શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરજીગ્રંથમાળા
ગ્રંથાંક ૧૪

તીર્થયાત્રાનું વિમાન

અથવા

શત્રુંજય તીર્થયાત્રા રહસ્ય.

લેખક:-
સદ્‌ગત યોગનિષ્ટ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્
બુદ્ધિસાગરસૂરિશ્વરજી

પ્રગટકર્ત્તા,
શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.
હા. વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ,
પાદરા.

તૃતીયાવૃત્તિ વિ. સં. ૧૯૮૬

કિંમત રૂ. ૦-૩-૦

આ પુસ્તકનુ પ્રસ્તુત આવૃત્તિમા એક રીતે રૂપા-
તર થયેલુ કહી શકાય મૂળ યાત્રા પ્રસગોએ ભક્તો
પર લખાયેલા ત્રણ પત્રોને પુસ્તકકારે છપાવી પત્રને
બદલે નિબધનુ સ્વરૂપ આપવામા આવ્યુ છે. આ
ગ્રન્થની પ્રથમ આવૃત્તિ વિ સ ૧૯૬૮ મા તથા
દ્વિતીય આવૃત્તિ વિ સ ૧૯૭૯ મા છપાવવામા આવી
હતી આ તૃતીય આવૃત્તિનુ મુદ્રણ પુસ્તકની લોક
પ્રિયતાનુ નિદર્શક છે

અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મડળ.

આ પુસ્તક પાદરા, નાદેરાશેરીમાં આવેલા પાદરા
સ્ટીમ પ્રિન્ટીગ પ્રેસમા શાહ મોહનલાલ
બાપુલાલે પ્રસિદ્ધ કર્તા માટે છાપ્યુ
તારીખ ૭-૩-૧૯૩૦

પ્રસ્તાવના.

GIVE me my scallop-shell of quiet,
My staff of faith to walk upon,
My scrip of joy, immortal diet,
My bottle of salvation,
My gown of glory, hope's true gage;
And thus I'll take my pilgrimage.
Blood must be my body's balmer;
No other balm will there be given;
Whilst my soul, like quiet palmer,
Travelleth towards the land of heaven;
Over the silver mountains,
Where spring the nectar fountains;
There will I kiss
The bowl of bliss,
And drink mine everlasting fill
Upon every milken hill.
My soul will be a-dry before;
But, after, it will thirst no more.

Raleigh.

(મને મારી શાન્તિ રૂપી તપની આરો પ્રેમામ કાજે શ્રદ્ધાનો દંડ આપો આનંદની ઝોળી આપો અમરતાનું આર આપો સ્વતંત્રતાનું તુંબીપાત્ર આપો પ્રભાની કંથી આપો આશાની સાડી બાંધેથી આપો અને આમ હું મારી યાત્રાએ વિચરીશ

શોણિતજ મારી કાયાને સ્વાસ્થ્ય દેશે અન્ય વિશેષ નવું ત્યા કામ નથી ત્યારે મારો આત્મા સૌમ્ય યાત્રાળુની જેમ સ્વગભોમ તરફ વિહાર કરશે જ્યા અમૃતના ફુવારા ઉડે છે એવા રૂપેરી પહાડો ઉપર પરમસુખના પ્યાલીને હું ચૂમીશ, અને દૂધ જેવી ઝુમરીઓ પર શાશ્વત તૃપ્તિનું પાન કરીશ મારા આત્માને તો ત્યારનીવે પ્યાસ લાગી હશે પણ, પાણીથી, તે ત્યાંયે તરસ્યા થશે નહિ)

રેલે

૧ આટલા નાના પુસ્તકને માટે પ્રસ્તાવનાની આવશ્યકતા એકજ કારણસર સિદ્ધ થઇ શકે, અને તે મન્ય લેખકનું દૃષ્ટિબિન્દુ સમજવવાનું તે હેતુ પ્રમાણે નિમ્ન લિખિત અવલોકનના પ્રકાશમા પુસ્તકનું પઠન કરવામા આવશે તો લેખકનો આશય ઝટ સમજાશે

૨ પુસ્તકના લેખક ઘણી ઉચી પંક્તિના યોગી હતા છતા તેમનો કર્મયોગ અત્યંત તેજસ્વી અને પ્રખર

હતો આત્મોદ્ધારની સાથે વિશ્વોન્નતિ અને સમાજસેવાની ધગશથી તેમનુ જીવન સકળાયેલુ હતુ તેથીજ મનુષ્યો ના ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારિક કાર્યોમા દગ્ગોચર થતા અનેક દૂષણો પર, વિષયાન્તરનો ભય રાખ્યા સિવાય, તેમણે યથોચિત પ્રહારો કર્યાં છે

૩ પ્રસ્તુત પુસ્તકનો વિષય અત્યત ઉપયોગી અને મનુષ્યમાત્રને સ્પર્શનારો છે તીર્થ અને યાત્રા કોઇપણ દેશ અને ધર્મના મનુષ્યને સામાન્ય છે મહા પુરૂષના જ્યા જ્યા પગલા થયાં, જ્યા જ્યા વિહાર થયો, જ્યા જ્યા જન્મ મરણ થયા એવા દરેક પ્રદેશને પુનિત ગણી જનતાએ સામાન્ય સ્થળોથી ઉચ્ચતર સ્થાન આપ્યુ છે છે ખાસકરીને એકાતમય રમણીય કુદરતી વનપ્રદેશ, મધુર ગુજારવ કરતા ઝરણાથી પ્રક્ષાલિત ગિરિપ્રદેશ કે એવાજ, આત્માને પ્રફુ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌લ્લ‍ન કરી શકે તેવા, સ્થાનકો તીર્થ માટે પસદ કરાયેલા હોય છે અને મૂર્તિપૂજક માનવજાત મહાપુરૂષના દેહાતરે તેમના સ્મરણોને તીર્થરૂપે યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ પોતાના હૃદયપટમા તાજા રાખે એ તદ્દન નૈસર્ગીક છે જેરૂસલેમ અને મક્કા, કાશી અને સિદ્ધ ક્ષેત્ર આ પ્રકારની સ્મરણ મહિતાઓજ છે આ મહિતા–

ઓને પવિત્ર અને ગર્વિત રાખવા મનુષ્યોએ પોતાની અમૂલ્ય વસ્તુઓ ન્યોછાવર કરી દીધી છે, ગણુયો સંગ્રામ ખેડયા છે અમૂલ્ય ખજાનાઓ લુટાવ્યા છે અને કિંમતી જીવનો અર્પી દીધા છે આજ ઇતિહાસમાની કુરેરો અને આર્ય ઇતિહાસના સોમનાથ પાટણના યુદ્ધો મનુષ્ય પ્રેમની તીર્થ પ્રત્યેની દર્દભરી પ્રેમ ગાથા નહિતો બીજુ શુ છે?

૪ આવા સેકડો ભોગોથી રક્ષાયેલા અને ઉગ્ર રૂધિરથી પખાળાયેલા તીર્થો પ્રત્યેની આજના જમાનાની શુન્યવત્ બેદરકારી જોઇ આ ગ્રન્થકારના હ્રદયમા ચીરા પડે છે તીર્થ યાત્રાનો ખરો મર્મ ભૂલી અવળે માર્ગે ચાલતા યુગ પ્રવાહને રોકવા તે ક્ષણભર પ્રયત્ન કરે છે તેનુ પરિણામ તે આ "**તીર્થયાત્રાનુ વિમાન.**'

૫ તીર્થનો ખરો હેતુ ભુલી આજનો મનુષ્ય તીર્થના સ્થૂલદેહમા ગયે છે જગતના ઉપકારાર્થે સ્વર્ગમાથી પૃથ્વીપર ઉતરી આવનાર ગગાના આત્મભોગ અને સેવાધર્મના રૂપકને ત્યજી મનુષ્ય તેના જળસ્નાનમાજ મહત્તા સમજે છે સૂરજ કુડના નિર્મળ જળમા પ્રભુપૂજા

માટે દેહશુદ્ધિ કરવાને બદલે શ્રધ્ધાયેરો જૈન તેના સ્નાનમાત્રમા અવતાગની સફળતા સમજે છે આ વિશાળ ભોમ ઉપર અનેક પ્રકારના સ્થાવર જગમ તીર્થોને ભૂલી સ્થાવર તીર્થોની સ કુચિત ભાવનામાજ આજનો મનુષ્ય ઘૂમ્યા કરે છે શ્રીમદ્ બુધ્ધિસાગરજી આ વસ્તુસ્થિતિ પ્રત્યે અ ગુલી નિર્દેશ કરે છે. તેમના લખાણમાથી એકજ ધ્વનિ ઉઠે છે કે જે તીર્થો પ્રતિ ભરાતુ એક એક ડગનુ માનવીને ઉધ્ધારવાને સમર્થ છે એમ શાસ્ત્રો કહે છે તે તીર્થોની અનેક વાર યાત્રા કરતા છતા મનુષ્ય એક ડગલુ પણ આગળ વધતો નથી એ અસ બધ્ધતાનો મનુષ્ય જરા પણ વિચાર કરે છે? શાસ્ત્રો અને અનુભવ વચ્ચેનો આટલો મોટો ભેદ શુ સૂચવે છે? કાતો શાસ્ત્રો ખોટા છે, કાતો અનુભવયથાર્થ નથી પણ નહિ, બન્ને ખરા છે. અને શ્રીમદ્ સાચી યાત્રાનુ સ્વરૂપ સમજાવી આ દેખાતા ભેદ વચ્ચેનુ ગુઢ સામ્ય સમજાવી બન્નેની એકતાનુ ભાન કરાવે છે

૬ સમસ્ત પુસ્તકનો સારાશ તેઓ એકજ વાકયમા સમજાવે છે કે **હૃદયની શુદ્ધિ** એજ યાત્રાનો ખરો ઉદ્દેશ છે. આત્માને ઉચે ઉન્નતિ પથે આગળ ધપાવે તેટલેજ અ ગે અને તેજ યાત્રા સત્ય અને સત પુરૂષોએ

રખાયેલી છે અન્યથા ઉહાવેનો શ્રમ નિષ્ફળજ થાય છે અને યાત્રાની આ પરમ ભાવના સિધ્ધ કરવા અમુક પ્રકારનુ માનસ જોઇએ તેને અનુસરતા આચાર વિચાર જોઇએ મનુષ્યના ઘડતરમા સુદર ફાળો આપી ચારિત્રની ખીલવણ કરી ચિત્તશુધ્ધિને આણવામાં તીર્થયાત્રા મોટો ભાગ ભજવે છે પણ તે અમુક વિશિષ્ટ પ્રકારની વિચાર સરણી અને કાર્યસરણીને અનુગામી હોવાથી શ્રીમદે તથા પ્રકારની છતા વ્યવહારૂ માનસિક સ્થિતિ અને કરણી રાખવા ઉપદેશ દીધો છે આ દ્રષ્ટિએ શ્રીમદે આ પુસ્તકમા યાત્રિકની મનોભૂમિ કેવી હોવી જોઇએ તેની ચર્ચા કરેલી હોવાથી યાત્રાના પ્રાથમિક મૂળ સિધ્ધાંતોનીજ ચર્ચા કરીછે વેનુ વિશાળ અન્વેષણ કરતાં તો શ્રીમદે હજારો પૃષ્ઠો ભર્યાં હોત પણ આ સાદા આદિ સિધ્ધાંતોનેજ આજનો યાત્રાળુ ગળે ઉતારશે અને તીર્થને તેના યથાર્થ સ્વરૂપમા પીછાણશે તો અન્યક્ષેત્રોમાં કરેલા પાપને તીર્થક્ષેત્રમા દફનાવતા તેને વાર નહિ લાગે

૭ યાત્રાની લોકપ્રિયતા ચિરકાળથી ચાલતી આવી છે તેના સમર્થનમાં તેના અનેક ફાયદાઓ જનતાને સુપરિચિત છે આ પુસ્તકમાથી તેના થોડાક નીચે તા રી

મદદમા આવ્યા છે

૧ હૃદયશુદ્ધિ

૨ સસારની અનેક પ્રકારની ઉપાધિઓમાથી મુક્તિ

૩ મહાપુરૂષોના ચરિત્રોનુ સ્મરણ

૪ દેશ પરિક્રમ્મા અને અનુભવવૈવિ ય

૫ દેશ દેશના લોકાચારનુ જ્ઞાન

૬ અનેક મનુષ્યોના સમાગમને લીધે વિચારવ્યાપકતા

૭ શાન્તિમય રમણીય નૈસર્ગિક પ્રદેશનુ પર્યટન

૮ ગિરિ ગહ્વર અને કુદરતી વનપ્રદેશના ભવ્ય દર્શનથી આત્મસાધનપ્રાપ્તિ અને ચિત્ત સ્થિરતા

૯ તીર્થસ્થાને અનેક ત્યાગી વૈરાગી અને ગૃહસ્થ જનોનો સમાગમ

૧૦ ત્યાંના પવિત્ર વાતાવરણથી આત્મ ચિતનનો સહજ ઉપયોગ

૮ તીર્થ અને યાત્રાની ચર્ચા કરતા જૈનસમાજમા પ્રવૃત્ત અનેક ત્રુટિઓ અને દૂષણોની ચર્ચા શ્રીમદે કરી છે આ પુસ્તક છપાએ સૌન વર્ષ થયા તે વખતે જમાનો આજના ગના અનેક રીતે ભિન્ન હતો અત્યારે જૈનસમાજ જે સુધાર અને સગઠનના પ્રશ્નો ચર્ચી શકે છે તે વિષે એક

૯૨૬ ઉન્યાગના પ. તે વખતે કોઈ નહોતુ અને તમાયે આવુ વગ મા તો આ નવા વિચારશ નવરૂ ને ફરકરી હતી તેઓમાના કોઈ કોઈજ આવી વસ્તુ સ્થિતિ જોઈ શકયા હત અને ગણીની વ્યકિતઓજ તે વિષે એવી ગકતી હતી શ્રીમદ્ જ્નની દીર્ઘ દ્રષ્ટિથી સમાજના ધીકના પ્રવાહ તે વખતે જોઇ શકયા હતા તે વસ્તુની પ્રતીતિ હાલ આપણે કરી શકીયે છીએ વિસ્તાર કરીને પણ શ્રીમદે નિડરતાથી પોતાના વિચારો વ્યકત કર્યા છે પ્રસંગ સુધારક જેવા તેમના વિચારો ઉગ્ર છે તેના ઉચ્છેદક ભાવનુ તેમા નામ નિશાન પણ નથી આ ઉગ્રતા અને આ સંયમ આજના વાતાવરણમા ઉછરેલાને મહાન મદદ લાગશે પણ એ દશકા પહેલાની સ્થિતિમાં મુકનારા તેનુ તેમ સાચી રીતે સમજી શકાશે

૯ આટલુ ટુંક વિવેચન આ નાના પુસ્તક માટે બસ છે વાચક ઉપરોક્ત વસ્તુઓને અનુલક્ષી પુસ્તક વાંચશે તો કર્તાનો આશય સ્પષ્ટ થઈ જશે એમ આશા છે

ગુરૂચરણોપાસક

તા ૨૮ ૨-૩૦
પાદરા
નાગકુમાર મકાતી બી એ

ॐ

તીર્થયાત્રાનું વિમાન

અથવા

શત્રુંજય તીર્થયાત્રા રહસ્ય.

સ્થાવર તીર્થોમા સિદ્ધાચલની શ્રેષ્ઠતા ગણાય છે ત્યા જઇને જે કાર્ય કરવાનુ છે તે લક્ષ્યમા રાખવુ જોઇએ સિદ્ધાચલ જે નામ છે તેપણ એમ સૂચવે છે કે સિદ્ધાચલની યાત્રા ખરેખર પરમાત્માની પ્રાપ્તિ માટે હોવી જોઇએ **સિદ્ધાચલની યાત્રાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હૃદયની શુદ્ધિ માટે છે,** કારણકે સ્થાવર તીર્થોની યાત્રાથી હૃદયની શુદ્ધિ થાય છે, તેમા પણ વિવેક દૃષ્ટિથી તીર્થયાત્રાનુ જ્ઞાન કરીને યાત્રા કરવી જોઇએ **તિર્થની યાત્રા ભક્તિરૂપ છે.** તીર્થે જવાથી સસારની ઉપાધિ ભૂલાય છે, શરીર સુધરે છે, સસારના વિકલ્પ સકલ્પો

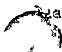
પ્રગટતા નથી, મહાત્મા પુરૂષોના જીવનચરિત્રો ન વારંવાર સ્મરણ થાય છે, ચાલવાથી શરીર કસાય છે, નવીન નવીન સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓનો સમાગમ થવાથી પરસ્પર ગુણોનો અદલો બદલો થાય છે, ચિત્તની સ્થિરતા થાય છે અને શરીરની આરોગ્યતા વધે છે, એમ બાહ્ય અને આન્તરિક પણ ફાયદા અનુભવાય છે

સિદ્ધાચલ તીર્થમા અનેક મુનિવરો મુક્તિ પામ્યા છે, અને તેમના શરીર, લેશ્યા, મનો-વર્ગણા વગેરે શુભ પુદ્ગલ સ્કંધો ત્યા છૂટ્યા છે મનોવર્ગણા જો એકજ ઠેકાણે રહે તો અસંખ્યાતા વર્ષ પર્યંત રહી શકે છે, તેથી તે નિયમ અનુસારે સિદ્ધાચલમા અનેક મહાત્માઓની શુભ મનોવર્ગણા હોવાનો સંબંધ ઘટે છે એ મનોવર્ગણાઓ યાત્રાળુ કે જેઓ શ્રદ્ધાવાસિત અંતઃકરણવાળા છે, તેઓને સારી અસર કરી શકે છે સામાન્ય મનુષ્યોની જે મનોવર્ગણાઓ

છે તેના કરતાં જેને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે તેઓની મનોવર્ગણાઓ અનંત ગણી શુભ હોય છે, તેથી તેને જેઓ ગ્રહણ કરે છે તેઓ પણ શ્રદ્ધાદિ ગુણથી આસ્તિક બને છે તેમાં જરા માત્ર સંશય નથી. તીર્થના સ્થાનમાં જે જે મહાત્માઓએ શરીર છોડ્યાં હોય, તેઓનાં નામનું ત્યાં સ્મરણ થવાથી તેઓનાં ચરિત્રોની અસર યાત્રાળુના મનમાં વીજળીની પેઠે થાય છે. પ્રભુના ગુણોનું સ્મરણ તથા બહુ માન કરતાં તે તે ગુણોના સંસ્કારો યાત્રાળુના હૃદયમાં પડે છે, અને તે અમુક કાળે અમુક સંયોગે પ્રગટી શકે છે.

તીર્થ સ્થળ આ પ્રમાણે વિચારતાં દ્રવ્ય અને ભાવથી લાભપ્રદ છે, છતાં હાલમાં યાત્રાળુઓ તે સંબંધી યથાર્થ લાભ મેળવી શકતા નથી. કેટલાંક તીર્થના સ્થળે તો ગરીબ લોકો આજીવિકાના ગર્ભિત-ઉદ્દેશથી, યાત્રાના નામથી

પડ્યા રહે છે કેટલાક સાધુઓ તીર્થના સ્થળે યાત્રા માટે રહે છે અને ચતુર્માસી કરે છે, છતા પણ પહેલાના કરતા તેઓનુ જીવન ઉચ્ચ થયુ હોય એમ જણાતું નથી, પરંતુ કેટલાક સાધુઓ તો તીર્થના સ્થાનમા પડી રહી જિવ્હા ના રસિયા બની જાય છે કેટલાક ગૃહસ્થના સસર્ગવાળી ધર્મશાળામા રહી વ્રતોને પણ દૂષિત કરે છે કેટલાક સાધુઓ અન્ય સઘાડા ના સાધુઓની સાથે ક્લેશ કરતા જણાય છે, કેટલાક આહાર પાણીમા પણ દોષ લગાડે છે, કેટલાક ત્યા પડી રહેવાથી બહુ શિથિલ થઇ જાય છે, કેટલાક પરસ્પર સાધુઓની નિદાના ભાષણો શ્રાવકો આગળ કરતા જણાય છે કેટલાક તો કેવળ ઓઘ અધ શ્રદ્ધાથી તીર્થનુ સ્વરૂપ યથાર્થ જાણ્યા વિના ગુરૂઓથી છુટા પડી દ્રવ્યયાત્રા કરી સ્વચ્છદાચારે વર્તે છે કેટલાક અમુક શ્રાવકોને પોતાના બનાવી

તેઓને રજીત કરી પોતાના સઘાડાનુ ધામ જમાવે છે, કેટલાક ત્યાને ત્યા પડી રહી નિરકુશ બની જાય છે, કેટલાક તો ભડોગ ખાતામાથી પોતાનો હક જણાવી વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરેને સગ્રહે છે આ રીતે કેટલીક સાધ્વીઓ પણ ત્યા શિથિલ બની જાય છે અને આહાર પાણીમા લાગતા દોષનુ ભાન પણ રાખતી નથી કેટલીક સાધ્વીઓ દોષવાળા વસ્ત્ર, પાત્ર, ગ્રહણ કરે છે, કેટલીક સાધ્વીઓ પોતાની ગુરૂણીઓથી છુટી પડી ત્યા આવી વાસ કરે છે, કેટલીક સાધ્વીઓને તો ધર્મશાળાઓમા ઉતરવાનુ ન મળવાથી ધર્મશાળાના મહેતાને શ્રાવિકાઓ પાસેથી પૈસા અપાવીને વસતિને સેવવી પડે છે કેટલીક સાધ્વીઓ મૈત્રી ભાવના ને ઠેકાણે ઇર્ષ્યા ભાવના ખીલવતી જોવામા આવે છે, કેટલીક સાધ્વીઓ સાધુઓને પણ વદન કરતી નથી કેટલીક પરસ્પર નિદા તથા કલેશ

કરે છે કેટલાક બગભક્ત શ્રાવકો ત્યાં ઉપર ઉપર થી યાત્રાનો ઢોંગ કરી આજીવિકા અર્થે ઉદ્યમ કરતા જણાય છે. કેટલાક શ્રાવકો કુકર્મના પાશમાં પણ સપડાતા જણાય છે. કેટલીક શ્રાવિકાઓ પણ પોતાનાં આચરણ ને સુધારતી હોય એમ જણાતું નથી એકજ ધર્મશાળામાં કે જ્યાં બ્રહ્મચર્યને પણ દુષણ લાગે તેવી જગ્યાએ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા વગેરે રહેતાં જણાય છે. કેટલાક શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ તો સાધુ આદિ માટે જાણી જોઇ આહાર પાણી તૈયાર કરાવતાં હોય એમ જણાય છે. કેટલાક શ્રાવકો સાધુ અને સાધ્વીઓ માટે દવાખાનાં મંડાવી આધાકર્મી ઔષધોને ઉન્નતિ આપતા હોય એમ સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી જોતાં જણાય છે. કેટલાક સાધુઓ સંઘાડા અને ગચ્છ તથા ક્રિયાના ભેદે તીર્થ ઉપર પણ એક બીજાને થોભવંદન કરતા જણાતા નથી. કેટલાક તો ઉપર ઉપરથી પ્રેમ દેખાડે છે અને

અન્તરમા ગતી નાખી બીજાનુ ઠાસગ કાઢી નાખે છે તીર્થ ભૂમિમા વસેલા શ્રાવકોના હૃદય તરફ જોઇએ તો તીર્થનુ સેવન તેઓને બરાબર અસર કરી શક્યુ નથી એમ જણાઇ આવે છે આવા અનેક દોષોના દેખવાથી તીર્થની યાત્રા બીજાઓના હૃદય ઉપર અસર કરી શકતી નથી, એમ યાત્રાળુને શકા થાય તે બનવા યોગ્ય છે આ બાબતમા જણાવવાનુ કે **જે ઓઘ શ્રદ્ધાથી યાત્રાઓ કરે છે અને જેઓને આત્મજ્ઞાન તરફ રૂચિ નથી તેઓને યથાર્થ અસર થઇ શકતી નથી.** જેમ ઔષધ પણ તેની વિધિ પ્રમાણે ભક્ષણ કરનારને ફળ આપી શકે છે, તેમ તીર્થનુ સેવન પણ વિધિ પ્રમાણે જ્ઞાનથી સમજીને કરનારના હૃદયની શુદ્ધિ કરી શકે છે

બાળજીવો યાત્રા કરીને બાહ્યની નિરૂપાધિક દશા તથા શરીરની આરોગ્યતા તથા ઓઘ

સ્તુતિ આદિનો લાભ મેળવી શકે, પણ આત્માની જોઈએ તે પ્રમાણમાં ઉચ્ચતા કરી શકે નહિ, કારણ કે તીર્થ શું અને તીર્થની યાત્રા કેવી રીતે કરવી તે દ્રવ્ય અને ભાવથી તેઓ યથાર્થ જાણી શકતા નથી. જ્ઞાનીઓ દ્રવ્ય અને ભાવયાત્રાનું દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી સ્વરૂપ સમજે છે, તેથી તેઓ આત્માની શુદ્ધ પરિણતિ ખીલે તેવી રીતે સ્થાવર તીર્થની યાત્રા કરી શકે છે, અને શુદ્ધ પરિણામની ધારાને ક્ષણે ક્ષણે વધારે છે. જ્ઞાનીઓજ ખરેખરો સ્થાવર તીર્થની યાત્રાનો લાભ મેળવી શકે છે. જેમ જેમ જ્ઞાનની ઉચ્ચતા તેમ તેમ સ્થાવર તીર્થની યાત્રાનો લાભ પણ વિશેષ મેળવી શકાય છે.

જ્ઞાનપૂર્વક શ્રદ્ધાળુ બનેલા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા સ્થાવર તીર્થને નિમિત્ત રૂપે ધારે છે અને પોતાના આત્માની શુદ્ધ

પરિણતિને ઉપાદાનપણે તીર્થ જાણે છે, તેથી સ્થાવર યાત્રાથી તેઓના હૃદયની શુદ્ધિ થાય છે ચાર પ્રકારની ભાવના ખીલે છે, રાગ અને દ્વેષની મદતા થતી જાય છે, શુદ્ધ પરિણતિમા રૂદ્ધિ થાય તેટલો વાસ કરી અન્યત્ર વિહાર કરે છે તીર્થના સ્થાને પણ દોષ લાગે તેવા ઉપાશ્રયમાં જ્ઞાની સાધુ–સાધ્વીઓ વાસ કરતા નથી તીર્થના સ્થાનને તેઓ ઘર રૂપે બનાવી દોષિત આહાર પાણી લેઈ શિથિલાચારી બની જતા નથી જ્ઞાની સાધુ હોય છે તે તો સમજે છે કે સ્થાવર તીર્થ સિદ્ધાચલ છે અને જગમ તીર્થ સાધુઓ આદિ સઘ છે, માટે ફક્ત સ્થાવર તીર્થમાજ સર્વ પ્રકારની તીર્થબુદ્ધિ નાખી શકતા નથી

જ્ઞાની સાધુઓ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ માટે ઉપાદાન અને નિમિત્ત કારણની યથાયોગ્ય અપેક્ષા જાણી યાત્રા કરે છે આત્મા

બિમુખતા સાધવાને માટે યાત્રા કરવાની છે એમ જ્ઞાની મહાત્માઓ કહે છે તીર્થના સ્થાને આ માની સ્થિરતા રહે ત્યાં સુધી સદા આત્મા ત્યાં વાસ કરે છે સ્થાવર તીર્થમાં વિશેષત ઉપાધિમાં ન પડતાં આત્માની ઉન્નતિના વિચારો કરવા

શ્રી સિદ્ધાચલ વગેરે સ્થાવર તીર્થોની યાત્રા કરતાં યાત્રાળુઓએ નીચેના સદ્‍ગુણો પ્રાપ્ત કરવા જોઇએ.

પ્રથમ દયા અને સત્ય.

સર્વ ગુણોની પેદા કરનારી દયા છે દયા વિના ધર્મ નથી સર્વ ધર્મરૂપ વૃક્ષો દયારૂપ નદીના કાંઠે ઉગી શકે છે જ્યાં દયા નથી ત્યાં ધર્મ નથી, ધર્મની માતા દયા છે યાત્રાળુઓએ સર્વ જીવો ઉપર યથાશક્તિ દયા

કરવી. જે જે સાંસારિક કાર્યો કરવાં તે જયણા રાખી કરવાં. કોઈ પણ જીવની હિંસા ન થાય તેવા પરિણામ ધારણ કરવા. કોઈ જીવનું ભૂંડું કરવાનો તથા તેનો નાશ કરવાનો વિચાર કરવો નહિ.

યાત્રાળુઓએ સત્ય બોલવું જોઇએ. જેઓ યાત્રા કરે છે અને જુઠું બોલે છે તેઓ પોતાના આત્માને પવિત્ર કરી શકતા નથી. યાત્રાળુએ સમજવું જોઇએ કે અનુપાન વિના ખાધેલું ઔષધ જેમ ગુણકારી થતું નથી તેમ **સત્ય બોલ્યા વિના તીર્થ યાત્રા સફળ થતી નથી.** યાત્રા કરીને પણ મનમાં એમ ચિંતવવું જોઇએ કે યાત્રાનું ફળ સત્યવક્તા થવું તેજ છે, અને જો તે ફળ પ્રાપ્ત ન કર્યું તો વિશેષ કર્યું કહેવાય નહિ. સત્ય એ મહાન ધર્મ છે, સત્ય બોલી શકતો નથી તે ખરો યાત્રાળુ બની શકતો નથી.

ચોરીનો ત્યાગ.

યાત્રાળુઓએ ચોરીનું વ્યસન ત્યાગ કરવું જોઇએ. ચોરી કરનારને અનેક પ્રકાર ના પાપ પ્રાપ્ત થાય છે, ચોરી કરનારનુ મન ચંચળ રહે છે, યાત્રાના સ્થળે જઇ પ્રતિજ્ઞા કરવી કે હવે હુ કદાપી પ્રાણ પડે તોપણ ચોરી કરીશ નહિ, કરાવીશ નહિ અને જે કરતા હશે તેની અનુમોદના કરીશ નહિ તીર્થના સ્થળે કેટલાક યાત્રાળુના નામે ચોરી કરનાર રહે છે, તેઓ ભદ્રિક જીવોને લુટે છે અને યાત્રા પણ કરે છે, તેવાની સદ્દગતિ થતી નથી તીર્થની યાત્રા કર્યા બાદ જે મનુષ્ય ચોરી કરે છે તે ખરેખર તીર્થયાત્રાના મુખ્ય હેતુને અમલમા મૂકતો નથી

વ્યભીચારનો ત્યાગ.

યાત્રાળુઓએ વ્યભિચાર દોષનો ત્યાગ

કરવો જોઇએ. કેટલાક પામર જીવો તો તીર્થના સ્થળોમાં એકાંત મળવાથી વ્યાભિચરિ દોષને સેવે છે અન્ય ઠેકાણે કરેલા પાપ તીર્થમા જઇ છોડી શકાય છે પણ તીર્થમા જઇ પાપ કરવામા આવે તો વજ્ર લેપ સમાન થઈ પડે છે યાત્રાળુઓએ તીર્થના સ્થાનમાં કોઈના ઉપર કુદષ્ટિથી જોવું નહિ, તેમજ તીર્થના સ્થળે જઈ પ્રતિજ્ઞા કરવી કે આજથી હુ વ્યાભિચાર દોષનો ત્યાગ કરીશ, અને પ્રાણ પડે તોપણ વ્યભિચાર દોષને સેવીશ નહિ, આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઇએ. કેટલાક તો મનમા એમ ચિતવે છે કે વ્યભિચાર દોષ સેવીશુ પણ એક વખત તીર્થની યાત્રા કરી આવીશુ એટલે લાગેલું સર્વ જાતનુ પાપ ધોવાઇ જશે. પુન વ્યભિચાર સેવીશું તોપણુ તીર્થની એક બે યાત્રાઓ કરીશું એ મેં પાછા પવિત્ર થઈ જઇશું. આવી કુબ

કરનારાઓ પાપ કરે છે વળી તીર્થમા જઇ
સાધુ અને સાધ્વીઓને સારી રીતે અહા-
પાણી વહોરાવીશુ એટલે પાપ ધોવાઇ જશે,
પુન જો ઘેર આવી પાપ કરીશુ તો ત્યા જઇ
યાત્રા કરીશું, તથા સાધુઓ વગેરેને વહોરાવીશુ
એટલે નિર્મળ બની જઇશુ આવી કુયુક્તિવાળી
બુધ્ધિથી જેઓ યાત્રા કરે છે તેઓ યથાર્થ
લાભને મેળવી શકતા નથી તીર્થના સ્થાનમા
જઇ તીર્થકરો વગેરેના ગુણો ... મારી મનમા
ચિતવવુ કે હે ચેતન ! ... તો અરે
કે તીર્થકરોએ બ્રહ્મચર્ય ... સારા ગુણો
ધારણ કર્યા હતા, ... સૌભાગ્ય
ગુણ પરિપૂર્ણ ખી-
ઓલિચાર આદિ દો
તીર્થયા ... છ
વિના ... વાર્તા
રૂપને ...

બ્રહ્મચર્યનો યોગ્યતા પ્રમાણે અમુક સ્થિતિએ ગુણ ગ્રહણ કરવો વિશેષ બ્રહ્મચર્ય સબધી આગળ કહેવાશે

परिग्रहनी ममतानो त्याग.

યાત્રાળુઓએ પરિગ્રહની મમતાનો ત્યાગ કરવો જોઇએ યાત્રાળુઓએ ધનાદિની મૂર્છાનો ત્યાગ કરવો જોઇએ જે મે વ્યાપાર કરીને ધન સપાદન કર્યું છે તે મારી પાસે છતા તેના ઉપરથી મમત્વ ભાવનો ત્યાગ કરૂ છુ હુ ધનને યથાશક્તિ વિવેક રાખી સાત ક્ષેત્રમા વાપરીશ એવ ભાવના કરવી પાપથી પેદા કરેલી લક્ષ્મીને ધર્મની ઉન્નતિ થાય તેવા માર્ગમા વાપરવી જોઇએ કેટલાક નામના થાય અને કીર્તિનો ફેલાવો થાય ત્યાં લક્ષ્મી ખર્ચે છે, પણ તે યોગ્ય નથી કેટલાક જૂના દેરાસર નાશ પામતા હોય તો પણ પોતાનુ નામ અમર રહેવા માટે નવીન

દેરાસર બનાવે છે, પણ તેમા દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ
અને ભાવનો વિચાર કરવો ઘટે છે જીર્ણ દેરાસર
સમરાવવામા વિશેષ લાભ છે એમ સમજી લક્ષ્મી
નો તેવા માર્ગે સદુપયોગ કરવો ઘટે છે જે
જમાનામા સર્વ ધર્મવાળાઓની સાથે હરિફાઇ
કરવાનો વખત હોય તે સમયે જમાનાનો ઓળ
ખ્યા વિના ગાડરીઆ પ્રવાહની પેઠે લક્ષ્મી
ખર્ચવામા આવે તો વિશેષ લાભ પ્રાપ્ત થતો
નથી, તેમ જૈનોની ઉન્નતિ પણ થઇ શકતી
નથી હાલ જ્ઞાન તરફ વિશેષ લક્ષ આપવુ
યોગ્ય છે ભરેલામા ભરવું એ ન્યાય અગીકાર
કરવા કરતા ગીતાર્થ જ્ઞાની ગુરૂને પુછી જૈન
ધર્મોન્નતિમા ધનનો વ્યય કરવો કેટલાક
તીર્થોના સ્થાને ધર્મશાળાઓ બધાવવામા ઘણી
લક્ષ્મી ખર્ચે છે, પણ તેઓ જો તીર્થસ્થાને
અન્ય ગુરૂકુળની પેઠે જૈન ગુરૂકુળ સ્થાપવામા
લક્ષ્મી ખર્ચે તો તેથી અનત ગણો લાભ પ્રાપ્ત

કરી શકે

व्यसननो त्याग.

યાત્રાળુઓએ અફીણ, હોકો, ગાંજો, ચડ્ડો, દારૂ વગેરે વ્યસનનો ત્યાગ કરવો જોઇએ યાત્રાળુની ફરજ છે કે દુર્વ્યસનનો ત્યાગ કરવો જોઇએ જે તીર્થંકર ભગવાનોની યાત્રા કરવાને જઇએ છીએ તે તીર્થંકરોએ તો પૂર્વોક્ત વ્યસનોનો ત્યાગ કર્યો હતો, અને જ્યારે તેઓ એ વ્યસનોનો ત્યાગ કર્યો ત્યારે પૂજ્યપણાને પામ્યા આપણે તેઓના પગલે ચાલીએ છીએ, તેઓની યાત્રા કરીએ છીએ, તો ખરેખર આપણે હવે આજથી સર્વ પ્રકારના વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો, એમ યાત્રાળુઓએ મનમા નિશ્ચય કરવો-તીર્થંકરોની યાત્રા કરવી છે અને તીર્થંકરોની પેઠે ચાલવુ નહી એ કેમ બની શકે? તીર્થંકરોની પેઠે વર્તવા માટે તીર્થંકરોના

ગ્રગ્રજીથી પવિત્ર થએલ તીર્થની યાત્રા કર વાની છે, એ ખાસ મૂળઉદ્દેશ ભૂલવો ન જોઇએ કેટલાક તીર્થના સ્થળે સોગટાબાજી રમે છે, જુગાર ખેલે છે, તથા અફીણ વગેરેના વ્યસનો સેવે છે, તેઓએ પોતાની ભૂલ સમજી તીર્થ સ્થળમા પવિત્રથવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ જેનામાં આટલા વ્યસનો ત્યાગ કરવાની શક્તિ નથી તે સકળ કર્મનો ક્ષય કરીને પરમાત્મપદ મેળવવાને શી રીતે અધિકારી બની શકે? પરમાત્મપદ મેળવવાને માટે જે યાત્રાળુઓ આટલા સામાન્ય વ્યસનોનો પણ ત્યાગ કરી શકતા નથી, તેઓ પ્રભુની પેઠે કાયાનુ અર્પણ શી રીતે કરી શકશે? અલબત તેવા યાત્રાળુઓ પરમાત્મપદને માટે ખરેખરા આત્મભોગી બન્યા નથી એમ સમજવું દુર્વ્યસનોનો ત્યાગ કરવાથી યાત્રાની સાફલ્યતા થાય છે

જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનું સમર્પણ કરે છે. એક મહાન્ વિદ્વાન સાધુ સેંકડો ગ્રંથ લખી શકે, હજારોને ભણાવી શકે, દરરોજ હજારો મનુષ્યોને વ્યાખ્યાન-ભાષણ-સંભળાવે, અર્થાત દરરોજની કોન્ફરન્સ ભરી શકે, હજારો પોઠશાળાઓ સ્થાપી શકે. પંચ મહાવ્રત પાળે તેની આખી જીંદગી જૈનધર્મની સેવામાં જ જાય છે. હજારો વિદ્વાન સાધુઓ થાય તો ગામો ગામ ફરીને લાખો મનુષ્યોને જૈનધર્મી બનાવી શકે, માટે સાધુઓને દરેક કાર્યમાં શ્રાવક ભક્તોએ મદદ કરવી જોઈએ.

साधुओए शुं करवुं जोइए.

ગચ્છના કદાગ્રહથી વિદ્વાન સાધુઓએ લઢી મરવું જોઈએ નહિં. અન્ય ધર્મીઓને ઉપદેશ આપી જૈન બનાવવા જોઈએ. શ્રીરત્નપ્રભસૂરિએ લાખો રજપૂતોને જૈન બનાવ્યા,
દાઢ વા[illegible]પૂત વિગેરેને જૈન ૦ ..

હેમચંદ્રાચાર્યે શ્રી કુમારપાલ રાજાને જૈન બનાવ્યો, તેમ હાલના કાળમાં પ્રાય કેટલા વિદ્વાન અને વિશાલ દૃષ્ટિવાળા સાધુઓ વિના અન્ય સાધુઓનું લક્ષ આ તરફ જતુ જણાતું નથી, તેઓ તો ફક્ત પોતાનો સઘાડો અને તેની ક્રિયામાજ જૈન ધ માની પોતાના ઓટલા શ્રાવકોને સભાળી રાખવા, પોતાના ઉપાશ્રયોમા અન્ય સાધુઓ પ્રવેશ ન કરે તે માટે તને જાળવી રાખવા, એટલામાજ પોતાના જીવનની સાફલ્યતા માને છે ઘણા વિદ્વાન સાધુઓ આવી ટુક દૃષ્ટિ રાખી જે શ્રાવકોને પોતપોતાના ભક્તો બનાવવા પ્રયત્ન કરે તો એક બીજામા કલેશ થાય કોઇ સાધુ બીજા સાધુઓએ જે કહેલું હોય તેને કુયુક્તિથી ઉત્થાપી પોતાનો રાગી બનાવે, ત્યારે સામો સાધુ તેને ફેરવવા પેલા સાધુના ઉપર એક બે દુષણો ચઢાવે સાધુઓ પોતપોતાના ભક્ત તરીકે સદાકાળ શ્રાવકો રહે

તે માટે ક્રિયાઓમા કાંઈ ફેરફાર કરે, આ પ્રમાણે ક્રિયાઓમાં ફેરફાર થવાથી શ્રાવકો પોતપોતાના ગુરૂઓને ઉતરવા માટે જુદા જુદા ઉપાશ્રય કરે, અને તેમાં દશ દશ હાથને છેટે, જુદા જુદા સાધુઓ પોતપોતાનો પક્ષ સાચવવા ઉપદેશમાં બધી વિદ્વતા વાપરે, તો તેઓમા જૈનધર્મનું ખરૂં અભિમાન નથી એમ ગણાય તેમજ તેઓની જીંદગી પરોપકાર માટે નથી એમ પણ કહી શકાય તેઓ જૈનધર્મમાં ભેદોના પાડનારા ખેરખા તરીકે ભલે કહેવાય, પણ જૈનધર્મ નીં ખરી-પરિપૂર્ણ સેવા બજાવનાર તરીકે ગણાય નહિ હાલના કાળમા સાધુઓ જો વિશાળ દૃષ્ટિ નહિ રાખે તો જૈનધર્મનો ફેલાવો નહિ થાય, કેમકે એક તરફ આર્યસમાજીઓનો જુસ્સો અને તેઓનો ઉપદેશ, બીજી તરફ સનાતન વેદાન્તીઓનો ભગીરથ પ્રયાસ અને ઉપદેશ એક તરફ થીઓસોફીકલ સોસાઇટીના વિદ્વાનોને

પ્રયાસ, એક તરફ ક્રીશ્ચિન પાદરીઓને પ્રયાસ અને તેઓની ઉપદેશકળા, અને એક તરફ આવા જૈન સાધુઓ, વળી જે જૈન સાધુઓ, વિદ્વાનો તરીકે ગણાતા હોય તેઓ પણ પરસ્પર એક બીજાનુ પાણી પીવામા પણ જાણે વગ્લાઇ જતા હોય તેવી પ્રવૃત્તિ કરે, એ કેટલુ બધુ દુઃખ દાયિનું જ્ઞાન!!! એક શહેરમા એક વિદ્વાન્ સાધુ ઉપદેશ આપે તો બીજો સાધુ એમ ચિતવે કે હાય! હા! લોકો બધા તેના રાગી થઈ જશે, એમ ચિતવી ત્યા જઇ ઉપદેશ આપી પેલા વિદ્વાન સાધુનુ જોર નરમ પાડવા પ્રયત્ન કરે, ઇત્યાદિ પ્રકારે સાકડી લૈદદષ્ટિની ભાવનામા અધ બની જવાથી જૈન ધર્મની જાહો જલાલી થઇ શકતી નથી, અને સાધુ જીવન જોઇએ તેવુ ગાળી શકાતુ નથી, સ્વપરના ઉપકાર પણ થતો નથી જમાનાને અનુસરી સાધુઓએ ભેદભાવનો ત્યાગ કરી જૈનધર્મનો ફેલાવો કરવા

ઉઠી જાય છે માર્ગમા જતા કેટલાકે સાધુ તથા સાધ્વીઓને પગે પણ લાગતા નથી કેટના, સાધુઓ અને સાધ્વીઓ ગાળાગાળી સુધી આવી જાય છે હો બન્ધુઓ ! આવા સાધુઓ તીર્થની પવિત્ર યાત્રાનો લાભ લઇ શકે ? જે સાધુઓ અને સાધ્વીઓ આવા સ્થળે કલેશ અને નિન્દાદિ દોષથી દૂર રહે છે તેઓને ધન્યવાદ ઘટે છે "મન ચંગા તો કથરોટમા ગંગા" આ કહેવતનો લાભ લઇ તીર્થના સ્થળોમા નિન્દા અને કલેશથી તદ્દન દૂર રહેવુ, અને તીર્થની યાત્રા કરી પ્રતિજ્ઞા કરવી કે આજથી હુ હવે કદાપિ કોઈની સાથે બનતા પ્રયાસે કલેશ કરીશ નહિ નિન્દા કરનાર પોતે મલીન બને છે અને જેઓની નિન્દા કરે છે તેઓને પોતાના શત્રુઓ બનાવે છે, તેથી પોતે જાગી જોઇને કલેશના બી વાવે છે તીર્થંકરો એ નિન્દા અને કલેશનો સર્વથા ત્યાગ કર્યો તેથી તેઓની સ્પર્શેલી ભૂમિ પણ તીર્થરૂપે

ગણાય છે, તો આપણે પણ તીર્થંકરોના પગલે ચાલી કલેશ અને નિંદાનો ત્યાગ કરવો જોઇએ

परोपकार.

તીર્થંકરો અને મુનિઓએ જગતના ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે તેઓ મહા ઉપકારી હતા, તેથી તેઓના ચરણકમલ વડે જે જે સ્થાનો સ્પર્શાયાં તે પણ તીર્થરૂપ થયા. તેવા સ્થાને જઇ તીર્થંકરોના પગલે ચાલી આપણે પણ પરોપકાર કરતાં શીખવું જોઇએ સર્વ જીવોના પ્રાણ બચાવવા, તેમને જે જે સંકટ પડે તેમાંથી ઉગારવા-બચાવવા, તેઓના આત્માની ઉન્નતિ અર્થે બોધ આપવો, તેઓનામા રહેલા દુર્ગુણો ટાળવા માટે પ્રયત્ન કરવો, અન્ન, વસ્ત્ર, પાત્ર, વિદ્યા, ઔષધ, આત્મજ્ઞાન વિગેરેથી ઉપકાર કરવા કદી ચુકવું નહિ. દરરોજ થોડો પણ ઉપકાર કરવો જોઇએ, દીન અને

દુઃખીઓની દયા પ્રથમ કરવી જોઇએ. જેમ જેમ પરોપકારનો વિસ્તાર થાય છે, તેમ તેમ જૈન ધર્મનો પણ વિસ્તાર થાય છે. **परोपकाराय संतां विभूतयः** પરોપકારને માટે સત્પુરૂષોની વિભૂતિઓ છે. આપણે જેવી રીતે બીજાના ઉપકારોનું ફળ ગ્રહણ કરીએ છીએ, તેવી રીતે આપણને પણ જે જે શક્તિઓ પ્રાપ્ત થઈ હોય તેનાથી અન્યોને ઉપકાર કરવો જોઇએ. સર્વ તીર્થંકરોને કેવળજ્ઞાન થાય છે ત્યારે, તેઓ ફક્ત બીજાના ભલા માટે દેશના દે છે અને કરોડો મનુષ્યોને તારે છે, માટે આપણે પણ પરોપકાર કરવો જોઇએ. યાત્રાળુઓએ તીર્થોની યાત્રા કરી અવશ્ય આ ગુણની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. જેનામાં પરોપકાર નથી તેનો જન્મ નિરર્થક છે. અસાર એવા સંસારમાં પરોપકાર સમાન કોઇ ઉત્તમ કર્ત્તવ્ય નથી. પશુ, પંખી અને વૃક્ષો પણ પરોપકારને માટે દે...

ધારણ કરે છે, ત્યારે મનુષ્યોએ તો વિશેષત પરોપકારનુ સેવન કરવુ જોઇએ

સુપાત્રદાન.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, જ્ઞાન, જીર્ણોદ્ધાર અને ચૈત્ય એ સાત ક્ષેત્ર કહેવાય છે એ સાત ક્ષેત્રમ દાન કરવું જોઇએ સાધુ અને સાધ્વીઓ જો ન હોય તો ધર્મનો નાશ થાય ગામો ગામ ફરીને ક્ષુધા, તૃષા તાપ વિગેરે મોટા સકટો વેઠીને, તેમજ જૈનધર્મની સેવા માટે પ્રાણની આહુતિ આપીને, સાધુઓ અને સાધ્વીઓ જૈનધર્મનો ફેલાવો કરે છે, માટે સાધુ અને સાધ્વીઓને વસ્ત્ર, પાત્ર, વસતિ, પુસ્તક, અન્ન, પાન, ઔષધ વિગેરેનુ દાન કરવુ જોઇએ કારણ્થી કરતા વિદ્વાન્ એવા સાધુઓ જૈનધર્મ માટે ઘણું કરી શકે છે શ્રી તીર્થંકર ભગવાને સઘની સ્થાપના કરી તેમા સાધુઓને મુખ્ય ગણ્યા સાધૂવિણ નહિ સઘો સાધુઓ વિના સઘ નથી સાધુઓ

ક્લેશ ત્યાગ.

યાત્રાળુઓએ તીર્થસ્થળોમાં જઈ કલેશ કરવો નહિ. તીર્થની યાત્રા કર્યા પહેલાં ઘરમાં, કુટુંબમાં, વ્યાપાર વિગેરે બાબતોના કારણે અનેક મનુષ્યોની સાથે કલેશ કર્યો હોય તેનો સ્થિર ચિત્તથી પશ્ચાત્તાપ કરવો, જે જે જીવોની સાથે કલેશ થયો હોય તેઓને ખમાવવા, જ્યાં સુધી કલેશ કરવાની પ્રવૃત્તિ છે ત્યાં સુધી હૃદયની શુદ્ધિ થતી નથી. તીર્થમાં કોઈની સાથે કલેશ થાય એમ બોલવું નહિ, કોઇની નિંદા કરવી નહિ, કોઇનું મર્મ હણાય એવું ખરાબ વચન બોલવું નહિ, દાસ દાસીઓને પણ કલેશથી ધમકાવવા નહિ. પૂજા વિગેરે બાબતો માટે પણ કલેશ કરવો નહિ. કલેશથી મનમાં ક્રોધાદિ અનેક દુર્ગુણો પ્રગટે છે અને તેથી યાત્રાના ફળનો પણ નાશ થાય છે. કલેશથી પોતાનું અહિત થાય છે અને સામા મનુષ્યોનું પણ

અહિત થાય છે તીર્થના સ્થાનમા કાઈ પણ જીવોની નિદા કરવી નહિ કારણ કે કલેશ, નિદા વિગેરે દોષોનો ત્યાગ કરવાને માટે તો તીર્થની યાત્રા કરવાની છે તેથી તીર્થમા ગયા બાદ કલેશ, નિદાને જલાજલિ અપવી જોઇએ પ્રભુએ કલેશ અને નિદા દોષનો ત્યાગ કર્યો હતો, તે પ્રમાણે મારે પણ દોષનો ત્યાગ કરવો જોઇએ ઘર કરતા પણ તીર્થોના સ્થળોમા સાધુ સાધુઓમા, સાધ્વી સાધ્વીઓમા તેમજ શ્રાવક અને શ્રાવિકામા, પરસ્પરની નિદા અત્યત થતી હોય તો સમજવુ કે તીર્થ યાત્રાનો શુદ્ધ ઉદ્દેશ સમજ્યા વિના યાત્રાળુઓ પવિત્ર થવા માગે છે, પણ તે શી રીતે થઇ શકે ! જ્યા નિદા અને કલેશનુ સ્વપ્ન પણ ન જોઇએ, ત્યા નિદા અને કલેશની ધમાલ ચાલતી હોય તો તીર્થની યાત્રા કરનારાઓની પવિત્રતા-શુદ્ધતા શી રીતે રહી શકે, તે વિચારવુ જોઇએ કલેશ અને

નિંદાખોર યાત્રાળુઓ તીર્થમાં રહેલા મનોવર્ગ બુદ્ધિ શુભ પુદ્ગલ સ્કંધોને પણ અપવિત્ર કરી તીર્થનું સ્થાન બગાડે છે, પોતે બગડે છે અને બીજાઓને બગાડે છે એવા કલેશથી યાત્રાળુઓ પોતે તરતા નથી અને બીજાઓને તારવા સમર્થ થતા નથી કેટલાક જુદા જુદા સંઘાડાના સાધુઓ તીર્થના સ્થળોમાં પોતાના સંઘાડાની જાહોજલાલી બતાવવા અન્ય સાધુઓની અધમતા ગણાય તેવી રીતે નિંદાદિ કરવામાં પ્રવૃત્તિ કરે છે, સાધ્વીઓમાં પણ તેવી નિંદા થતી જોવામાં આવે છે તીર્થના સ્થળોમાં કલેશ અને નિંદાદી દોષો વધી જવાનું મુખ્ય કારણ તો એ છે કે ત્યાં ઘણા સંઘાડાના સાધુ તથા સાધ્વીઓ ભેગા થાય છે અને ત્યાં પણ જુદા જુદા સ્થાનો શ્રાવકોને રાગી કરી જમાવે છે પોતાનું જમાવવા બીજાની [illegible] કર્યા કરે છે શ્રાવકો પણ

જુદા સાધુઓના રાગી થઈ નિંદા અને કલેશમા ખચાય છે, અને મનમા જાણે છે કે પાપ લાગશે તે એક યાત્રા કરીને ધોઈ નાખીશું. આ પ્રમાણે કુબુદ્ધિને લીધે કલેશ અને નિંદાનો અંત આવતો નથી કેટલીક ધર્મશાળાના મેહેતાઓ પણ જે સાધુ અને સાધ્વીઓથી પોતાને ખાનગીમાં કોઈપણ રીતે આવક થાય તેને ઉતારો આપે છે એમ સમજાય છે બીજાના કેટલાક એવા મેહેતાઓ પણ કલેશ અને નિંદામા પોતાનું જીવન અપવિત્ર કરે છે ઉપર ઉપરથી તીર્થની યાત્રા થાય છે પણ કલેશ અને નિંદા તો ઉલટા પુષ્ટતાને પામે છે, ત્યારે પ્રભુના તીર્થની યાત્રાની સાફલ્યતા શી રીતે થઈ શકે ? કેટલાક સાધુઓ તો " તીર્થના સ્થળમા અમારી પાસે તો પાપ આવી શકે નહિ " એમ જાણીને તે સ્થળે નિંદા અને કલેશનો નાશ કરવા કાંઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરતા નથી, તેથી ઘણા શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓનો ભાવ

માટે યાહોમ કરી ઝુકાવવું જોઇએ. એક બીજાનાં છિદ્ર જોવાં, એક બીજાને મળવા છતાં પણ વન્દના ન કરવી, ઇત્યાદિ દુર્ગુણોનો ત્યાગ કરી સર્વે સંપીને જૈનતત્ત્વોને ફેલાવવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. જે સાધુઓ વિશાલ દૃષ્ટિવાળા છે, વિદ્વાન છે, દેશકાળને ઓળખનાર છે, ગચ્છના ભેદની ક્રિયામાં ક્લેશ ન કરતાં જૈનતત્ત્વોનો ઉપદેશ દેનાર છે, તેવા સાધુઓને ધર્મને માટે ખુબ સહાય આપવી તે અત્યંત ફાયદાકારક છે. બીજા સાધુઓને પણ વિદ્વાન બનાવવા ઉદ્યમ કરવો અને સહાય્ય આપવી, તેમજ સર્વ પ્રકારની ભાષા ભણવા માટે, સર્વ દર્શનોના તત્ત્વ જાણવા માટે, જૈનધર્મની ઉન્નતિ માટે સાધ્વીઓને પણ યથાયોગ્ય જ્ઞાનદાન આપવું જોઇએ. જે સ્ત્રીઓ કેળવાયલી હોય, વિદ્વાન હોય, ધર્માભિમાની હોય, વ્રત પાળવામાં શૂરવીર હોય, જૈનધર્મનો જ્યાં ત્યાં ઉપદેશ દઈ શકે, સ્ત્રીવર્ગને

સુધારી શકે, મોટા ગ્રંથો લખી શકે, સ્ત્રી વર્ગને સભા ભરી ભાષણો આપી શકે, તેવી સ્ત્રીઓને સાધ્વીઓ બનાવવાની અત્યંત જરૂર છે જે સ્ત્રીઓ વિધવા થઈ હોય તેઓએ વિદ્વાન થઈ પોતાની જીંદગીનો ભોગ ધર્મના માટે આપવા સાધ્વીઓ થવું જોઇએ ધર્મની હરિફાઇ ના જમાનામાં ઉત્તમ કેળવાયલી અને બહાદુર સાધ્વીઓની જરૂર છે, તેવી સાધ્વીઓ કરવા માટે અત્યંત પ્રયત્ન કરવો જેમ જેમ વિદુષી એવી ઉત્તમ સાધ્વીઓ તૈયાર થશે તેમ તેમ જૈન ધર્મનો ફેલાવો થશે, માટે ઉત્તમ સાધ્વીઓ થનારને તન, મન અને ધનથી મદદ કરવી સાધ્વીઓ ઉત્તમ પાત્ર કહેવાય છે, માટે બહુ-માન ભક્તિથી તેઓને દાનથી પોષવા અને ત વર્ગની વૃદ્ધિ કરવી ઉત્તમ વિદ્વાન વિશાલ દૃષ્ટિવાળા ધર્માભિમાની એવા સાધુઓ તથા સાધ્વીઓને દાન આપવું, તેઓની ભક્તિ કરવી

સાધુઓ અને સાધ્વીઓએ અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઇએ જો તેઓ અધ્યાત્મજ્ઞાનમા પ્રવેશ કરશે તો, સામાન્ય ગચ્છભેદોની ક્રિયાઓથી ક્લેશ કરશે નહિ અને સપીને રહેશે, માટે સાધુઓ અને સાધ્વીઓને જ્ઞાન ભણવામા અત્યત મદદ કરવી, કારણ કે તેઓએ જૈનધર્મને માટે આખી જીદગી અર્પણ કરી છે

શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને જ્ઞાનદાન આપ-વાની અત્યંત જરૂર છે. તેઓને ભક્તિ અને બહુમાનથી દાન આપવુ જોઇએ, કેટલાક દયા-ભાન લાવીને દાન આપ છે, તેઓ દાનનુ સ્વરૂપ સમજતા નથી.

શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ બાર વ્રત પાળે છે, સમ્યક્ત્વને ગ્રહણ કરે છે શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓથી સાધુ સાધ્વીઓની ભક્તિ થાય છે. શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓથી જૈનધર્મનો [illegible] થા [illegible] ક્ષેત્રનુ રક્ષણ કરી શકે

તેઓની અવશ્ય ઉન્નતિ કરવી જોઇએ. પ્રથમના શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ જૈન-ધર્મનો ફેલાવો કરવા પ્રયત્ન કરતા હતા, હાલમા કેટલાક ધનાઢ્ય પણ અજ્ઞ એવા શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ તીર્થોની યાત્રા કરવા જાય છે, પણ દેવગુરૂ અને ધર્મનુ સ્વરૂપ જાણતા નથી ઇશ્વરે જગત બનાવ્યુ છે, ઇત્યાદિ વાતોને માને છે અને જૈન કહેવરાવે છે તીર્થોમા જઇ પ્રભુની પ્રતિમા આગળ કેવી રીતે સ્તુતિ કરવી, તે પણ બરાબર જાણતા નથી તેવા અજ્ઞાન શ્રાવકોને પુછીએ કે તમારા શરીરમા આત્મા ક્યા ઠેકાણે રહ્યો છે? અને આત્માનો બનાવનાર કોણ? ત્યારે ઉત્તરમા કહેશે કે હૃદયમા આત્મા રહ્યો છે અને તેનો બનાવનાર પરમેશ્વર છે તીર્થકરોને પણ પરમેશ્વરે બનાવ્યા, એમ અજ્ઞપણાથી કહી દે છે, વા તીર્થંકરોએ આપણને બનાવ્યા એવુ કહી દે છે અહો! આ જગતમા

તેઓ જે ધર્મ પાળે છે તેમા શુ રહસ્ય છે ! તેને પણુ કેટલાક શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ જાણુતા નથી મૂર્ખ શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ તીર્થમા જઇને કેવા પ્રકારની પ્રભુની સ્તુતિ કરશે તે વિચારવા જેવુ છે તેઓ એટલુ તો જાણે છે કે તીર્થે જવાથી બધા પાપ જતા રહે, પણુ કેવી રીતે વર્તવાથી પાર જતા રહે તે બાબતની ગુરૂઓને પૃચ્છા પણુ કરતા નથી તીર્થસ્થાનમા રહેલા ગુરૂઓ પાસેથી તત્ત્વ-જ્ઞાનનો બોધ લેવો તે વાત પણ અજ્ઞ શ્રાવકો ને રૂચતી નથી અને તેઓ વિધિપૂર્વક યાત્રા પણુ કરી શકતા નથી એક જ્ઞાની પુરૂષ તીર્થ યાત્રામા જેવા શુદ્ધ પરિણામ રાખી શકે છે, તેવા પરિણામને મૂર્ખ યાત્રાળુ રાખી શકે નહિ, એ બનવા યોગ્ય છે, માટે મૂર્ખતાનો નાશ કરી તીર્થયાત્રાનો સમ્યક્ લાભ લેવો જોઇએ

જે ... શ્રાવિકાઓ

પ્રમાણમાં જૈનધર્મનાં તત્ત્વ જાણી શકતાં નથી, તેઓ જૈનધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય છે. દશાશ્રીમાળી જ્ઞાતિના વણિકો વસ્તુપાળ અને તેજપાળના વંશના છે, પણ જૈનધર્મને બરોબર ન જાણવાથી મિથ્યાત્વીઓના ઉપદેશથી તેમાંના કેટલાક સ્વામિનારાયણીયા બની ગયા, અને કેટલાક વૈષ્ણવ બની ગયા. કાઠીયાવાડમાં કેટલાક વિશાશ્રીમાળી વણિકો પણ સ્વામિનારાયણનો ધર્મ પાળે છે. સ્વામિનારાયણને ઉત્પન્ન થયાં લગભગ સો વર્ષ થયાં, તે પહેલાં તેઓ જૈનધર્મી હતા, પણ જૈન-ધર્મનાં તત્ત્વ જાણતા નહોતા અને ઉપર ઉપરથી જૈનધર્મ ફક્ત નામનો પાળતા હતા, તેથી બોટાદ વગેરેમાં કેટલાક સ્વામીનારાયણીયા બની ગયા છે, અજમેરમાં ઘણા ઓશવાળનાં ઘર જૈનધર્મ જ્ઞાનના અભાવે વેદાન્તીયોના ઉપદે-શથી વેદ ધર્મમાં ગયાં છે. ઉદેપુરના એક આગેવાનનું ઘર પણ જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના અભાવે વૈષ્ણવ બની ગયું છે. વડોદરા વગેરેમાં કેટલાક

દશાશ્રીમાળી શ્રાવકો હાલમાં થોડા વર્ષથી જૈન તત્ત્વજ્ઞાન જાણવાના અભાવે મેશ્રી અર્થાત્ વૈષ્ણવ બની ગયા છે, તેઓના બાપદાદાઓ જૈની હતા. મહેસાણા અને વિજાપુરમાં દશા દેશાવાળ તથા પોરવાડો પ્રથમ જૈનો હતા, ઘણા વખત પહેલાં તેઓના બાપદાદાઓ જૈનો હતા અને તેઓનાં બંધાવેલાં જૈન મંદિરો પણ છે; પરંતુ જૈનધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન જાણવાના અભાવે હાલ વૈષ્ણવો બની ગયા છે. વડનગરમાં હાલમાં કેટલાક વૈષ્ણવ વણિકો છે તેઓના બાપદાદાઓ જૈનધર્મી હતા. પચાસ વર્ષ પહેલાં કેટલાક જૈન પણ વૈષ્ણવી કહેવાતાઓને ગોસાંઇજીના આચાર્યે ફરજ પાડી કે જો તમો જૈનધર્મ પાળશો તો તમને કોઇ કન્યા આપશે નહિ, ત્યારે તે જૈનો અમદાવાદમાં પ્રેમાભાઇ શેઠ વગેરેને મળ્યા અને કહ્યું કે અમારી સાથે જૈનોની કોઇ ન્યાત જો કન્યાવ્યવહાર કરે તો

અમો કંઈ ન બાધીએ, પણ ધર્મના અભિમા નથી દુર રહેલામાથી કોઇએ તેઓનો અવાજ સાભળ્યો નહિ, અને અંતે તેઓએ કઠી બાંધી લીધી, તે વખતમા ગોરજીઓ તેમજ સવેગી સાધુઓ હતા, પણ તેઓએ કઈ કર્યું નહિ, આ વૃત્તાત સાભળી અમારી આખમાથી અશ્રુની ધારા છુટે છે **સાધુઓ પોતાના ગચ્છની ક્રિયાઓમાં જરા ભેદ પડે તો ધમાધમ કરી મૂકે, પણ શ્રાવકનાં કુળનાં કુળ જૈનધર્મ ત્યાગી અન્ય ધર્મમાં જાય તેને માટે બિલકુલ લક્ષ આપે નહિ, તે કેવી રીતે જૈનધર્મના રક્ષકો ગણી શકાય?** હજી પણ જૈનોની આખો ઉઘડતી નથી, તેનુ કારણ એ છે કે તેઓ જૈનધર્મના તત્ત્વોને બરાબર જાણતા નથી, તેથી ધર્મશૂરથી હીન બનેલા દેખાય છે

સુરતમા વૈષ્ણવોની કાન્ફરન્સ સ ૧૯૬૬

ની નાવમા ભગઇ હતી, તે વખતે એક વૈષ્ણુવ બોલ્યો હતો કે, શકરમતના અનુયાયીઓ અનાગ ઉપર દ્વેષ ધરે છે તે યોગ્ય નથી, કારણ કે અમારા આચાર્યે કઇ શકરાચાર્યના મતવાળા ઓને વૈષ્ણુવ બનાવ્યા નથી, **પણ સખ્યાબંધ જૈનીઓને વૈષ્ણુવો બનાવ્યા છે,** તેથી ઉલટુ તેઓએ અન્યોને વેદધર્મમા લાવી ઉદ્ધાર કર્યો છે જૈન શ્રાવકો !! 'વિચારો'!!! તમો મૂર્ખ રહ્યા અને **તમારાં છોકરાંઓને જૈનધર્મનું જ્ઞાન આપ્યુ નહિ, તેનુ આ પરિણામ આવ્યુ.** હાલમા જે વૈષ્ણુવો કહેવાય છે તે મોટા ભાગે અસલમાં જૈનો હતા ચાવીશ લાખ વૈષ્ણુવોની સખ્યા કહેવાય છે તેઓ પૂર્વે જૈનો હતા, તે તેઓ પોતેજ ઘણાખરા કબુલ કરે છે પૂર્વે બ્રાહ્મણોનો મોટો ભાગ જૈનધર્મ પાળતો હતો તેઓ પણ વેદધર્મ પાળવા લાગ્યા છે પૂર્વાચાર્યોના વખતમા બ્રાહ્મણોને જૈનો કરે

હતા અને તેઓ ભોજકો-સેવકો-વિગેરે કહેવાય છે, તેઓ જૈન જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને ગામે ગામ ગાઈને જૈનોને ધર્મમા દઢ કરતા હતા, તેઓનામાં પણ હાલ કેટલાક અન્ય ધર્મ પાળવા લાગ્યા છે અને જૈનધર્મથી પરાઙ્મુખ થયા છે. માળવા વગેરે ઠેકાણે પણ પહેલા જૈનો હતા એવા કેટલાક વણિકો હાલ અન્ય ધર્મમા દાખલ થયા છે મુરશીદાબાદમાં જગત્ શેઠનું કુટુંબ પચાશ વર્ષ ઉપર જૈનધર્મી હતું, તેઓના બાપદાદાઓએ બંધાવેલાં દેરાસર મોજુદ છે, છતાં સાંભળવામાં આવે છે કે, તેઓના કેટલાક વંશજો હાલ વૈષ્ણવધર્મમાં દાખલ થયા છે, કર્ણાટક વગેરેમાં પૂર્વે હજાર વર્ષ પહેલાં ઘણા જૈનો હતા પણ રામાનુજ આચાર્ય અને શંકરાચાર્યના જોરથી તેઓમાંનો મોટો ભાગ વૈષ્ણવ અને શૈવ બની ગયો. પંડિત રાજેન્દ્રનાથે પોતાના બનાવેલા ' ભારતીયમત દર્પણ '

નામના પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે, જૈનોની વસ્તિ વિક્રમ સંવત્ પહેલાં ચાલીશ કરોડ મનુષ્યો ની હતી. જૈન બંધુઓ ! ! ! વિચારો કે આટલી બધી વસ્તિ ઘટીને ચૌદ લાખની રહી તેમાં તમારો દોષ છે કે નહિ ? રામાનુજ તથા શંકરાચાર્યના અનુયાયીઓએ ઘણા જૈન રાજા ઓને ફેરવી નાંખ્યા તે વાત ઇતિહાસથી સાબીત થાય છે. પહેલાં આગ્રા વગેરેમાં અગ્રવાલ વગેરે વણિકો જૈન હતા, પણ હાલ તેનો ઘણો ખરો ભાગ કેટલાક સૈકાથી વૈષ્ણવ-વેદધર્મી-બની ગયો છે. લાલા લજપતરાય કે જેનુ કુટુંબ સો વર્ષ પહેલાં જૈન હતું, તેનાજ કુટુંબીઓ હાલ વેદધર્મી સાંભળવામાં આવે છે. વડોદરામાં શ્રેયઃસાધકઅધિકારીવર્ગમાં દાખલ થએલા છોટા-લાલ જીવણલાલનું કુટુંબ સ્થાનકવાસી જૈન હતું, પણ તેઓ નૃસિંહાચાર્યના સમાગમથી વેદ ધર્મી બની ગયા હતા, તેમની માતા અને

વડુ જૈની હતા, પણ તેઓને સમજાવી વેદધર્મમા દાખલ કર્યા અહો! જૈન બધુઓ! જાગો!! અને જરા આખ ઉઘાડો! તમારા હૃદયમા કેમ ડમડમાટ ઉત્પન્ન થતો નથી? તમને જૈનધર્મનું જ્ઞાન હોત તો વિજળીની પેઠે હૃદયમા અસર થયા વિના રહેત નહિ, તેમજ તમારી આખમાથી અશ્રુની ધારા છૂટયા વિના રહેત નહિ તમારા બાપદાદાના વશજો અન્ય ધર્મમા દાખલ થાય છે, અફસોસ! અફસોસ! જો તમોએ ગુરૂઓ પાસે જૈનતત્ત્વનું જ્ઞાન લીધુ હોત તો આવો ખરાબ બનાવ બનત નહિ, હજી પણ આવા બનાવો બનતા જાય છે, સુરતમા એક જૈન આર્યસમાજી થયો છે એમ સભળાય છે, અને એક જૈન પત્રકાર સુરતમા સ્વામીનારાયણનો ધર્મ પાળે છે, આનુ કારણ શોધીએ તો માલુમ પડે છે કે, જૈનધર્મનું જ્ઞાન બાલ્યાવસ્થાથી આપવામા ન આવ્યુ તેજ હેતુ છે

અમદાવાદમા કેટલાક કળવાયલા જૈનો થીઓ-સોફીકલ સોસાયટીમા દાખલ થયા છે, તેઓ-માના કેટલાક તો એમ કહે છે કે જૈનોની મુક્તિ કદી અમોને પ્રાપ્ત થશે નહિ, કેટલાક તો એમ માને છે કે પરમેશ્વરે આ જગત બનાવ્યુ છે અને પરમેશ્વર તરફથી કેટલાક મહાત્માઓ જુદી જુદી બાબતોનો ઉપદેશ આપવા અવતાર ધારણ કરે છે તીર્થંકરો બુદ્ધ-ઇશુ-નનુ વગેરે સર્વ મહાત્માઓ તીબેટની પેલી તરફ એક પહાડ છે ત્યા ભેગા થાય છે, અને જુદી જુદી કોમમા ઉપદેશ આપના અવતારો લે છ તીર્થંકરો પણ પરમેશ્વર તરફના મોકલેલા મહાત્માઓ છે, આવી તેમની અન્તઃકરણની માન્યતા છે એમ સાભળ્યુ છે, અને ઉપરથી જૈન ધર્મ પ્રમાણે પૂજા કરતા દેખાય છે, પરતુ અન્તરમા તો પરમેશ્વરે આ જગત બનાવ્યુ છે એવી શ્રદ્ધા હોય એમ સાભળ્યુ

છે, સત્ય તો જ્ઞાની જાણે જૈનોએ સમજવુ કે બાલ્યાવસ્થામાજ જૈનધર્મના તત્ત્વોનુ જ્ઞાન જૈન બાળકોને આપવામા નહિ આવે તો કેળવાયેલો ઘણો ખરો ભાગ અન્ય ધર્મમિત્ર મંડળો વગેરેમા દાખલ થઈ અન્તે જૈનધર્મથી પતિત થશે શ્રાવક કોમમા પણ અન્ય ધર્મીનો ધર્મ માનનારા ઘણા થશે, ત્યારે તમારૂ કંઈ પણ જોર ચાલશે નહીં અને અન્તે સંઘની વ્યવસ્થા બગડી જશે અનેક પ્રકારના શાસ્ત્ર જાણ્યા વિનાનો શ્રાવક (જૈન સંઘ) પોતેજ જૈન તત્ત્વથી અજ્ઞાન છે, તો બીજાઓને બોધ આપી ખરા જૈનો ક્યાથી બનાવી શકશે ? જૈનોનો શ્રાવક સમુદાય તરીકે કહેવાતો અને કેટલા ઈંગ્લીશ ભાષા ભણેલો, એવો કેળવાયેલો વર્ગ અનેક મિથ્યા પુસ્તકો વાચી નાસ્તિક બનશે એવી શકા રહે છે, માટે હવે તો જૈનતત્ત્વ-જ્ઞાન આપીનેજ ખરા જૈનો બનાવવા જોઈએ

જૈનતત્ત્વજ્ઞાન જાણતા નથી એવા શ્રાવક જૈનો પોતે તત્ત્વ સમજતા નથી, પણ ગાડરીયા પ્રવાહ ની પેઠે ધર્મની ક્રિયાઓ કરે છે ઉપર ઉપરથી ધર્મ આચાર સાચવે છે પણ તેઓ જ્ઞાનના અભાવે સમ્યકૃત્વ પમાડી શકતા નથી અજ્ઞ એવા શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ ધર્મનુ સ્વરૂપ જાણે નહિ તો તેઓને તીર્થનુ ખરૂ જ્ઞાન ક્યાંથી થઇ શકે? અલબત થઇ શકે નહિ ઉપર ઉપરના આચારવાળા (કુળાચારને લઇને) જે જૈનો છે તેઓને તેરાપંથીઓ ભરમાવીને તેરા પંથી બનાવે છે, અને એવા શ્રાવકોની સ્થિતિ માટીના ખીલાની પેઠે રહે છે, તેથી તેઓ સમ્યક્ત્વના અભાવે મુક્તિ પામતા નથી અને અન્યોને પમાડી શકતા નથી હરેક ધર્મના આગેવાનો પોતપોતાના ધર્મ તત્ત્વોનો ફેલાવો કરવા, મંડળો–કોન્ફરન્સો ભરે છે અને ધર્મ–તત્ત્વની વાત ચર્ચે છે, જ્યારે જૈનોની કોન્ફ–

છે, સત્ય તો જ્ઞાની જાણે. જૈનોએ સમજવું કે બાલ્યાવસ્થામાંજ જૈનધર્મના તત્ત્વોનું જ્ઞાન જૈન બાળકોને આપવામાં નહિ આવે તો કેળવાયલો ઘણો ખરો ભાગ અન્ય ધર્મમિશ્ર-મંડળો વગેરેમાં દાખલ થઈ અન્તે જૈનધર્મથી પતિત થશે. શ્રાવક કોમમાં પણ અન્ય ધર્મીનો ધર્મ માનનારા ઘણા થશે, ત્યારે તમારૂ કંઈ પણ જોર ચાલશે નહીં અને અન્તે સંઘની વ્યવસ્થા બગડી જશે. અનેક પ્રકારનાં શાસ્ત્ર જાણ્યા વિનાનો શ્રાવક (જૈન સંઘ) પોતેજ જૈન તત્ત્વથી અજ્ઞાન છે, તો બીજાઓને બોધ આપી ખરા જૈનો કયાંથી બનાવી શકશે ? જૈનોનો શ્રાવક સમુદાય તરીકે કહેવાતો અને ફક્ત ઈંગ્લીશ ભાષા ભણેલો, એવો કેળવાયલો વર્ગ અનેક મિથ્યા પુસ્તકો વાંચી નાસ્તિક બનશે એવી શંકા રહે છે, માટે હવે તો જૈનતત્ત્વ-જ્ઞાન આપીનેજ ખરા જૈનો બનાવવા જોઇએ.

જૈનતત્ત્વજ્ઞાન જાણતા નથી એવા શ્રાવક જૈનો પોતે તત્ત્વ સમજતા નથી, પણ ગાડરીયા પ્રવાહ ની પેઠે ધર્મની ક્રિયાઓ કરે છે ઉપર ઉપરથી ધર્મ આચાર સાચવે છે પણ તેઓ જ્ઞાનના અભાવે સમ્યક્‌ત્વ પમાડી શકતા નથી અજ્ઞ એવા શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ ધર્મનુ સ્વરૂપ જાણે નહિ તો તેઓને તીર્થનુ અરૂ જ્ઞાન ક્યાથી થઇ શકે? અલબત થઇ શકે નહિ ઉપર ઉપરના આચારવાળા (કુળાચારને લઇને) જે જૈનો છે તેઓને તેરાપથીઓ ભરમાવીને તેરા પથી બનાવે છે, અરે રે! એવા શ્રાવકોની સ્થિતિ માગીના ખીલાની પેઠે રહે છે, તેથી તેઓ સમ્કૂત્વના અભાવે મુક્તિ પામતા નથી અને અન્યોને પમાડી શકતા નથી દરેક ધર્મના આગેવાનો પોતપોતાના ધર્મ તત્ત્વોનો ફેલાવો કરવા, મંડળો-કોન્ફરન્સો ભરે છે અને ધર્મ-તત્ત્વની વાત ચર્ચે છે, જ્યારે જૈનોની કોન્ફ-

રન્સ ભરાય છે, તેમા જૈન ધર્મ શુ છે? બીજા ધર્મો કરતા કેવી રીતે ઉત્તમ છે? તે સંબંધી ના ખાસ ભાષણુ થતા નથી, ફકત જીર્ણોદ્ધાર તથા પીંછાની ટોપીઓ પહેરવી નહિ, ચામડા નાં પુઠાં રાખવા નહિ, એવા કેટલાક ઠરાવો થાય છે, પણ જૈનધર્મના તત્વોનો ફેલાવો થાય, જૈનધર્મ શુ છે, કેવી રીતે અન્યોને જૈન બનાવવા, તે સંબધી વિશેષ બોલવામા અગર કરવામાં આવતુ જોઇએ. કોન્ફરન્સના કેટલાક ઠરાવો સ્તુત્ય છે, પણ હજી જે કરવુ જોઇએ તે થતું નથી કોન્ફરન્સ તરફથી કેળવણી માટે મદદ ફંડ ચાલે છે, તેમાંથી જે જૈનધર્મનું તત્વજ્ઞાન લે અને જેને જૈન ધર્મની પૂર્ણશ્રદ્ધા હોય, તેને સારી રીતે વ્યવહારિક વિદ્યા ભણતાં પણ મદદ કરવી, જૈનોને ધર્મ પાળવાની બુદ્ધિથી મદદ આપવી જોઇએ. કેટલેક ઠેકાણે કોન્ફરન્સ તરફથી પાઠશાળાઓને મદદ આપવામાં આવે છે અને

ત્યાં ભણતા વિદ્યાર્થીઓ પાંચ પ્રતિક્રમણનો અભ્યાસ કરે છે, તો પણ જૈનતત્વ જ્ઞાન શું છે? તેને જાણી શકતા નથી, જેથી અન્ય ધર્મ કરતાં જૈન ધર્મ કેવી રીતે શ્રેષ્ઠ છે તે સંબંધી બરાબર સમજી શકતા નથી. આવી પોપટીયા કેળવણી મોટપણમાં જૈનધર્મની શ્રદ્ધામાં અંતઃકરણથી શી વૃદ્ધિ કરી શકે? તે સમજાતું નથી. આર્યસમાજીઓ પોતાના સિદ્ધાંતો અને આચારોની સાથે અન્યધર્મના સિદ્ધાંતોનો મુકાબલો કરાવી આર્ય વિદ્યાર્થીઓને ધાર્મિક કેળવણી એવી તો ધર્માભિમાની આપે છે કે, એક એક આર્યસમાજી પોતાના ધર્મને માટે તન, મન અને ધન અર્પણ કરે છે, અને પોતાનો ધર્મ વધારવા મન, વાણી અને કાયાનો ભોગ આપે છે. જૈનોને જૈન ગુરૂઓની પાસે જૈનધર્મના તત્વોનું જ્ઞાન અધિકાર પ્રમાણે થતું જાય અને અન્યધર્મોના સિદ્ધાંતોની ન્યૂનતા

સમજાતી જાય અને જૈનધર્માભિમાન વધતુ જાય એવી રીતે ધાર્મિક જ્ઞાન અપાવુ જોઇએ શ્રદ્ધાવિનાના ભાડુતી અન્યધર્મી શિક્ષકોની પાસે જ્ઞાન અપાવવાથી ઉલટા જૈન શ્રાવકો ધર્મથી ભ્રષ્ટ થતા જાય છે જૈનતત્વજ્ઞાનની સાથે અન્ય ધર્મના તત્વનો મુકાબલો કરાવી જૈન ધર્મનુ શિક્ષણ આપવાથી જૈન-ધર્મની પરિપૂર્ણ શ્રદ્ધા થાય છે, અને એવા જ્ઞાનથી બનેલા જૈનો પોતાનું તન મન, ધન, ધર્મને માટે અર્પણ કરે છે. ધર્મનુ જ્ઞાન પામેલા શ્રાવકોજ કંઈ કરી શકશે, ભલે ધનાઢ્ય હોય પણ જેને જૈનધર્મનુ જ્ઞાન ન હોય, તે અન્યોને જૈન બનાવી શકતો નથી જૈનધર્મના જ્ઞાન વિના શ્રાવકપણુ પાસ થઇ શકે નહિ માટે શ્રાવકોએ અવશ્ય જૈનધર્મનુ જ્ઞાન સંપાદન કરવુ જોઇએ કાશીની જૈન પાઠશાળા હાલ સારી રીતે ચાલે છે

મેસાણાની પાઠશાળામાં અપાતું શિક્ષણ જમાનાને અનુસરી જોઈએ તે પ્રમાણમાં ઉપયોગી જણાતું નથી. આર્યસમાજીઓના ગુરૂકુળની પેઠે જૈનોમાં એક મોટું ગુરૂકુળ સ્થપાય તો વ્યવહારિક અને ધાર્મિક બંને પ્રકારની કેળવણીનું ઉચ્ચ જ્ઞાન મળે, પણ જૈનોમાં હજી આ બાબતના વિચારો જોઈએ તે પ્રમાણમાં સ્ફુર્યા નથી. કેળવાયલા શ્રાવક વર્ગમાંથી કોઈ આત્મભોગ આપે તો આ મહાન કાર્ય પ્રારંભી શકાય. પ્રથમ તો ગુરૂકુળની યોજના, તેનું સ્થાન, તેને ચલાવનાર યોગ્ય જૈનો, ધનનું ફંડ એ ચાર વ્યવસ્થા પરિપૂર્ણ થાય તો જેવા આર્યસમાજીઓ ધર્માભિમાની વેદધર્મી વિદ્યાર્થીઓ ઉત્પન્ન કરે છે અને બળવાન્ બનાવે છે, તેવા જૈન વિદ્યાર્થીઓ જૈનો પણ બનાવવા ભાગ્યશાળી થાય, મને ખાત્રી છે કે આવી જૈનગુરૂકુળ જેવી મહાન્ સંસ્થા થયા વિના શ્રાવકોમાં ધર્મનો જુસ્સો પ્રગટવાનો

નથી ધર્મવિનાની કેળવણીનુ શિક્ષણ જૈન ધર્મીઓને ધર્મના અંગે કંઇપણ લાભકારક નથી, માટે ધાર્મિક સાથે વ્યવહારિક શિક્ષણ આપવુ જોઇએ આવી સંસ્થામા ઉછેલા સાધુઓ થાય તો પણ એક સાધુ સો સાધુ જેટલુ કાર્ય કરી શકે અને જૈનધર્મની જાહોજલાલીના કિરણોનો પ્રકાશ થાય નવો જુસ્સો આવ્યા વિના જૈનોનુ ભાગ્ય ઉદય પામી શકશે નહિ અન્ય ધર્મીઓની હરીફાઇમા જૈનો ધન, સત્તા, બળ, બુદ્ધિ વગેરેમા પાછળ પડતા રહેશે અને એક દિવસ જૈનોનુ નામ માત્ર ઇતિહાસના પાનામા રહેશે એવો વખત આવી જશે, માટે શૂરા અને પોતાની માતાના સ્તનપાનને સફળ કરવાની ઇચ્છાવાળા એવા જૈનોએ યાહોમ કરીને જૈનોની ધાર્મિક આદિ ઉન્નતિ માટે ઝુકાવવું જોઇએ. જૈનોના લાખો રૂપિયા અન્યમાર્ગે ખરચાય છે, પણ જમાનાને

અનુસરી હાલ આ ખાબતમા ખર્ચાવા જોઇએ. જ્યારથી જાગ્યા ત્યારથી પ્રભાત ગણી હવે જરા માત્ર વિલબ કરવાનો વખત નથી મુસલમાનો એ અલીગઢ કોલેજમા ધાર્મિક વિદ્યા દાખલ કરી, આર્યસમાજીઓએ દેવલાલીના હમણા ગુરૂ-કુળ ખોલ્યુ છે, તમા બ્રહ્મચર્ય સારી રીતે પળા-વવામા આવે છે, પણ હજી જૈનો ખરા જીગર થી ધાર્મિક જ્ઞાન માટે જોઇએ તેવો પ્રયત્ન કરતા નથી હાલ જે યુવાન્ જૈનો ઇગ્લીશ કેળવણી લે છે, તેઓને ખરી ધાર્મિક કેળવણી આપવામા આવતી નથી, તેના લીધે તેઓ નાસ્તિક થતા જાય છે અમદાવાદ જેવા જૈનોના રાજનગરમા દારૂના સડો પેઠો છે એમ જાહેર પત્રોથી જાણીએ છીએ આથી ભય રહે છે કે દનાળુ પ્રજાની સતતિમા મારૂનો સડો પેસી જાય? શ્રાવકોમા જે આગેવાન ધનાઢ્ય વર્ગ છે તે જૈનધર્મના તત્ત્વો જાણવા પ્રયત્ન કરતો

નથી, તેમ સાધુઓમાં પણ કેટલાક એવા છે કે હાલ ધાર્મીક શી ચળવળ ચાલે છે, તેની પણ ખબર રાખતા નથી. મૂર્તિને નહિ માનનારા એવા સ્થાકનવાસી જૈનોમાં નવી જાગ્રતિ આવવા લાગી છે, ત્યારે સનાતન જૈનો ઉંઘે છે અને પોતાને સત્ય જૈનો કહેવરાવે છે. દરેક શ્રાવકો પોતાનાં છોકરાંને ધાર્મિક શિક્ષણ આપવા લક્ષ આપતા નથી. જો શ્રાવકોની સંખ્યા ઘટી જશે તો તીર્થોની શી દશા થશે તે પણ સમજાતું નથી. હજારો શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓમાં નવતત્ત્વને જાણનાર આંગળીના વેઢા જેટલાં પણ જડી આવવાં મુશ્કેલ છે. કેટલાક શ્રાવકો તો સાધુઓને તોડી પાડી પોતે ધારેલા ગ્રહસ્થ ગુરૂને મનાવવાને પ્રયત્ન કરે છે. શેઠીઆઓ જ્યારે કોન્ફરન્સ થાય છે ત્યારે માંચડાને ધ્રુજાવી નાંખે તેવાં ભાષણો આપે છે, પણ ઘેર ગયા બાદ ત્યાં બોલેલું સ્વપનાની પેઠે ભૂલી જાય

છે, જે શેઠીઆઓ આસ્તિક હોઇ યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરે છે તેઓ ખરા જૈનપણાને ચોગ્ય છે

કેટલાક શ્રાવકો બીલકુલ ગરીબ દશામા આવી ગયા છે, તેઓને સારા રસ્તે ચડાવવા કોઇ જોઇએ તેવો પ્રયત્ન કરતુ નથી ધાર્મિક અને વ્યવહારિક કેળવણી આપવાથી સર્વ અગની વૃદ્ધિ થશે, ધર્મ વિના એકલી વ્યવહારિક વિદ્યા ભણવામા સહાય આપવામા આવે તો મુસલમાનોને પણ મદદ કરવી જોઇએ ! જે જૈનો ધાર્મિક કેળવણી લેતા હોય અને ધર્મમા પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાળા હોય તેવા-ઓને વ્યવહારિક વિદ્યા ભણવામા સહાય આપ-વાથી શ્રાવકની ફરજ બજાવાય છે ગમે તે જાતનો શ્રાવક હોય, પણ જૈનતત્ત્વનો જ્ઞાતા હોય અને જૈન ધર્મની શ્રદ્ધામા જેના હાડ રંગાઇ ગયા હોય, તેવાઓને આપેલી વ્યવહારિક ધનાદિ સહાય સફળ થાય છે અને તેજ સ્વધર્મવાત્સલ્ય કહેવાય છે

એક દિવસ સકળ શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને

જમાડી નવકારશી કરવામા આવે છે, તેવા માત્રથી ખરેખર-શાસ્ત્રધારે-સાધર્મીવાત્સલ્ય કહે-વાતુ નથી ખરૂ સાધર્મીવાત્સલ્ય તો એ છે કે જેને જૈન બંધુઓની ભક્તિ કહેવામા આવે છે, તદુ વર્ણન શાસ્ત્રોમા સારી રીતે છે લાખો રૂપિયાનો નવકારશીના નામે વ્યય કરવામા આવે છે, તેનો વ્યય જો ધાર્મિક કેળવણીમાજ કરવામા આવે તો જે નામ માત્રથી જૈનો છે તે ખરા જૈનો બની જાય શ્રાવકો ઉજમણાના નામે ધર્મના પુસ્તકોમા જેટલો વ્યય કરવાનો છે તે કરતા નથી અને બીજા કાર્યોમા વિશેષ વ્યય કરે છે, તે જો તત્ત્વજ્ઞાન હો તો તેવુ બને નહિ

કાઠીયાવાડ વગેરેમા કેટલાક જૈનો દુર્બુદ્ધિથી કન્યાઓને વેચી આજીવિકા ચલાવે છે કેટલાક નામધારી જૈનો વૈષ્ણવો વગેરેને પોતાની છોકરી પરણાવી મિથ્યાત્વી બનાવવા આપી દે છે અહો!!! કેવી નામધારી શ્રાવકોની ખરાબ

દશા!!! જો તેઓ જૈનતત્ત્વનું જ્ઞાન પામીને જૈનો બન્યા હોત, તો ગમે તે જાતનો ધંધો કરી ને આજીવિકા ચલાવત, પણ પોતાની છોકરી વેચી પેટ ભરત નહિ, તેમ પોતાની છોકરીને પોતાના અસંખ્ય ભવ વધારવા મિથ્યાત્વી વૈષ્ણવ વગેરેને આપત નહિ. એવા શ્રાવક અને શ્રાવિકા-ઓ તીર્થના સ્થાને જઇ શું ફળ પ્રાપ્ત કરી શકે ? કેટલીક શ્રાવિકાઓને અન્ય ધર્મમાં પરણાવે છે ત્યારે તેઓ ત્યાં અન્ય ધર્મ પાળે છે અને વળી બાપના ઘેર આવે ત્યારે જૈનધર્મ પાળે છે, આવી ગારના ખીલા જેવી શ્રાવિકાઓથી પોતાનું તથા અન્યનું ભલું થવાનું નથી. કેટલાક શ્રાવકો તીર્થ યાત્રાના સંઘ કાઢે છે પણ જૈન તત્ત્વજ્ઞાન શું છે, અન્ય ધર્મ અને જૈનધર્મમાં શો ફેર છે, આત્મા શું છે ? કર્મ શું છે ? તેનું ભાન તેઓને હોતું નથી, તેઓ તીર્થની યાત્રા કેવી રીતે કરી શકશે, તે વિચારવા યોગ્ય છે. શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ-

એ પ્રથમ જૈનધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવુ જોઇએ
યાત્રાળુ શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને તીર્થકરોનું
જ્ઞાન હોવુ જોઇએ, ગુરૂનું જ્ઞાન હોવું જોઇએ
અને જૈનધર્મનુ જ્ઞાન હોવુ જોઇએ ષડ્ દર્શનમા
આત્માનું કેવુ સ્વરૂપ કહ્યુ છે અને વિતરાગદેવે
આત્માનુ કેવુ સ્વરૂપ કહ્યુ છે, તેનુ જ્ઞાન કરવુ
જોઇએ અન્ય ધર્મીઓને જૈનતત્વો સમજાવી
શકાય અવી રીતે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવુ જોઇએ આવી
રીતે તત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને જેઓ તીર્થની યાત્રા
કરે છે તેઓ તીર્થયાત્રાથી અનેક પ્રકારના વ્ય-
વહારિક અને ધાર્મિક લાભ મેળવી શકે છે જૈન-
તત્ત્વને જાણુનારા એવા શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓને
અનેક રીતે સહાય આપવી તેને સુપાત્રદાન કહે
છે જ્ઞાન વિનાના શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓથી પોતાનુ
આત્મહિત થવાનુ નથી અને તેઓ અન્યોનુ
પણ આત્મહિત કરી શકનાર નથી જે શ્રાવક
અને શ્રાવિકાઓ તત્ત્વોનું પૂર્ણ જ્ઞાન કરે છે, તેઓ

ભાવ શ્રાવકની ખરી પદ્વી પ્રાપ્ત કરવાને લાયક છે અજ્ઞાની શ્રાવ, અને શ્રાવિકાઓ દયા, પૂજા ભક્તિ વગેરેમા શુ સમજી શકશે શ્રીદશવૈકાલિક સૂત્રમા કહ્યુ છે કે-**પઢમનાણ તઓદયા** પહેલુ જ્ઞાન કરવુ અને પછીથી દયા કરવી, જૈન તત્ત્વ-જ્ઞાનવિના દયા, પૂજા, ભક્તિ, ક્રિયાનુ ખરૂ સ્વરૂપ હાથમા આવી શકેજ નહિ જ્ઞાનીઓથી જૈનધર્મ ચાલનાર છે, પણ અજ્ઞાનીઓથી જૈનધર્મ ચાલના- નથી, માટે અજ્ઞ શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓને જૈનધર્મનુ તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામા ધનાદિકની નક્ષાર કરવી તેજ ખરૂ **સુપાત્રદાન** છે જૈનધર્મ નાસ્તરોનુ, પાત્રીસ બોલ વિગેરેનુ ગોખણ પટ્ટીયું જ્ઞાન, ભાડુતી શિક્ષકો પાસે અપાવવુ એ વિશેષ ફાયદાકારક નથી જેવી રીતે ધાર્મિક કેળવણી આપવાથી તે ખરેખરો સ્વપરદર્શનનો જ્ઞાતા,-વિદ્વાન શ્રાવક બને તેવી રીતે ધાર્મિક કેળવણીનુ જ્ઞાન ગુરૂઓ પાસે અપાવવુ જોઇએ

અને શ્રાવકો તથા શ્રાવિકાઓની ઉન્નતિ માટે પુત્રો અને પુત્રીઓના ગુરૂકુળ જુદાં જુદા સ્થાપવા જોઇએ જૈન ગુરૂકુળમા પચ્ચીશ વર્ષ પર્યંત અભ્યાસ કરીને નીકળનાર જૈન પુત્રો અને પુત્રીઓ એવા તો હુશિયાર થશે કે, તેઓ જૈન-ધર્મની વૃદ્ધિ માટે તન મન, ધનથી, આર્યસમા-જીઓની પેઠે ઉત્સાહથી પ્રવૃત્તિ કરશે જૈનો બીજા ધર્મના કામોમા લાખો કરોડો રૂપિયા ખર્ચી નાખે છે, પણ એમ નથી સમાજતા કે ખરા શ્રાવકો અને ખરી શ્રાવિકાઓ પણ તીર્થ રૂપ છે ભગવતી સૂત્રમા તિથ્થ ચાઉવણ્ણો સઘો સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાએ ચાર પ્રકારના સઘને તીર્થ કહ્યું છે જેટલા તીર્થંકરો થાય છે તે આ ચાર પ્રકારના સઘનેજ તીર્થ તરીકે સ્થાપન કરે છે, શ્રુત જ્ઞાનને પણ તીર્થ કહે છે અને સાધુ સાધ્વી શ્રાવક અને શ્રાવિકાને પણ તીર્થ કહે છે, તેમજ સિદ્ધાચલ આદિ તીર્થંકરોની કલ્યાણક ભૂમિઓ

છે તેને પણ સ્થાવર તીર્થ કહે છે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પણ તીર્થ હોવાથી પૂજ્ય છે, માટે તેઓની ઉન્નતિ કરવી, તેઓને ધર્મનું જ્ઞાન આપવુ, ઈત્યાદિવડે શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ તીર્થની યાત્રા-ભક્તિ કરવી જોઇએ કેટલાક શ્રાવકો તો મ્જોઇનુ કામ કરી પેટ ભરે છે, એવી ખરાબ દશામા પડી રહેલાની કોણ સભાળ લે છે, જે ખરા તીર્થ છે તેને કોણ તીર્થ રૂપ માને છે? સાધુઓ અને સાધ્વીઓ પણ જે જ્ઞાન ગુણ યુક્ત છે તે ખરા તીર્થ છે, તેઓને તીર્થ રૂપ સમજવાનુ જ્ઞાન પણ હાલમા અજ્ઞજૈનોને નથી, તો પછી તેઓની યાત્રા કરવાનુ તો ક્યાથી બની શકે? ચતુર્વિધ સઘ છે તે જગમ તીર્થ છે, અને એ સઘરૂપ તીર્થની ભક્તિ, યાત્રા, સેવા, ઉન્નતિ કરવાથી તીર્થકર પદની પ્રાપ્તિ થાય છે, આવા તીર્થને તીર્થકરો પણ નમે છે, તેનાથીજ જૈન ધર્મનુ અસ્તિત્વ છે, આ ચતુર્વિધ સઘનો નાશ થતા સ્થાવર તીર્થોનો ન

પણ કોઇ લેશે નહિ જૈન તત્વોનો જ્ઞાતા એવો ચતુર્વિધ સંઘ, તેની જે ભક્તિ કરે છે, તેમાં જે દાન વાપરે છે, તેજ ખરેખરી તીર્થની યાત્રા કરનારા યાત્રાળુઓ છે સાધુ ગુરૂકૂળ, સાધ્વી ગુરૂકુલ શ્રાવક અને શ્રાવિકાના ગુરૂકુલ સ્થાપીને તેઓની ઉન્નતિ કરવાથી સુપાત્રદાનની સાર્થકતા થાય છે ગાડરીઆ પ્રવાહની રીતિથી દાન કરવામાં આવે છે, તેને ફેરવીને ચતુર્વિધ સંઘની ઉન્નતિ થવાને માટે વ્યાવહારિક તથા ધાર્મિક જ્ઞાન આપવા માટે, લાખો કરોડો રૂપિયા શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ યાત્રાળુઓ ખર્ચશે તો તેઓનું કલ્યાણ થશે જ્ઞાન વિનાના શૂન્ય, અંધ લોકો કંઈ દેખી કે જાણી શકવાના નથી અજ્ઞાનીઓના વિચારો ભીતની પેલી પારની વસ્તુનો પણ નિર્ણય કરવા શક્તિમાન થતા નથી, માટે જૈન ધાર્મિક જ્ઞાન પામેલા ગીતાર્થ સાધુઓ કે જે જમાનાને જાણે છે, તેઓની સલાહથી સંઘરૂપ તીર્થની ઉન્નતિ

માટે લક્ષ્મી ખર્ચવી એક બીજ અમુક ક્ષેત્રમા વાવવાથી નાશ પામે છે પણ તેજ બીજ એક ઉત્તમ ક્ષેત્રમા વાવીને પોષવાથી એક બીજના કરોડો બીજ થાય છે, તેમ સાધુ સાધ્વી વિગેરેને જ્ઞાની બનાવવા, તથા શ્રાવકો વિગેરેને ધાર્મિક જ્ઞાની બનાવવા માટે સુપાત્રદાન કરવાથી સર્વની જ્ઞાન–ચક્ષુઓ ઉઘડે છે, તેથી તેઓ પોતાનુ અને બીજાનુ ભલુ કરી શકે છે અને અન્ય ધર્મીઓને સત્ય એવા જૈન ધર્મી બનાવવા માટે સમર્થ થાય છે તેઓ હજારો અન્ય વિદ્વાનોની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરીને તથા સેકડો પુસ્તકો લખીને જૈન ધર્મનો ફેલાવો કરી શકે છે, માટે યાત્રાળુઓએ આ પ્રમાણે સુપાત્ર દાનની કુચીને પ્રાપ્ત કરવી જોઇએ જીર્ણો–દ્ધાર અને ચૈત્યમા યાત્રાળુઓ લાખો રૂપિયા ખર્ચે છે, તેમા હાલ જરૂર હોવાથી તે સબંધી કઇ કહેવાનું નથી, પણ જ્ઞાનમા દાન કરવા માટે વિશેષ લક્ષ આપવુ જોઇએ, તે સબંધી કેટલીક

સૂચનાઓ કરવામા આવે છે ભંડારમા રહેલા
જૂના પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરવો જોઇએ, હાલમા
જેની વિશેષ જરૂર હોય એવા ગ્રન્થોને છપાવવા
જોઇએ જમાનાને અનુસરી નવા ગ્રન્થો બનાવવા
ની પણ અત્યંત જરૂર છે હાલના જમાનાની
પ્રજાને કઇ ભાષામા-કેવા વિચારોથી ઉપદેશ
આપવો તેને માટે હાલના જમાનાને અનુસરી
પુસ્તકો રચવામા આવે તો તે વિશેષ ઉપયોગી
થઇ પડે, અને તુરત અસર કરી શકે હાલના
જમાનાની પ્રજાને બોધ કેવી રીતે આપવો તેને
માટે ચાલુ જમાનો જાણવાની ઘણી જરૂર છે
જમાનાને અનુસરી સરકારના કાયદાઓ પણ ફરે
છે તેમ જમાનાને અનુસરી ઉપદેશ આપવાની
પદ્ધતિ તથા લેખનશૈલી પણ ફરે છે, માટે વિદ્વાનો
એ જે ભાષામા ગ્રન્થો લખવાથી લાખો મનુષ્યોને
લાભ થાય તેવી ભાષા અને તેવી રીતના
ગ્રન્થો લખવા જોઇએ જૂનુ તે સારૂ અને નવુ

તે નહિ એવી એકાંત બુદ્ધિ ધારણ કરવી નહિ. શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા વિના કદી મુક્તિ થનાર નથી, માટેજ સર્વજ્ઞ તીર્થંકરો શ્રુતજ્ઞાનને તીર્થ કહે છે તે બરોબર છે. શ્રુતજ્ઞાન ગંગા નદીની પેઠે વા સૂર્યની પેઠે વર્તમાનકાળમાં અને ભવિષ્યકાળમાં લાખો પુરૂષોને તારી શકે છે. ગુરૂઓનું ગુરૂ પણ જિનાગમરૂપ શ્રુતજ્ઞાન છે, એ વાત ભુલવી જોઇતી નથી. જે યાત્રાળુઓ સ્થાવર તીર્થની યાત્રા કરીને એમ સંકલ્પ કરે કે, આજથી હું સંવરરૂપ તથા જ્ઞાનરૂપ તીર્થમાં મારૂં જીવન હેમીશ, યથાશક્તિ સંવરરૂપ અનેજ્ઞાનરૂપ તીર્થમાં સુપાત્રદાન કરીશ, તેમાં મ્હારૂં અને બીજા કરોડો મનુષ્યોનું ભલું સમાયલું છે, એમ નિશ્ચય કરી યાત્રા કરે છે તેઓની યાત્રા પોતાને અને પરને ઉપકારી થાય છે.

यत्राळुओए भ्रातृभाव राखवो जोइए.

ભ્રાતૃભાવ—જૈનો યાત્રા કરવા જાય છે, વિતરાગ દેવને માને છે, પણ જોઇએ તે પ્રમાણે એક બીજા સાથે ભ્રાતૃભાવ રાખી શકતા નથી જેઓ ભ્રાતૃભાવને ધારણ કરે છે તેઓને ધન્ય છે પરસ્પર ઐક્યતા રાખી પોતાના સમાન અન્યોને માનવા જોઇએ એક બીજા સઘાડાના સાધુઓ પરસ્પર એક બીજાને વક્ર દ્દષ્ટિથી દેખે, કદાપિ મળે તો અંતરમાં કાતી રાખીને મળે એક બીજાનું ખંડન કરવા કાવાદાવાઓ ચાલતા હોય, સામાન્ય ગચ્છોની ક્રિયાઓની ભિન્નતાને લીધે એક બીજાને નિન્હવની પદવી તથા ઉત્સૂત્ર ભાષકની પદવીઓ લાગતા વળગતાઓ આગળ અપાતી હોય, કોઇ શીખામણ આપે તો તેનો પણ ભાંગરો વાટી નખાતો હોય, વિદ્યા અને ચારિત્રે વડે અન્યો મારા આગળ કંઇપણ નથી, એવી જ્યાં ભાવનાઓ હૃદયમાં સ્ફુરતી હોય, ત્યાં

ભ્રાતૃભાવની શી આશા રાખી શકાય? એમ નથી કહેવાનું કે સઘળા સાધુઓ એવા હોય છે, જેઓ તેવા હાય તેઓને આ વાકયો લાગુ પડે છે. કોઇ આગળ પડતો થયો કે તુર્ત તેના ઉપર એ વંણુ આળ ગોઠવીને આરોપ ચડાવવા-નીજ બુદ્ધિ હોય, અમુક સાધુઓમાં કયા કયા દોષ છે અને તે શી રીતે સાબીત થાય! તેની જ્યાં પ્રવૃત્તિયો થતી હોય, દોષ દષ્ટિનું જોર તો જ્યાં પ્લેગની પેઠે વૃદ્ધિ પામતું હોય, એવા સાધુઓમાં પરસ્પર ભ્રાતૃભાવ કયાંથી હોય? અલબત કુસાધુઓમાં ભ્રાતૃભાવ હોતો નથી; સુસાધુઓમાં તો ભ્રાતૃભાવ હોય છે. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવના અનુસારે સજ્જન સુસાધુઓ હોય છે, પણ જેની સદ્‌ગુણ ખેંચવાવાળી દષ્ટિ હોય છે તેને સુસાધુઓ દેખાય છે. સાધુઓએ પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે અને અન્યોના ઉદ્ધાર માટે, તેમજ જૈન ધર્મના ફેલાવા માટે અવશ્ય ભ્રાતૃભાવ

ધારણ કરવો જોઇએ. એક બીજાની પ્રાણાંતે પણ નિંદા કરવી જોઇએ નહિ; જગતમાં સર્વ-ગુણી તો વીતરાગ છે, જ્યાં ત્યાં ગુણાનુરાગ દૃષ્ટિ ધારણ કરવી તીર્થોની યાત્રા કરીને, ભ્રાતૃભાવ ગુણ સંપાદન કરવાનો છે, તે વાત લક્ષ્યમાં રહેવી જોઇએ. શ્રીવીર પ્રભુએ મૈત્રી ભાવના ધારણ કરી ને ચંડકોશીયા સર્પનો ઉપદેશ આપી ઉદ્ધાર કર્યો. આપણે પણ તેવા મૈત્રીભાવનાના ગુણનું સ્મરણ કરવા માટે, તીર્થોની યાત્રા કરીએ છીએ. જો ભ્રાતૃભાવ હૃદયમાં આવ્યો તો, કરૂણાભાવના પણ આવવાની જ્યાં ભ્રાતૃભાવ નથી ત્યાં પ્રમોદભાવ, માધ્યસ્થભાવ અને કરૂણાભાવ પણ વાસ કરતા નથી. યાત્રાળુ શ્રાવક શ્રાવિકાઓએ ભ્રાતૃભાવ પ્રતિદિન વધારવો જોઇએ તીર્થોના સ્થાનમાં પણ કિંચિત્ ધર્મ ક્રિયાના ભેદને લીધે જે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ લઢી મરે છે અને એક બીજાનું બુરૂં કરવા પ્રયત્ન કરે છે, તેવા શ્રાવકો અને

શ્રાવિકાઓ તીર્થયાત્રાનુ ફળ જે ભ્રાતૃભાવ, તેને પામી શકતા નથી એક શ્રાવક દુ ખી હોય છે અને અન્ય શ્રાવક સુખી હોય છે, છતા દુ ખી શ્રાવકને દેખી તેના મનમા કઇ લાગી આવતુ નથી, આનુ કારણ એ છે કે, તે સુખી શ્રાવકમા ભ્રાતૃભાવ નથી, તેના દુ ખમા ભાગ લેવાને ભ્રાતૃ-ભાવ વિના તેનું મન પ્રેમાળ થતુ નથી ગરીબ શ્રાવકો દુ ખી થતા હોય, તેમના ઘરમા બીજા દિવસે ખાવાનું પણ ન હોય, તેવાઓ ને દેખી મનમાં કઇ પણ લાગી ન આવે અને એક દિવસની નવકારશીમાં હજારો રૂપિયા ઉડાવી દે, એવો શ્રાવક, બીજાના દુઃખે દુઃખી ક્યાંથી થઇ શકે ? તેને પોતાના ધર્મબધુઓનુ દુ ખ ટાળવાને સારૂ ક્યાથી દયા આવે ? અલબત ન આવે, કારણ કે તેના હૃદયમા દયા નથી સર્વ ધર્મી બધુઓ મારા ભાઇ છે, ત્યારે મારી પાસે જે છે તેમા તેઓ સર્વેનો

છે, છતા હુ અન્યાય કરૂ તો ભ્રાતૃભાવનો દ્રોહી ગણાઉ, આમ જેના હૃદયમા ભ્રાતૃભાવના ખીલી રહી છે, તે પોતાના ધર્મબંધુઓને જે કઇ પ્રાપ્ત કરે તેમાથી સહાય આપીનેજ તે તે વસ્તુઓનો ઉપભોગ કરે સાધુઓમાં પણ જો ભ્રાતૃભાવ ખીલે તો મનમા વિચારે કે જે તીર્થકરોના તત્વોનો હુ ઉપદેશ આપુ છુ, અને જે તત્વોની મને શ્રદ્ધા છે, તેજ પ્રમાણે બીજા સાધુઓને છે, તો પરસ્પર ભ્રાતૃભાવ ધારણ કરીને ચાલીએ તો તતુઓના બનેલા વસ્રની પેઠે અમો પણ જૈન ધર્મનો ઉદ્ધાર કરવા સમર્થ થઇ શકીએ. જેમ એક તતુથી વા છૂટા તતુઓથી વસ્ત્ર બનતુ નથી, છૂટી ઈંટોથી ઘર બનતું નથી, છૂટી આગળીઓથી ખાઇ શકાતું નથી, તેવી રીતે છુટા છુટા સાધુઓ થી જોઇએ તેટલુ જૈન ધર્મના ફેલાવાનું કાર્ય કરી શકાતુ નથી, માટે નાના મોટા પરસ્પર ભેગા મળે તો એક મોટું કાર્ય કરી શકાય અભિમાન દશા,

ગચ્છો અને ગચ્છોની ક્રિયાની ભિન્નતાની લડાઇ
ને છોડી દેવાય તો પરસ્પર ભ્રાતૃભાવ થઇ શકે
સર્વ સાધુઓને પરસ્પર ઐક્યતા રહે એમ બની
શકવું મુશ્કેલ છે, પણ બને ત્યાં સુધી સુસાધુઓ
એ આવી ભ્રાતૃભાવની દૃષ્ટિ રાખવી જોઇએ સર્વ
સાધુઓ ગચ્છ અને ઉપાશ્રયના ભેદે પોતપોતાનુ
જમાવી લડી મરે તો, તેમાં પોતાનો જૈનધર્મ
નાશ પામશે પોતાના જૈનધર્મનો મૂર્ખપણાથી
નાશ કરનાર, એવા સ્વાર્થી સાધુઓથી જૈનધર્મ
નો ઉદ્ધાર થવાનો નથી, અને સાધુઓને લડાવી
મારનાર પ્રપંચી શ્રાવકોથી પણ પોતાનું તથા અન્ય
જૈનોનુ ભલુ થવાનુ નથી પરસ્પર એક બીજા
પર મૈત્રીભાવના રાખ્યા વિના ધર્મની ક્રિયાઓ
કરાય છે, પણ તેથી ઝાઝી આત્માની ઉન્નતિ થવાની
નથી જ્યાં સામાન્ય બાબતોમાં વાંધા પાડી લડી
મરવાનું થાય છે અને ભ્રાતૃભાવનો નાશ કરાવાય
છે, ત્યાં પોતાની ઉન્નતિ થતી નથી, અને બીજા

ઓનુ પણ ભલુ કરી શકાતુ નથી જૈન ધર્મમા જ દયાના સિદ્ધાન્તો પ્ર૫્યા છે, તેવા અન્ય ઠેકાણે જોવામા આવતા નથી જ્યારે દયાના મુખ્ય સિદ્ધાન્તનો ઉપદેશ આ નારા સાધુઓમા એક બીજા સાધુના આત્માની દયા રહે નહિ, એક બીજાની પડતી થાય તેમ પ્રયત્ન ચાલતા હોય, ભ્રાતૃભાવની પ્રીતિનુ તા જ્યા નામ પણ ન હોય, ત્યા ઉદયની આશા શી રીતે રાખી શકાય !!! સાધુઓ જો પરસ્પર મ૫ રાખીને વર્તે તો જૈન ધર્મનો ઉદ્ધાર થયા વિના રહે નહિ ગુરૂનો ચેલાને વિશ્વાસ નહિ, અને ગુરૂ કરતા શિષ્યો પોતાનુ જુદુ જમાવના, જુદા શ્રાવક કરવા પ્રયત્ન કર, તેવી જ્યા સ્થિતિ હોય, ત્યા ઉદ્ધારની આશા રાખવી વ્યર્થ છે, તોપણ ઉત્તમ સાધુઓએ નિરાશ થવું નહિ, ઉદ્યમથી સર્વ કાર્યોની સિદ્ધિ થાય છે, મનુષ્યો જ વાર ઇ તે કરી શકે છે, તા સાધુઓ મનમા ધારે તા શુ ન બની શકે ? અર્થાત્ સર્વ કાર્ય બની શકે

સાધુઓમાં મતભેદને લીધે હાલમાં જૈન રાજાઓ પણ રહ્યા નથી. જો જૈન સાધુઓ સંપ કરે અને એક બીજાને સ્વાત્મભાવની દૃષ્ટિથી દેખે તો અલ્પ કાળમાં જૈનધર્મની ઉન્નતિ થઇ શકે. શ્રાવકો પણ પોતાના કરતાં અન્યને હીન ધારી, ભેદ ભાવ રાખે છે તે ઠીક નથી. સમજો કે કચ્છી શ્રાવકોની સાથે ગુજરાતી શ્રાવકો ભ્રાતૃભાવથી વર્તે, અને તુચ્છ ભેદને તોડી નાંખે તો તેઓ પણ ઘણું કરી શકે. જે શ્રાવકો વણિક છતાં એક બીજાનું ખાતાં વટલાઇ જવાની બુદ્ધિ ધારણ કરતા હોય! તેઓ શું સૂત્રોમાં કહ્યા પ્રમાણે વર્તે છે? અલબત્ત તેઓ વર્તી શકતા નથી. સામાન્ય બાબતોમાં પણ બીજાઓને તુચ્છ ગણવાની બુદ્ધિ હોય ત્યાં ભ્રાતૃભાવનું લક્ષ્ય ક્યાંથી હોય? તીર્થોની યાત્રા કરનારાઓએ ભ્રાતૃભાવ સંબંધી લક્ષ્ય આપવું જોઇએ, કારણ કે જે તીર્થંકરોની યાત્રા કરવામાં આવે છે, તેઓના ભ્રાતૃભાવનું સ્મરણ કરવામાં

આવે તો પોતાને વિચાર થાય કે અહો ! હું આના પ્રભુની યાત્રા કરૂં છું, તમા ભ્રાતૃભાવનો ગુણ ગ્રહણ કરવાનો છે, તે માટે મારો તીર્થયાત્રાનો પ્રયાસ છે છતા ભ્રાતૃભાવને પ્રભુના પેઠે નહિ ધારણ કરૂં તો મારૂં શી રીતે કલ્યાણ થશે ? એમ વિચારી ખરો યાત્રાળુ જૈન ભ્રાતૃભાવને સદા કાળ ધારણ કરવા સત્વર છે રૂશીયામા ઉત્પન્ન થએલ કવિ ગે સ્ટોય જ્યારે મરણ પથારીએ પડયો અને તેની પાસે હજારો મનુષ્યો તેમજ સગાઓ આવ્યા ત્યાર તેણે સર્વેને કહ્યુ કે, તમો સર્વે મારી પાસે કેમ નકામા બેઠા છો, તમારા દુ ખી માનવ બધુઓના દુ ખ નાશ કરવા મડી જાઓ અરેરે ! તમે મ દુ ખીઓના દુ ખ મા ભાગ લેતા નથી અહો ! આ તેની કેવી દયાની લાગણી ! જૈનોએ આ વાક્યનો વિચાર કરી ભ્રાતૃ ભાવ ધારણ કરીને જૈનો તેમજ સર્વ જીવો ઉપર દયાની દૃષ્ટિ રાખવી જોઇએ સર્વ જીવોને પોતાના

સમાન જાણી તેઓનું ભલું કરવા પ્રયત્ન કરવો. ભ્રાતૃભાવથી આપણો આત્મા, જગતને કુટુંબ સમાન ગણી તેઓનાં પાપ ધોઇ નાંખે છે. યાત્રાળુઓએ ચિન્તામણી રત્નની પેઠે આ ગુણને ધારણ કરવો જોઇએ, કે જે વડે તેઓની યાત્રા સફળ થાય. અનંત જીવોની ભ્રાતૃભાવ યાને મૈત્રીભાવનાથી સિદ્ધિ થઈ છે અને ભવિષ્યમાં થશે. જ્યારે ત્યારે પણ ભ્રાતૃભાવ ધારણ કર્યા વિના કોઇ મોક્ષ સુખ આપવા સમર્થ થનાર નથી.

શુદ્ધ પ્રેમ.

જે પ્રેમ ફક્ત બીજાના ભલાને માટે હોય છે, અને જેમાં સાંસારિક સુખની ઇચ્છાઓ નથી તેને શુદ્ધ પ્રેમ કહે છે યાત્રાળુઓએ અશુદ્ધ પ્રેમ ટાળીને શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરવો જોઇએ પોતાના આત્મા ઉપર જેમ પ્રેમ ધારણ કરવામાં આવે છે, તેમ સર્વ જીવો ઉપર પ્રેમ ધારણ કરવો જોઇએ જેના

ઉપર આપણો પ્રેમ હોય છે તેને મારવાની બુદ્ધિ થતી નથી, તે ન્યાયને અનુસરીને જો સર્વ જીવો ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ રાખવામાં આવે, તો કોઈ જીવનું પણ બુરૂ કરવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય નહિ આપણા છોકરા ઉપર, સ્ત્રી ઉપર, વા શિષ્ય ઉ.ર પ્રેમ હોય છે તો, તેને દુ:ખ પડતાં આપણે પણ દુ:ખી થઇએ છીએ, તેને કોઇ મારે તો બચાવવા આપણો પ્રાણ પણ આપીએ છીએ, તેઓનું કોઇ બુરૂં કરતું હોય તો આપણાથી ખમાતું નથી, તે પ્રમાણે આખા જગત ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરવામા આવે તો, સર્વ જીવોનું સનાકાળ ભલુ કરવાની બુદ્ધિ થાય. સર્વ જીવોપર આવી શુદ્ધ પ્રેમવૃત્તિ થતાં કોઇ જીવની પ્રાણ પડતાં પણ હિંસા થાય નહિ, અને સર્વ જીવોની આપણા ઉપર થતી વૈર બુદ્ધિ ટળી જાય. આપણો સર્વ જીવોપર જો શુદ્ધ પ્રેમ હોય તો, કોઈ પણ જીવથી આપણું બુંડું થઇ શકે નહિ. **જગતમાં**

સ્વાર્થપણાથી તો અનેક જીવો પ્રેમી બનેલા જણાય છે, પણ પરમાર્થ બુદ્ધિથી સર્વ જીવોપર શુદ્ધ પ્રેમને ધારણ કરનાર વિરલા જણાય છે. તીર્થની યાત્રા કરીને આપણે આવો શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરતાં શીખવું જોઈએ. દરરોજ શુદ્ધ પ્રેમને ધારણ કરવાની ટેવ પાડવાથી શુદ્ધ પ્રેમની વૃદ્ધિ થતી જાય છે અને અશુદ્ધ પ્રેમ નો નાશ થતો જાય છે, તેમજ ધર્મ ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ વધતો જાય છે અને અશુદ્ધ પ્રેમ ઘટતો જાય છે અને આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ થવાથી સામ્યતા ગુણ ખીલી નીકળે છે, અધ્યાત્મિક જીવનની ચડતી કળા થાય છે. બીજા જીવો ઉપર ક્રોધ, ઇર્ષ્યા, અદેખાઇ થાય છે, તેઓની નિન્દા કરવામાં આવે છે, તેઓના ઉપર અનેક પ્રકારના આરોપો મૂકવામાં આવે છે, તેનું કારણ એ છે કે, તે જીવો ઉપર આપણો શુદ્ધ પ્રેમ થયો નથી. તે જીવો [illegible] પ્રેમની ધારા વર્ષતી હોત

તો કદાપી આવી ઇર્ષ્યાબુદ્ધિ રહેત નહીં તીર્થ-કરોએ સાધનાવસ્થામા શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કર્યો હતો, આ રીતે પણ તેઓના પગલે ચાલનારા થઇ સર્વ જીવોના ઉપર શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરવો. શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરતા અનેક ક્રોધ, સ્વાર્થ વગેરેના વિઘ્નો આવીને ખડા થાય છે, કોઇ આપણા શત્રુઓ બને છે ત્યારે, શુદ્ધ પ્રેમના બદલે તેઓને મૂળમાથી ઉખેડી નાખવાની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે, પણ આવા પ્રસગે પૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ ને શુદ્ધ પ્રેમની દૃષ્ટિ રહે છે, તે એમ જાણે છે કે, ભલે આખી દુનિયા ફરી જાઓ, સર્વ મ્હારા શત્રુઓ બનો, પણ અન્તે મારા શુદ્ધ પ્રેમનું બળ તેઓને નિર્મળ કર્યા વિના રહેનાર નથી જગતમાં વિચારી જોઇએ છીએ તો કોઇ જીવનો સંપૂર્ણ રાગદ્વેષ ગયો હોય તેમ જણાતુ નથી, તેથી શુદ્ધ પ્રેમ ધારણ કરનારે મનમા એમ ન વિચારી લેવું કે મ્હને શુદ્ધ પ્રેમ પ્રાપ્ત થતા તુર્ત મારા

સર્વ દુઃખોનો નાશ થશે. વિવેક દૃષ્ટિથી વિચારાશે તો જણાશે કે શુદ્ધ પ્રેમ કંઇ તુર્ત પ્રાપ્ત થતો નથી. પૂર્વભવના સંસ્કાર વિના ઘણો વખત વહી જાય છે, પણ હરરોજના અભ્યાસથી શુદ્ધ પ્રેમ વધતો જાય છે. પૂર્ણ ઉત્સાહથી જો ઉદ્યમ કરવામાં આવે તો શુદ્ધ પ્રેમથી ઘણા મલીન વિચારોને ધોઈ શકાય છે.

વિષય સુખના સ્વાર્થી પ્રેમનો નાશ કરવા તીર્થસ્થળોમાં જઇ પ્રયત્ન કરવાનો છે, યાત્રાળુઓ જો તીર્થ યાત્રા કરી, અંશે અંશે પણ આવા શુદ્ધ પ્રેમને ધારણ કરવા પ્રયત્ન કરશે તો તીર્થની યાત્રાનું ફળ તેઓને પ્રાપ્ત થયું એમ સમજવું.

શ્રદ્ધા

યાત્રાળુઓ જેઓનું દર્શન કરવા જાય છે, અથવા સ્મરણ કરવા જાય છે, તે તીર્થંકરોની [illegible] પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખે તો, શુદ્ધ પ્રેમનું [illegible] કરી શકે છે, કારણ કે શ્રદ્ધા વિના શુદ્ધ [illegible]

शकता नथी जे वखते श्रद्धा फरी जाय छे ते वखते शुद्ध प्रेम पण अशुद्ध प्रेमरूपे परिणमे छे, माटे यानाणुओए देव गुरु धर्मनी पूर्ण श्रद्धा धारण करवी हालना दाळमा जैन तरीक नाम धरावनाराओमा पण जैनधर्मनी पूर्ण श्रद्धा धारण करनारा विरला होय छे ज्ञान विनानी अन्ध श्रद्धावाळाओ अन्ते कुतर्कीओनी मिथ्यात्वीओनो समागम थता नास्तिक बनी जाय छे श्रद्धा ए आत्मानु मोटामा मोटु बळ छे कांई पण कार्यनी सिद्धि अर्थे, श्रद्धा विना जय मळतो नथी ज जे कार्यो करवामा आवे छे ते ते कार्योमा ते सबधी श्रद्धा न होय तो अत करणपूर्वक प्रवृत्ति थती नथी जेने जे बाबतनी श्रद्धा छे ते पुरुष, ते कार्य पूर्ण प्रेमथी आत्म भोग आपीने सारामा सारु करी शके छे जैन धर्मनी श्रद्धाथी भ्रष्ट एवा पडितो जैनतत्वनु शिक्षण आपे, तथी विद्यार्थीओने तत्वोनी खरा

ખર શ્રદ્ધા થઇ શકતી નથી ભલે સર્વ શાસ્ત્રો ભણી જાય પણ અન્તરમા શ્રદ્ધાનું બળ જામતુ નથી, તેના કરતા એક શ્રદ્ધાળુ જૈનગુરૂ જે શિક્ષણ આપે છે, તેની શિષ્યો ઉપર ઘણી અસર થાય છે, કારણુ કેગુરૂની શ્રદ્ધાનુ બળ ખરેખર શિષ્યના હૃદય ઉપર બરાબર અસર કરી શકેછે સર્વજ્ઞના કેટલાક વચનો સમજી શકાય છે, પણ નિગોદ આદિની સમજણ બરાબર પડતી નથી, તેથી જે વાતો ન સમજાય તેની પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખવી, કારણ કે સર્વજ્ઞના કહેલા પદાર્થો સાચા છે, પણ તે પ્રમાણે સમજવા માટે અમુક પ્રકારના જ્ઞાનની યોગ્યતા આવે, ત્યારેજ તે તત્વોની બરાબર સમજણ પડે છે, માટે જે તત્વો ન સમજાય તેની શ્રદ્ધા ધારણ કરી **આપણી બુદ્ધિમાં જે ગમ્ય ન થાય તે ખોટું છે, એમ માની લેવાનું કદી સાહસ કરવું નહિ; તે તે પદાર્થો સમજવા માટે આપણી બુદ્ધિ અત્યંત સૂક્ષ્મ થવી જોઇએ.**

પાણી વગેરેમા પહેલાં કેટલાક લોકો જી
માનતા નહોતા, તે હાલ માનવા લાગ્યા છે,
વાદીઓ ભૂત પ્રેતને અમેરિકા વગેરેમાં મા
નહોતા, તે પણ હાલ બુદ્ધિ ખીલતાં અને
સંયોગો મળતાં માનવા લાગ્યા છે. જે વસ્તુ હ
સમજાતી નથી, તેનું સ્વરૂપ યોગ્યતા આવતાં પાછ
ળથી સમજાય છે. પાંચસો વર્ષ ઉપર થઇ ગએલ
લોકો પાસે તે વખતમાં કોઇ મહાત્મા સૂક્ષ્મ-
દર્શકયંત્ર, આગગાડી, વરાળયંત્ર, મોટરકાર
અને ફોનોગ્રાફની વાત કરતો તે ગાંડામાં ગણાઇ
જાત, પણ દેશ, કાળ, બુદ્ધિ આદિના સંયોગે
હાલ તે વસ્તુઓને સર્વ કોઇ સત્ય માને છે, માટે
કોઇએ વીતરાગ કથિત વસ્તુનું યથાર્થ સ્વરૂપ ન
સમજાય તો શ્રદ્ધા ખોવી નહિ. મનમાં એમ
વિચારવું કે સર્વજ્ઞ કથિત સર્વ વસ્તુઓનું સ્વરૂપ
સાચું છે, ફક્ત મારી યોગ્યતા આવ્યા વિના તે
પદાર્થોનું સ્વરૂપ મારા અનુભવમાં સત્ય ભાસતું

નથી. સર્વજ્ઞ ભગવાને જે જે વચનો કહ્યાં છે તે તે સત્ય છે, એમ પૂર્ણ શ્રદ્ધા ધારણ કરવી. શ્રી તીર્થંકરનાં સર્વ વચનો સાચાં છે, તેને સમજવા માટે માધ્યસ્થ બુદ્ધિ, તથા ગુરૂગમ આદિની જરૂર છે. તીર્થયાત્રાઓ કરવાથી પણ અનેક પ્રકારના ફાયદા થાય છે, એમ શ્રદ્ધા ધારણ કરવી જોઇએ. વીતરાગ આગમમાં જે જે વસ્તુઓની પ્રરૂપણા કરી છે, તેનું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ સમજવા માટે યથાર્થ પ્રયત્ન કરવો જોઇએ; **જિનાગમોનો અભ્યાસ કર્યા વિના ધારણ કરેલી અન્ધ-શ્રદ્ધાથી હૃદયમાં ધર્મના દૃઢ સંસ્કાર પડતા નથી.** વેદધર્મી, આર્યસમાજી વગેરે લોકો ધર્મના અનેક ગ્રન્થો વાંચે છે, અન્યોને પોતાના ધર્મની અસર કરે છે અને અન્ધશ્રદ્ધાવાળા જૈનોને પણ પોતાના ધર્મમાં ખેંચી લે છે, તે ઉપરથી નક્કી સમજવું કે **અન્ધશ્રદ્ધા રાખી ને બેસી રહેનારા જૈનો ખરેખરા જૈન**

નથી, અને તે રીતે તેઓની અન્ધશ્રદ્ધાવાળી સંતતિ પણ એક દિવસ જૈનધર્મથી ભ્રષ્ટ થશે. આ લેખ હું વલસાડ ગામમાં રહીને લખું છું, ત્યાં સો વર્ષ પહેલાં દશાશ્રીમાળી લોકો જૈનધર્મ પાળતા હતા અને તે વખતનું તેઓએ બંધાવેલું દેરાસર હાલ મોજુદ છે, છતાં તેઓ હાલ વૈષ્ણવ બની ગયા છે અને જૈનધર્મનું ખંડન, નિન્દા વગેરે કરવા લાગ્યા છે, તેનું કારણ વાચકો તુર્ત સમજી લેશે. ધંધુકામાં શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યના વખતમાં મોઢવાણીયા જૈન હતા, લગભગ તેઓ સત્તરમા સૈકા સુધી જૈનધર્મી હતા અને તેઓનું બંધાવેલું જિન મંદિર હાલ વિદ્યમાન છે, છતાં વલ્લભાચાર્યના સંપ્રદાયના એક આચાર્યે કુવાનું પાણી મીઠું કરી દીધું, તેથી તેઓ જૈન ટળીને વૈષ્ણવ બની ગયા, પણ જો તેઓએ જૈન ધર્મના તત્ત્વોનું પૂર્ણ અધ્યયન કર્યું હોત, તો ક્ષુદ્ર ચમત્કારથી મિથ્યા ધર્મમાં

પ્રવેશ કરત નહિ.

દક્ષિણમાં ત્રણસો વર્ષ પહેલાં ઘણા જૈનો હતા, પણ અન્ધશ્રદ્ધા અર્થાત જ્ઞાન વિનાના જૈન હતા, તેથી અન્ય ધર્મના વિદ્વાનોએ મહાદેવના ભકત બનાવી દીધા, જો તેઓએ જૈન તત્ત્વ જ્ઞાન લીધું હોત તો કદી અન્ય ધર્મને અંગીકાર કરત નહીં. હાલના જૈનો પણ જૈન ધર્મના તત્ત્વોને પોતે સમજશે નહીં અને પોતાના પુત્રો અને પુત્રીઓને જૈન ધર્મના તત્ત્વોનું ગુરૂઓ પાસે જ્ઞાન નહીં અપાવે તો, તેઓ અન્ધ શ્રદ્ધાથી કયાં સુધી જૈન રહેશે, તે વિચારવાનું રહે છે. જૈન ધર્મના તત્ત્વનો અભ્યાસ અન્ય ધર્મના સંસ્કાર લાગ્યા પહેલાં કરવો તથા કરાવવો જોઇએ. ઇંગ્લીશ વિદ્યા ભણનારા પુત્રો તથા પુત્રીઓની બાબતમાં તો ઘણી સાવચેતી રાખવાની જરૂર છે, કારણકે શાળાના માસ્તરો અન્ય ધર્મી હોઃ તેઓની [illegible] અસર તુર્ત કુમળા

ઉપર થાય છે અને તેઓના હૃદયમા અન્ય ધર્મના
નાના રિક્ષપુ લેતા ઘણી વખત પડતા કર
છે, તેથી પરિપક્વ બુદ્ધિ થતા સત્ય સમજાવતા
પણ પૂર્વના મિથ્યા સસ્કારો ઉઠતા નથી, અને
અન્તે તેઓને જે હૃદયમા બેસી ગયુ હોય છે તેજ
સત્ય માની લઇ મનુષ્ય જન્મ હારી જાય છે સર્વના
સિદ્ધાતો સમજવા સહેલ છે, પણ જૈન
સિદ્ધાતો સમજવા મુશ્કેલ છે જે યાત્રા
ળુઓ પૂર્ણ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે છે, તેઓના
આત્માની પરમાત્માવસ્થા થાય છે લુણવિનાનુ
ભોજન જેમ લુખુ થાય છે અને ખાતા ભાવ
આવતો નથી તેમ શ્રદ્ધા વિના તીર્થમા રહેલા
મનોનર્ગણાદિ શુભ પુદ્ગલ સ્કધોની અસર
આપણા ઉપર થતી નથી, અને શ્રદ્ધા વિના
ભાવની વૃદ્ધિ પણ થતી નથી, માટે શ્રદ્ધા બહુજ ની
ઘણી જરૂર છે શ્રદ્ધાથી ધર્મ ક્રિયાઓની સાફ
લ્યતા થાય છે અને મત્રો પણ ફળે છે દેવતાઓ

પણ સહાય કરે છે અને શ્રદ્ધાવડે સમ્યકત્વની પણ પ્રાપ્તિ થાય છે અનન્ત કાળ પર્યંત સમ્યકત્વ વિના જીવોએ સસારમા પરિભ્રમણ કર્યું, જે આત્મા સમ્યકત્વ પામે છે, તે સસારરૂપ સમુદ્રને તરી જાય છે જૈન તત્ત્વની શ્રદ્ધાવિના સમ્યકત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે જૈનધર્મની શ્રદ્ધા ધારણ કરવી જોઇએ જૈન ધર્મની શ્રદ્ધા ધારણ કરનારાઓ પુન અન્ય ભવમા પણ જૈન ધર્મને પામી શકે છે શ્રદ્ધાવડે અનેક ગુણો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થએલો મુક્તિ પામી શકે છે, પણ ધર્મની શ્રદ્ધાથી ભ્રષ્ટ થએલ કદી મુક્તિ પામી શકતો નથી

સિદ્ધાન્તમા-કહ્યુ છે કે,

दंसणभट्ठोभट्ठो-दंसणभट्ठोइ नथ्थि निव्वाणं
सिज्झन्ति चरणरहिया-दंसणरहिया न सिज्झंति
॥ १ ॥

જૈન દર્શનથી ભ્રષ્ટ થયો તે ભ્રષ્ટ જાણવો, ભ્રષ્ટ થએલાની મુકિત થતી નથી, ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થએલા મુકિત પામે છે, પણ જૈન દર્શનથી ભ્રષ્ટ થએલા મુકિત પામી શકતા નથી, આવુ સિદ્ધાન્તનુ વાકય પણ શ્રદ્ધાની અત્યંત શકિત જણાવે છે ખરી શ્રદ્ધાવિના જે, ઉપરથી જૈનધર્મી નામ ધરાવે છે અને મનમા અન્ય ધર્મની શ્રદ્ધા રાખે છે, તેઓ પોતાના તથા પરના આત્માને છેતરે છે, તેઓ સત્યથી ભ્રષ્ટ થાય છે અને ઘણા કાળ સુધી મોહ માયામા ઘસડાય છે જૈન ધર્મની શ્રદ્ધાવાળો અલ્પ કાળમા પોતાના આત્મામા સર્વ ગુણોને પ્રગટ કરી શકે છે મિથ્યા ધર્મ બાહ્યથી સુન્દર દેખાય છે, પણ કિંપાકના ફળની પેઠે અન્તે અનેક દુખની પરંપરાને આપનારા થાય છે, માટે યાત્રાળુઓએ તીર્થની ભૂમિ સ્પર્શીને જૈન ધર્મની પરિપૂર્ણ શ્રદ્ધા ધારણ કરવી, અને અન્યોને જૈન ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા બનાવવા તન, મન, ધન

અર્પણ કરવું. આત્મભોગ આપ્યા વિના અન્ય ધર્મીઓને જૈનો બનાવી શકાતા નથી, માટે પોતાના જીવનનો ભોગ આપી અન્યોને જૈન ધર્મના શ્રદ્ધાળુ બનાવવા. જેમ તીર્થંકરોએ કરોડો મિથ્યાત્વીઓને સત્યધર્મ પમાડયો, તેમ આપણે પણ તેઓની કલ્યાણક ભૂમિ સ્પર્શી, તેઓની પેઠે અન્ય ધર્મવાળાઓને જૈનધર્મી બનાવવા પ્રયત્ન કરવો, તેજ તીર્થયાત્રા કરીને લક્ષ્યમાં રાખવાનું છે. જેઓના હૃદયમાં આવી ઉત્તમ શ્રદ્ધા અને જૈનો બનાવવાનો ઉત્સાહ નથી, તેઓ તીર્થની યાત્રા બરાબર સમજી શકતા નથી. શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી એક ઘોડાને પ્રતિબોધ દેવા સિદ્ધપુરથી રાત્રીના વખતમાં ભરૂચ આવ્યા હતા, તે પ્રમાણે આપણે તીર્થની યાત્રા કરીને તેમના જેવા ગુણ લઇએ, તોજ તીર્થયાત્રા કરી સફળ કહી શકાય. જે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિ[illegible] મનુષ્યને બોધ દઈ જૈન-

ધર્મી બનાવે છે તે લોકાકાશમા રહેલા અનન્ત જીવોને અભયદાન આપે છે, અને તેણે તીર્થોની ખરી યાત્રા કરી એમ જિનાજ્ઞા ફરમાવે છે જૈન થએલો તે એક શ્રાવકરૂપ તીર્થ બને છે, અને તે હજારોને જૈન બનાવવા સમર્થ થઈ મુક્તિ પામે છે જે જૈન થાય છે તે દારૂ માસથી દુર રહે છે, તેથી હજારો જીવોની રક્ષા થાય છે, અને હજારો પશુ પખીઓ બચવાથી તેની દયા કરી કહી શકાય છે, માટે ગમે તે જાતિવાળાને જૈનધર્મી બનાવવો જોઇએ શ્રીમહાવીર પ્રભુના વખતમા બ્રાહ્મણ વૈશ્ય ક્ષત્રિય અને શુદ્ર એ ચારે વર્ણો જૈન ધર્મ પાળતી હતી સુયડાગસુત્ર જોતા આર્દ્રકુમાર મુસલમાન (મ્લેચ્છ) હતા, છતા જૈન ધર્મના સાધુ બનેલા છે શ્રીહરિકેશી ચડાળ હતા અને તે શ્રેણિક રાજાની પુત્રીને પરણ્યા હતા તેમજ તે જૈન ધર્મના સાધુ થયા હતા, તેઓની અને બ્રાહ્મણોની વચ્ચે જાતિ આદિ માટે ચર્ચા

થએલી છે, તે સબંધી હકીકત ઉત્તરાધ્યયન સુત્ર વાચવાથી માલુમ પડશે **શ્રી પ્રભવાસ્વામી ચોર હતા અને તેમણે દીક્ષા અંગીકાર કરી હતી. જૈન ધર્મ પાળવા માટે નાત જાતનો જરા માત્ર ભેદ નથી, પશુ પંખી પણ જૈન ધર્મ પામી પાંચમા ગુણસ્થાનક સુધી આવી શકે છે.** માટે ગમે તે જાતિનો મનુષ્ય હોય તેને જૈન ધર્મી બનાવવામાં ચૌદ રાજ લોકના જીવોને અભયદાન આપ્યા જેટલુ ફળ છે, એમા જરા માત્ર શંકા જેવુ નથી. જૈનધર્મી થાય છે તે અવશ્ય દ્રવ્ય અને ભાવદયા પાળી શકે છે, માટે સર્વ જીવોને જૈનધર્મી બનાવવા જે પ્રયત્ન કરે છે, તે તીર્થંકર પદને પ્રાપ્ત કરે છે–સર્વજીવકરુંશાસનરસી એવીભાવ–દયામનઉલ્લસી–આવી ભાવના ભાવતા તીર્થંકરોના જીવો પૂર્વભવમા તીર્થંકર નામ કર્મ બાધે છે, અને તે ભાવનાના બળવડેજ તીર્થંકરો થાય છે

અને થશે જે મનુષ્યો જૈન સધર્મ તીર્થની વૃદ્ધિ ના વિચારોને વધાવી લેતા નથી અને જેને આવા વિચારો વાચી ઉત્સાહ થતો નથી, તેઓ જૈન-તીર્થની સેવાથી અથવા જૈનપણાથી પણ મન્દ છે એમ સમજી લેવું જેઓ ખરેખરા તીર્થના યાત્રાળુઓ છે, તેઓ સ્વપ્નામા પણ ઉત્તમ શ્રદ્ધાને ધારણ કરી શકે છે જૈન ધર્મની ઉત્તમ શ્રદ્ધા પણ જૈન ધર્મના જ્ઞાન વિના ટકી શકતી નથી, માટે જૈન તત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે

યાત્રાળુઓએ અવશ્ય જૈનતત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઇએ.

તત્ત્વજ્ઞાન.

તત્વજ્ઞાન વિનાના જૈનો પોતાનુ તથા પરનુ ભલું કરી શકતા નથી, જ્ઞાનવિના કયું સત્ય અને કયું અસત્ય તે જણાતું નથી જ્ઞાન વિના જગતનુ સ્વરૂપ સમજાતુ નથી, જ્ઞાન વિના તીર્થંકરોના

લક્ષણ તથા ગુરૂનું અને ધર્મનું લક્ષણ જાણી શકાતું નથી. જ્ઞાન વિનાની ધર્મક્રિયાઓ અંધની ક્રિયાઓની માફક અલ્પ ફળ દેનારી થાય છે. પંચ પ્રતિક્રમણ પોપટની પેઠે ગોખી ગયા, નવસ્મરણ ગોખી ગયા, અર્થ વિના શુદ્ધ ઉચ્ચાર કરી પ્રતિક્રમણ સૂત્રોને બોલી ગયા, એટલા માત્રથી કંઇ જૈનતત્ત્વજ્ઞાનના પ્રોફેસર બની શકાતું નથી, પોપટની પેઠે ગોખણીયું ભણી કોઇએ પોતાને જૈનતત્ત્વજ્ઞાની માની લેવાની અહંદશા કરવી યોગ્ય નથી. નવતત્ત્વ, કર્મગ્રંથ, સૂત્રોના આશયો, નય, નિક્ષેપા, સપ્તભંગી અને અધ્યાત્મજ્ઞાનનાં તત્ત્વો સમજવાથી જૈન બની શકાય છે. જૈનતત્ત્વજ્ઞાન વિના કેટલાક ક્રિયાઓ કરે છે, પણ હૃદયની ઉચ્ચ દશા કરી શકતા નથી, કરોડો વર્ષ પર્યંત તપ જપ કરીને પણ અજ્ઞાની, જે આત્માની શુદ્ધિ કરી શકતો નથી, તેટલી આત્માની શુદ્ધિ જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસમાં કરે છે. કહ્યું

છે કે—

"ज्ञानी श्वासोश्वासमां, करे कर्मनो छेह"

"ज्ञानविना व्यवहारको, कहा बनावत नाच;
रत्न कहो को काचकुं, अन्त काचको काच."

क्रिया शून्यं च यज्ज्ञानं, ज्ञान शून्यं या क्रिया॥
अनयोन्तरंज्ञेयं भानुखद्योतयोरिव॥ १॥

देश आराधक किरिया कही, सर्व आराधक ज्ञान॥
ज्ञानतणो महिमा घणो, अंग पांचमे भगवान्॥

पढमंनाणं तओदया पढमंनाणं तओ किरिया॥

ઈત્યાદિ વાકયો પણ ક્રિયા કરતા જ્ઞાનની મહત્તાની સાક્ષી પુરે છે. જ્ઞાન સૂર્ય સમાન છે અને ક્રિયા ખદ્યોત (પતંગીયા) જેવી છે ક્રિયાથી ભ્રષ્ટ જ્ઞાની, દેશથી વિરાધક છે અને સર્વથી આરાધક છે, અને જ્ઞાનથી ભ્રષ્ટ ક્રિયા કરનાર,

દેશથી આરાધક છે પણ સર્વથી વિરાધક છે, એમ ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે. જ્ઞાન વિનાનો મનુષ્ય પશુ સમાન છે. અજ્ઞાની શું કરશે? શું લેશે? અજ્ઞાની શી રીતે તપ, જપ, પ્રભુની આરાધના કરી શકશે? આ પ્રમાણે જ્ઞાનની ઉત્તમતા યાત્રાળુઓ વિચારશે તો માલુમ પડશે કે, પહેલું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા બાદ પ્રભુની પૂજા, ભક્તિ, યાત્રા, વગેરે કરવામાં આવે તો દૂધમાં સાકર મળ્યા બરોબર થાય!!! એક જ્ઞાની હજારો વા લાખો મનુષ્યને બોધ આપી શકે છે, પોતે તરે છે અને બીજાઓને તારી શકે છે. જ્ઞાનીની સંગતિ સમાન જગતમાં કોઈની સંગતિ ઉત્તમ નથી. જૈન તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા વિના ભાવ જૈનપણું પ્રાપ્ત થઈ શકતું નથી. જેઓએ તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું નથી, એવા યાત્રાળુઓએ મનમાં સંકલ્પ વા પ્રતિજ્ઞા કરવી કે, કોઇ જ્ઞાની સદ્ગુરૂ પાસે તત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું, તેમ પોતાના પુત્ર અને પુત્રીઓને જૈન તત્વ જ્ઞાન

પ્રાપ્ત કરાવવુ જ્ઞાનવિનાનું જીવન શૂન્ય છે, જ્ઞાની ને સૂર્યની ઉપમા આપવામા આવે છે ધર્મની ક્રિયાઓ પણ જ્ઞાનીની પાસે છે ચદ્ર, સમુદ્ર, મેરૂ પર્વત, અને કલ્પવૃક્ષ, સ્પર્શમણિ આદિની ઉપમા એ જ્ઞાનીઓનેજ આપવામા આવે છે દરરોજ જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવો એ પણ શ્રુત જ્ઞાન રુપ તીર્થની યાત્રા સમજવી—જો શ્રુત જ્ઞાન રૂપ તીર્થની યાત્રા ન કરવામા આવે તો, સ્થાવર તીર્થની યાત્રા બરાબર થઇ શકવાની નથી હાલ મા સકળ સઘને શ્રુત જ્ઞાનરૂપ તીર્થનો આધાર છે જે શ્રુત જ્ઞાનરૂપ તીર્થની તન મન અને ધનથી સેવા કરતો નથી, તે તીર્થની યાત્રાનો પરિપૂર્ણ અર્થ સમજી શકતો નથી શ્રુત જ્ઞાનરૂપ તીર્થની ઉન્નતિ માટે જેઓ પોતાના પ્રાણ આપે છે અને તે માટે પોતાનુ સર્વ સમર્પણ કરે છે, તેઓ તીર્થંકરાદિ પદની પ્રાપ્તિ કરે છે આ ઉપર થી સહેજે સમજવામા આવશે કે, શ્રુતજ્ઞાનરૂપ

તીર્થંવિના કદી જૈન શાસન ચાલવાનું નથી. શ્રુત જ્ઞાનની બલીહારી છે. સાધુઓ અને સાધ્વીઓને જે શ્રુતજ્ઞાન ભણાવે છે, ભણતાં તન, મન અને ધનથી જેઓ મદદ કરે છે તેઓ શ્રુતજ્ઞાનરૂપ તીર્થની યાત્રા કરનારા સમજવા. જે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પ્રતિદિન કંઇપણ જૈન સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ કરતાં નથી, તેઓનો જન્મ થયો તો શું ? અને ન થયો તો પણ શું ? આપણા સાધુઓએ અને સાધ્વીઓએ શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને ભણાવવાનો રીવાજ છોડવા માંડયો છે, પણ જૈનશાળાઓ માટે પાત્ર વા અપાત્ર ગોખણપટીયા માસ્તરો રખાવવા અને **પોતે શ્રાવકોને ભણાવવાનો ઉદ્યમ ન કરવો, આ કંઇ જૈનોની સનાતન રીત નથી.** હાલમાં ઇંગ્લીશ વિદ્યા વગેરેના અભ્યાસમાં નવીન યુવાન શ્રાવક પુત્રો તથા પુત્રીઓ પ્રવૃત્તિ કરે છે, તેથી તેઓને ભણાવવાની શૈલી કઢંગી થઇ પડી છે. સાધ્વીઓ

ફક્ત જૂની રીત પ્રમાણે, તે પણ થોડી મહેનતમા ઘણો બોધ ન થાય તેવી પદ્ધતિએ શ્રાવિકાઓને અભ્યાસ કરાવે છે, તેથી શ્રાવિકાની તર્કશકિત તથા ચારિત્રશકિત બરાબર ખીલી શકતી નથી, માટે નવો અનુભવ લઇ ધાર્મિક શિક્ષણની પદ્ધતિ ચલાવવાની આવશ્યકતા છે જો સાધુઓ અને સાધ્વીઓ **ભણાવવાની પદ્ધતિ છોડી દેશે તો,** શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓની સાધુવર્ગ પ્રતિ પ્રીતિ-ભાવના તથા ભકિતભાવના ઓછી થશે, અને તેથી નવા સાધુઓ અને સાધ્વીઓ થઇ શકશે નહિ, તેમજ સાધુ અને સાધ્વી **તીર્થની ન્યૂનતા થવાનો પ્રસગ આવશે.** ગોખણપટિયા જ્ઞાન અને હૃદયના ભાવજ્ઞાન વિનાની ઉપર ઉપરની અન્ધ શ્રદ્ધાથી કરવામા આવતી ક્રિયાઓ થકી જૈનોની ઉન્નતિ થવાની નથી **જ્ઞાન અને ક્રિયા માં સુધારો કરવાની જરૂર છે** અને તે શ્રુત-જ્ઞાનના પૂર્ણ અભ્યાસી થયા વિના સમજાશે નહિ

હવે શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓને સ્વાર્થને લીધે વ્યાવહારિક વિદ્યા ભણવાનો પ્રેમ થયો છે. જો તે ખરેખર ભણશે તો તેઓની સ્થિતિ વ્યવહારમાં ઉચ્ચ રહેશે, અને નહિ ભણે તો બીજી કોમોની સેવા ચાકરી કરી પેટ ભરવાની શૂદ્ર દશા પ્રાપ્ત કરશે. જૈનો ધાર્મિક તત્વજ્ઞાનનો સાધુઓની પાસે અભ્યાસ નહિ કરે તો, સાધુઓને તથા સાધ્વીઓને ઉકાળેલાં પાણી પણ મળી શકશે નહિ, કારણકે તેઓ ગુરૂઓની પાસે અભ્યાસ નહિ કરે અને શ્રાવકો વગેરે કે જે ફક્ત જાણવાની ક્રિયા કરનારા છે, તેઓની પાસે વા અન્યદર્શની પાસે ભણશે તો ધર્મના આચાર પાળશે નહિ અને અન્તે ભવિષ્યના સાધુઓને ચારિત્ર પાળવામાં અપવાદો વેઠવા પડશે. જમાનો એવો આવ્યો છે કે, હવે ઉપર ઉપરનું જ્ઞાન તથા ઉપર ઉપરની બાધાઓ સર્વ ભુંસાઇ જશે. આર્યસમાજીઓ,

થીઓસોફીસ્ટો અને સનાતન વેદાન્તીઓની હિંદુસ્થાનમા વિશેષ ગણ્યા છે, મોટા મોટા પ્રોફેસરો, હેડમાસ્તરો, માસ્તરો, શિક્ષકો, સન્યાસીઓ, ઉપદેશકો, વગેરેના સમાગમમા જૈન પુત્રો તથા પુત્રીઓને દીવસમા ઘણીવાર આવવું પડે છે, તેઓના સમાગમથી તેઓના ધર્મની વાતચિતોમા કેટલાક સંસ્કારોને જૈન બાળકો ગ્રહણ કરે છે, તેથી તેઓના મનમા અસર થયા વિના રહેતી નથી. મિત્રો, વિદ્યાગુરૂઓ, વ્યાપારીઓ, શેઠો, પાઠકો, વગેરે, અન્ય દર્શનીઓ હોય છે, તેઓના સમાગમથી જૈન ધર્મથી અજાણ એવા જૈનોને તેઓના ધર્મનું કંઇક જાણવાનું મળે છે અને તેઓના પ્રતિ પ્રીતિ આદિનો સબન્ધ થતા તેઓ તરફ ઘસડાઇ જવાનો વખત આવે છે હાલ જ્યા ત્યા ગુજરાતી તથા સસ્કૃત ભાષાના કવિઓ તથા લેખકો તરીકે પૂર્વોકત કહેલા અન્ય ધર્મીઓ વિશેષ જણાય છે, તેઓના કાવ્ય,

લેખો અને પુસ્તકોનાં વાંચનથી, અજ્ઞ શ્રાવકો તથા શ્રાવિકાઓનું મન ભમી જાય. એમ સંભવ રહે છે, માટે જૈનોને જૈન તત્વજ્ઞાન સારી રીતે આપવામાં આવે તો ગમે તેના સમાગમમાં તેઓ આવે તો પણ, પોતાના ધર્મમાં સ્થિર રહે અને અન્યો પણ જૈન તત્વોની ખુબી દેખી જૈન ધર્મમાં દાખલ થાય. **જેઓને જૈન ધર્મની ખરી શ્રદ્ધા હૃદયમાં થઇ છે, તેઓને આ હકીકત હાડોહાડ અસર કરે છે.** જુનાં પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરવો, અને શ્રુતજ્ઞાનની વૃદ્ધિ માટે કાશીની પાઠશાળા ને મદદ કરવી તથા જૈન ગુરૂકુળ સ્થાપીને મનુષ્ય જન્મની સફળતા કરવી. જૈનો લાખો રૂપિયા પદવી વીગેરે માટે ખર્ચે છે, તેઓ આવી બાબતમાં ધન ખર્ચે તો અવશ્ય જૈન ધર્મનો ઉદ્ધાર થાય. સાધુ અને સાધ્વીઓ શ્રુતજ્ઞાન ભણવા તથા ભણાવવા માટે કટિબદ્ધ નહિ થાય તો પોતાની આંખે પોતાના ધર્મનો

નાશ થતો તેઓને દેખવો પડશે, અને તેઓ ભવિષ્યની જૈન પ્રજાને માટે અનુપકારી તરીકે ગણાશે. આ સઘળું વિચારતાં ખરા જૈનોનું લોહી ઉછળ્યા વિના રહેશે નહિ. અને તેઓ પોતાનું સર્વસ્વ ધર્મના ઉદ્ધાર માટે ગણશે, પોતાનું આખું જીવન ધર્મના માટે ગાળશે, હજારો દુઃખો વેઠીને પણ તે શ્રુત જ્ઞાનનો ઉદ્ધાર કરશે

બ્રહ્મચર્ય.

આવી જ્ઞાનોદ્ધારની ઉત્તમ સેવા બ્રહ્મચારી પુરૂષો કરી શકે છે, માટે યાત્રાળુઓએ બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરવું અને બીજાઓને બ્રહ્મચારી બનાવવા, કે જેથી તેઓ જૈન તત્વજ્ઞાનની વૃદ્ધિને માટે પરિપૂર્ણ મહેનત કરી શકે. બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળીને વીર્યનું સંરક્ષણ કરવાથી મહાન્ કૃત્યો કરી શકાય છે, તે માટે યાત્રાળુઓએ બ્રહ્મચર્ય ગુણનું પાલન કરવું. જગતમાં સર્વ વ્રતોમાં [illegible] મોટું બ્રહ્મચર્યવ્રત છે. [illegible]

આપવામાં આવે છે, અને બીજાં સર્વ વ્રતોને નદીઓની ઉપમા આપવામાં આવે છે. બાળક અને બાલિકાઓને વીશ પચીશ વર્ષ પર્યંત બ્રહ્મ-ચર્ય પળાવવાથી શરીર મજબુત રહે છે. કેટલાક જૈનો પોતાનાં બાળકોને **તેર ચૌદ વર્ષમાં પરણાવી બાળલગ્નની હોળીમાં હોમે છે, અહો !!! કેટલી બધી નિર્દયતાની વાત!!! બાળલગ્ન એ પશુયજ્ઞની બરોબર છે.** બાળ-લગ્નવાળી પ્રજા નિર્બળ હોય છે અને તે પોતે મડદાલ થઇ બીજાઓનું ભલું કરી શકતી નથી. જૈનોની નિર્બળ પ્રજા અન્ય કોમો કરતાં પાછળ પડે છે, કેમકે શરીરે નિર્બળ હોવાથી પોતાની સંતતિને સારો વારસો આપી જતી નથી. જૈન પ્રજા કે જે બાળલગ્નથી ઉછરેલી છે, તેઓનું લાંબુ આયુષ્ય પણ હોતું નથી, તેનાથી ધર્મનો ઉપદેશ સારી રીતે થઇ શકતો નથી. ધર્મ, અર્થ, કા[ម] અને મોક્ષ એ ચાર વર્ગોનું યથાર્થપણે આરાધ

રી કાતુ નથી પુત્રો અને પુત્રીઓ હાલના અનેક પ્રકારની મોજ મજાના સંયોગોની સગવડતાવાળી-શહેર તથા ગામડાની વસ્તિમા, આગળ પાછળ મૈથુનના સસ્કારીઓના સમાગમથી બ્રહ્મચર્ય પાળી શકવાને સમર્થ થઇ શકતા નથી, માટે વિદ્યાભ્યાસની સાથે બ્રહ્મચર્ય પાળી શકાય એવી જૈન ગુરુકુળાદિ સંસ્થાઓની જરૂર છે, કે જ્યા વગડાને લીધે અને વિકારી સયોગોના અભાવે સારી રીતે બ્રહ્મચર્ય પાળી શકાય.

જૈન ગુરુકુળ

આર્યસમાજીઓએ હરદ્વારમા ગુરુકુળ સ્થાપ્યું છે, તેઓ તેની તારીફ સારી રીતે કરે છે, અને કહે છે કે ત્યાના વિદ્યાર્થીઓ સર્વ બાબતમા હુશિયાર થતા છે તેઓ બહાર આવશે ત્યારે લોકો તેઓને દેખી આશ્ચર્ય પામશે મિત્ર જૈનો! જો આ બાબતમા વિચાર કરશો તો મુક્ત કંઠે કહેવુ પડશે કે, જૈન ગુરુકુળની અત્યત આવશ્યકતા

છે સ્ત્રીઓ વગેરેના પરિચયથી દૂર રહી પચ્ચીશ વર્ષ પર્યંત ધાર્મિક તથા (ઇંગ્લીશ ભાષા વગેરે) વ્યાવહારિક વિદ્યાનો અભ્યાસ કરવો, દરરોજ કસરત કરવી, ખાવાનો ખોરાક પણ પુષ્ટિકારક તેમજ જગલની હવા પણ ઉત્તમ હોવાથી શરીર બળ અને જ્ઞાનબળ સારી રીતે વધે છે, માટે જ્યા ધર્મ ક્રિયાઓ કરવા માટે એક જુદો ઉપાશ્રય હોય, પૂજા કરવા માટે એક જિન મદિર સાદી રીતે તૈયાર કરેલુ હોય, ભાષણો આપવા માટે હજારો વિદ્યાર્થીઓ બેસી શકે એવો એક સભા મડપ જુદો કરવામા આવ્યો હોય, વિદ્યાર્થીઓને રહેવા માટે જુદી જુદી કોટડીઓ હોય, ભોજન શાળાનુ સ્થાન પણ જુદુ હોય, માદા વિદ્યાર્થીઓની સારવાર માટે જુદુ સ્થાન હોય, ફરવા માટે હવાવાળી ખુલ્લી જગ્યા હોય, વ્યાવહારિક અને નીતિ શિક્ષણના ધોરણો રચાયા હોય અને નીતિમાન અને ધર્માભિમાની શિક્ષકો ગોઠવવામાં

આવેલા હોય, ધાર્મિક શિક્ષણનું જ્ઞાન આપવા માટે ઉચ્ચ ધાર્મિક કેળવણી પામેલા ગુરૂઓ તથા શિક્ષકોની સગવડ કરવામાં આવી હોય, અનેક પ્રકારના વ્યાપાર શિખવવા જુદા જુદા માસ્તરો રોકવામા આવેલા હોય, અનેક જાતના હુન્નરો શિખવવા માટે કેટલાક શિક્ષકો રોકેલા હોય, અનેક પ્રકારના પુસ્તકો વાંચવા માટે એક સારી લાયબ્રેરી ખોલવામા આવેલી હોય, ધ્યાન કરવા માટે જુદી જુદી જગ્યાઓ રોકેલી હોય, વિદ્યાર્થીઓ પાસે અમુક વર્ષ સુધી ખાસ પ્રતિજ્ઞાપત્રથી ભણવાની કબુલાતો લખાવી લીધેલી હોય, કોઇપણ સ્ત્રીની સાથે પત્ર વ્યવહાર ન હોય, વિદ્યાર્થીઓ ઉપર દેખરેખ રાખવા કેટલાક મનુષ્યો રાખેલા હોય, જૈન ધર્મ અને અન્ય ધર્મના તત્વોનો મુકાબલો કરવાનુ શિક્ષણ આપવા માટે પરિપૂર્ણ કેળવાયલા મનુષ્યો રાખ્યા હોય, સંસ્કૃત, માગધી, ઇંગ્લીશ, હિંદુસ્થાની,

અને ગુજરાતી વગેરે ભાષાઓનું જ્યાં ખાસ અધ્યયન કરાવાનું હોય, શિક્ષણસમયસૂચક ટાઇમ્ ટેબલ બરાબર ઘડવામાં આવ્યાં હોય, તન મન અને ધનનો આત્મભોગ આપે તેવા માસ્તરો વગેરે જ્યાં રહ્યા હોય, બ્રહ્મચર્યના ગુણો બતાવવામાં આવે એવાં પુસ્તકોનું વાંચન થતું હોય, જ્યાં જમાનાને અનુસરી ધર્મગુરૂઓ કે જે ધાર્મિક શિક્ષણ આપવાને માટે, સાત સાત વર્ષ સુધી બંધાયલા હોય, તેઓને માટે જરાક દૂર સ્થાનની સગવડ હોય, એવું ગુરૂકુળ સ્થાપવામાં આવે તો હજારો જૈન વિદ્યાર્થીઓ બ્રહ્મચર્ય સાચવીને અભ્યાસ કરી બહાર પડે, અને જૈનોની જાહોજલાલીના વાવટા ફરકવા માંડે. આવી સ્થિતિના ગુરૂકુળ માટે લાખો રૂપૈયા ખર્ચનારા જૈનો, જૈન ધર્મનો ઉદ્ધાર કરી પરમપદને પામે છે-પૂર્વોક્ત દર્શાવેલા ગુરૂકુળમાંથી બહાર પડેલા વિદ્યાર્થીઓ કે, જેઓએ સારી

રીતે બ્રહ્મચર્ય પૂર્વક કેળવણી લીધી છે, તેઓ ભણીને બહાર પડયા બાદ એકેક લાખ મનુષ્ય જેવી શક્તિથી ગૃહસ્થાશ્રમધર્મની વા સાધુધર્મની સેવા ઉઠાવી લે તો, આપણે પોતાની અગલ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી શકીએ, એમા જરા માત્ર શક નથી ઘણા સાધુઓ તથા શ્રાવકોના મનમાં આવા વિચારો છે, પણ **દશ પંદર આત્મભોગ આપનારા શૂરવીર જૈનો બહાર પડે તો જૈન ગુરૂકુળ જેવી સસ્થા કાઢી શકાય, એમાં જરા માત્ર પણ શક નથી.** આવી યોજનાના વિચાર માટે એક જાહેર **જૈન** વિદ્વાનોની **સભા મળવી જોઇએ,** અને આ વિષયને જાહેરપત્રોમાં પુણ ચર્ચવો જોઇએ, કે જેથી દરેકનુ ધ્યાન આ બાબત પર ખેચાય **જૈન પ્રજાની સાચેસાચી ઉન્નતિ કરવી હોય તો જૈન ગુરૂકુળ સ્થાપવું જોઇએ.** એકજ શ્રી હેમચદ્રાચાર્યે ઘણી ઉન્નતિ કરી, તેમ ગુરૂકુળનાને એકેક વિદ્યાર્થી બાહોશવકતા

અને જ્ઞાની પાકવાથી હજારો સામે ટક્કર ઝીલી-શકે, અને હજારો મનુષ્યોને પોતાના ધર્મ તરફ આકર્ષી શકે. બ્રહ્મચર્ય ધારક વિદ્યાર્થીઓ શ્રાવક તરીકે પણ મજબુત શરીરના હોવાથી ઘણું કામ-કરી શકશે; માટે ગુરૂકુળની સંસ્થા સ્થાપવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે. **શરીર બળ વિના મનોબળ અને વચનબળ ખીલી શકતુ નથી.** જેને બોલવાની પણ હોંશ થતી નથી, તે પોતાનો તથા જૈન કોમનો ઉદ્ધાર કરી શકતો નથી, **જેઓ બળવાન છે તેઓ** પોતાનો તથા **પરનો ઉદ્ધાર કરી શકે છે.** હાલના વખતમાં પુત્રોને બ્રહ્મચારી બનાવી બળવાન્ કરવા હોય અને પોતાના ધર્મનો ઉદ્ધાર કરવો હોય, તો અમૃત સમાન આ લેખ સમજી લેવો. ધાર્મિક કેળવણી આપવામાં આપણે **પશ્ચાત્ પડીશું તો આપણે શ્રીવીર પ્રભુના ક્ષત્રિય પુત્ર કહેવાઇશું** એ ખ્રીસ્તિઓની પેઠે

ધાર્મિક જૈનોની વૃદ્ધિ માટે સખાવત કરતાં શિખવું જોઇએ એક અગ્રેજ બાનુએ ક્રીસ્તિઓ નવા બનાવવા માટે આઠ કરોડ રૂપૈયા આપ્યા છે. મુંબાઈમા ખ્રીસ્તિઓની એક મોટી સસ્થા છે, કે જનું મકાન બાધના દશ પંદર લાખ રૂપૈયાનુ ખર્ચ થયુ હશે અમદાવાદ, વડોદરા, પુના લશ્કર, નડિયાદ બોરસદ, પ્રાતિજ, સમેરા, અજમેર, કાશી, કલકત્તા, મદ્રાસ, કરાચી, આગ્રા, વલસાડ, પારડી, નાગપુર વગેરે હજારો ઠેકાણે ખ્રીસ્તિઓએ લાખો રૂપૈયા ખર્ચીને અને આત્મભોગ આપીને, નવા ખ્રીસ્તિ કરવા મકાનો બાધી, લાખો મનુષ્યોને ભણાવી, હુન્નર ધધા શિખવી, ખ્રીસ્તિ ધર્મની ઉન્નતિ કરી છે જૈનોનાં હૃદયમાં શ્રી મહાવીરપ્રભુ વસ્યા હોય તો, રોમેરોમે ધર્માભિમાન વ્યાપ્યા વિના રહે નહિ, અને જૈન ગુરૂકૂળ જેવી સસ્થા ઉપાડી લીધા વિના રહે નહિ. જૈનોમા બહાદૂર આત્મભોગી

જૈનોનો ટોટો છે, પણ જો જૈન ગુરૂકુળ સ્થાપવામા આવે તો હજારો વિદ્યાર્થીઓને તેવા બનાવી શકાય

"વહોરો રોડે અને વાણિયો વરઘોડે" ની પેઠે વણિક તરીકે બનેલા જૈનો વરઘોડા અને નાતવરામા લાખો રૂપૈયાની ધૂળધાણી કરીનાખે છે. જૈન ધર્મની ઉન્નતિ "માટે ચમડી તુટે પણ દમડી ન છૂટે" તેવી ગતી આચરે છે અહો! જૈનોનું મન કયારે સુધરશે! આવા જૈનો જૈન મદિરમા જઇને કહે છે કે–"હો દિનાનાથ, શી ગતિ થાશે અમારી, એ વાતે માર મન લલચાણું વ્હાલા, એક કચન દુજી નારી" આવી રીતે બો યા કરે છે, પણ તેનો અર્થ સમજી–ને જૈન ધર્મના ઉદ્ધાર માટે આત્મભોગ કોઈ વિરલાજ આપે છે જેને જૈન ધર્મની ઉન્નતિ કરવાનો વિચાર નથી અને જે જૈન ધર્મના ઉદ્ધાર આત્મભોગ આપવા તૈયાર નથી, તે

તીર્થંકરોની આરાધનામાં શું સમજે? અર્થાત જેઓની નસેનસમાં જૈનધર્મની ઉન્નતિ કરવા માટે શૂર વ્યાપતું નથી, એવા જૈનો જન્મીને કંઇ ઉકાળી શકતા નથી, જેઓને શૂરાતન ચઢાવ્યાં છતાં ચડતું નથી, પણ ઉલટું પત્થૈયાની પેઠે અથવા બહુચરામાતાના ફાતડાની પેઠે, હસીને તાળી આપવાની ચાલ છે, તેવાઓએ **પોતાની માતાને નવમાસ પર્યંત શા માટે ભારે મારી?** જે જૈનોના બાપદાદાઓએ જૈનધર્મના માટે તન, મન, ધન અર્પણ કર્યાં હતાં, હજારો દુઃખો ખમી જૈનધર્મની ઉન્નતિ કરી સંપૂર્ણ જીંદગી ગુમાવી હતી, તેવાઓના દીકરાના દીકરાઓ-વંશજો આજ 'લે દોસ તાળી' ની પેઠે કુકડુ કુ ની રમત રમે છે અને ઢીલા ઢપ જેવા થઇ ગયા છે; તેઓની આવી સ્થિતિ દેખીને આંખમાંથી દડ દડ આંસુ નીકળે છે. પૂર્વાચાર્યોએ એક શ્વાસોશ્વાસ પણ નકામો ગાળ્યો નહોતો, જૈનધર્મની ઉન્નતિ માટે મેદાનમાં

ચાહોમ કરી પડયા હતા, હજારો દુઃખો સહન કર્યાં હતાં, નિરાતવાળીને જરામાત્ર પણ બેઠા નહોતા, કંચન અને કામિનીથી ન્યારા રહી જૈનધર્મનાં બીજો જયા ત્યા વાવ્યા હતા, શંકરા ચાર્યોના વખતમા ઘાચીની ઘાણીઓમા કચરાયા હતા, તોપણ પોતાનો ધર્મ ફેલાવવામા પાછી પાની કરી નહોતી, તેવાઓના વંશજો હાલ કેવી સાંકડી સ્થિતિમા આવી પડયા છે, તે વિચારતા મોટો નિશ્વાસ મૂકવો પડે છે. સર્વ ધર્મોની હરિફાઇનો વખત આવી પહોચ્યો છે. હવે તો ચેતો!! ચેતાવો!! જરા મોટું મન રાખો! તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અને જમાનો અનુભવ્યા વિના સાધુઓમા અને સાધ્વીઓમા નવો જુસ્સો આવવાનો નથી. "વાતો કરે વડા થવાનાં નથી." ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરીથી ગણો, જાગ્યા ત્યાથી પ્રભાત માનો, તમારી શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરવા જૈન ગુરૂકુળની યોજનાને વધાવી લ્યો, હવે તો બસ ઘણું થયું, આંખો

ઉઘાડો અને કાર્ય કરવા મંડી જાઓ, તમારી પાસે જે છે તે સર્વ જૈનોદ્ધાર માટે છે એમ સંકલ્પ કરો.

જૈનોની શિથિલતાનો લાભ લઈ અન્ય કોમો આગળ પડતી દેખાય છે, ત્યારે જ્ઞાનશૂન્ય કેટલાક જૈનો નકામી તકરારોમા લાખો રૂપૈયાનો ધુમાડો કરે છે, તથા પરસ્પર ચડસાચડસીમા લાખો રૂપૈયા વાપરી નાખે છે, તેથી **જૈનોની સ્થિતિ દરરોજ ઉન્નતિના શિખરથી એક બે પગથીયાં નીચે ઉતરતી ઉતરતી તળેટીમાં આવી પહોંચી છે.** જૈનબંધુઓએ યાત્રા કરવા માટે દરરોજ ઉન્નતિના શિખરે પાચ છ પગથીયા તો ચડવુજ જોઇએ

સ્થાનકવાસી "જૈન સમાચાર" પત્રના અધિપતિએ પોતાની કોમને ટ્રેનિંગ કોલેજ માટે ઘણું લખી જણાવ્યુ, પણ તતુડીના અવાજમા ગાજરની તતુડીનો અવાજ શા હિસાબમાં!!!

તેમ સ્થાનકવાસી જૈનોએ કર્યુ છે લાખો રૂપૈયાને ઠેકાણે લાખ બે લાખનો ફાળો કર્યો હોય તે કઈ હિસાબમા ગણાય નહિ ખરેખર સ્થાનક વાસી જૈનો જીવદયાની હિમાયત કરે છે અને સંઘને તીર્થ માને છે, લક્ષાધિપતિઓ છતા ભાઇ વાડીલાલના વિચારને હિસાબમા ગણતા નથી, તેજ તેમની બુદ્ધિની કિંમત કરાવનારી સ્થિતિ છે.

જૈનો જો દયા કરવા ધારતા હોય અને **ચાર ખંડમાં દયા વધારવા માગતા હોય તો** તેઓએ જૈન ગુરૂકુળ સ્થાપવુ જોઇએ સ ૧૯૬૫ ની સાલમા હુ અમદાવાદમાથી વિહાર કરી વડોદરા તરફ જતો હતો, ત્યારે બારેજાની પાસે વગડામા એક ખ્રીસ્તિઓનું મકાન હતુ, તેમા હિંદુઓના આશરે પાચસે છોકરા ખ્રીસ્તિ બનાવેલા હતા, તેઓમાના હિંદુઓના આશરે પચાસ છોકરા હુ ચાલતો હતો ત્યા આવી પહોચ્યા, મેં તેઓને પુછયું કે તમો કોણ છો? ત્યારે તેઓએ

કહ્યુ કે અમો ખ્રીસ્તિ છીએ, મે કહ્યુ કે તમો હિંદુના છોકરાઓ હતા, તેઓએ કહ્યુ કે, અમારા પ્રાણ બચાવનાર ખ્રીસ્તિઓ છે, કારણ કે તેઓએ અમને દુકાળ વગેરેમાંથી બચાવ્યા છે, હિંદુઓને અને જૈનોને ધિક્કાર છે કે તેઓ પોતાની જાતને બચાવી શકતા નથી અને એકાન્તે ટીલાં ટપકાં નદીસ્નાન વગેરેમા ધર્મ માને છે અને મનુષ્ય જાતને બચાવવામા ધર્મ માનતા નથી, હવે અમને કહેવાથી શુ વળે? હવે તો અમો સર્વેને ખ્રીસ્તિઓ બનાવવા પ્રાણ આપીશુ. હાલ સં ૧૯૬૭ના માગશરશુદી દશમના રોજ વલસાડથી વિહાર કરી પાર્ડી જતા એક ખ્રીસ્તિઓનુ મકાન આવ્યુ, પહેલા હિંદુઓ પણ પશ્ચાત્ ખ્રીસ્તિ બનેલા ઘણા છોકરાઓ મને જોવા એકઠા થયેલા હતા, તેઓ મારા નામુ જોઈ હસવા લાગ્યા, મે પુછ્યુ કે તમો કોણ છો?

ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે અમો ખ્રીસ્તિ છીએ. મેં કહ્યું કે તમો તો હિંદુઓ હતા, ત્યારે શા માટે ખ્રીસ્તિ બન્યા? ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે ખ્રીસ્તિધર્મ ખરો છે અને બીજા ધર્મ ખોટા છે. મેં કહ્યું કે તમોએ હિંદુઓનાં પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યો હોય તો આવું બોલો નહીં, તમો પહેલાં હિંદુ-માતાઓના પેટમાં રહ્યા હતા, જો અમે પહેલાંથી ચેત્યા હોત તો તમોને ધર્મ ભ્રષ્ટ થવા દેત નહીં, ત્યારે **તેઓએ કહ્યું કે તમો કેમ પહેલાંથી ચેત્યા નહીં.** આ સાંભળી મારા મનમાં ઘણું લાગી આવ્યું, તેમજ મારી સાથે ચાલનાર વલસાડ તથા પારડીના શ્રાવકો તથા અમારા વિદ્યાર્થીઓના મનમાં ગણુ ઘણું લાગી આવ્યું.

જૈનયાત્રાળુઓ આ ઉપરથી વિચારશે કે, અહો! આપણે ઘણા પાછળ પડી ગયા છીએ, તેનું ખરૂં કારણ બ્રહ્મચર્ય ગુણવડે યુકત એવા ગુરૂકૂળથી ખરા જૈનો બનાવ્યા નથી તેજ છે. જો યાત્રાળુઓ

ખરી યાત્રા કરવા ધારતા હશે તો ધર્મોન્નતિનું કારણ-ધર્મી બનવાનું કારણ-એવા બ્રહ્મચર્યને ધારણ કરશે શ્રાવક યાત્રાળુઓના પુત્રોને બ્રહ્મચારી બનાવવા માટે જૈનગુરુ કુળ સ્થાપવાનો જે વિચાર જણાવ્યો છે તેને વધાવી લેશે તો, બ્રહ્મચર્ય પાળવાનાતેઓ ખરા રાગી ગણાશે જગતમા બ્રહ્મચારી પુરૂષ શુ કરી શકતો નથી ? અર્થાત સર્વ કાર્યને સિદ્ધ કરી શકે છે બ્રહ્મચારીને દેવતાઓની પણ સહાય મળી શકે છે જૈન યાત્રાળુઓએ આ વાત ખાસ લક્ષ્યમા રાખવી જોઇએ

ધર્મોપદેશ.

જૈન યાત્રાળુ સાધુ સાધ્વીઓએ જૈન ધર્મનો ઉપદેશ આપવાને માટે સંકલ્પ કરવો જોઇએ. તીર્થંકરોએ કોનાનુ અનુકરણ કરી, ગામેગામ ભમી, લાખો લોકોને ઉપદેશ

આપી તાર્યા હતા, આપણે તીર્થ કરાના તેવા ગુણોને લીધેજ તેઓની ચ્યાણક ભૂમિને પવિત્ર માની સ્પર્શીએ છીએ અને પૂજીએ છીએ, તો આપણે તેમના પગલાને અનુસરી આત્મભોગ આપી, હજારો જીવોને તારના ગાઉ ગામે ગામ ભમી ઉપદેશ દેવો જોઇએ જગતના મહાન્ દયાળુ પિતા, જગદુદ્ધારક, ત્રણ ભુવનના નાયક, **સર્વજ્ઞ પરમાત્મા શ્રી મહાવીર તીર્થંકર** કે, જે આજથી **બેહજારચારસોને સાડત્રીસ** વર્ષ ઉપર અપાપાપૂરીમા વિચરતા હતા, તેઓએ હસ્તીપાળ રાજાની જૂની લેખક સભામા ચોમાસુ કર્યું હતુ, તેઓના શરીરના અવસાન વખતે કાશી વગેરે અઢાર દેશના રાજાઓ વંદનાર્થે આવ્યા હતા, તેઓની આગળ **શ્રી વીર પ્રભુએ સોળ પહોર પર્યંત દેશના દીધી હતી**, ત્યારે આપણે પણ શ્રી વીર પ્રભુનુ અનુકરણ કરી ગામો ગામ ફરી ઉપદેશ કેમ નહી દેવો જોઇએ ? શ્રી વીર પ્રભુએ

એક ઠેકાણે પડી રહેવા આપણે સાધુપણું લીધુ નથી, એ લક્ષ્યમા રાખવું જોઇએ. જ્યારે જૈન ધર્મના ઉદ્ધાર માટે આપણે આપણું જીવન રોકયું છે, ત્યારે તેની સાર્થકતા કરવી જોઇએ શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ આપણને ત્યાગી અને ધર્મોપદેશકો જાણી પોતાના વહાલા પુત્રને ન આપે એવા સારા પદાર્થો આપે છે અને આપણી ભક્તિ કરે છે, તેનુ ફળ આપણે ધર્મોપદેશથી આપવુ જોઇએ જૈન સાધુ સાધ્વીઓ જો ગામોગામ ઉપદેશ આપવા ફરે તો હજારો પ્રાણીઓની થતી હિંસા અટકી જાય અને ઘણા ઇતર ધર્મવાળાઓ જૈન ધર્મમા દાખલ થાય, જે તરફ સાધુ અને સાધ્વીઓનો વિહાર નથી તે તરફ પુષ્કળ જીવહિંસા થતી માલુમ પડે છે, દાખલા તરીકે બંગાળામાં, દક્ષિણમાં, સિંધમા, સાધુ અને સાધ્વીઓનો ઘણો અલ્પ વિહાર છે. તેથી ત્યા જીવહિંસા ઘણી જોવામા આવે છે; ઘણા દારૂ પીનારા તથા માસા-

હારી માલુમ પડે છે, પણ જ્યા સાધુ અને સાધ્વીઓનો ઘણો વિહાર થાય છે, એવા કાઠી યાવાડ, ગુજરાત, મારવાડ આદિ ભાગોમા જીવહિંસા ઘણી થોડી માલુમ પડે છે જૈન ધર્મનો ઉપદેશ દેવો એ ખરેખર ભાવ અભયદાન છે, આવો અમૂલ્ય સમય પામીને જેઓ **ધર્મોપદેશ રૂપ ભાવ અભયદાન આપી શકતા નથી, તેઓ ખરેખર પોતાની શક્તિનો ખરો ઉપયોગ કરી શકતા નથી**, અર્થાત તેઓ મનુષ્ય જન્મ હારી જાય છે અને જૈનધર્મના ફેલાવા માટે બિલકુલ નકામા થઇ પડે છે. શ્રી આર્યસુહસ્તિ મહારાજાએ **સપ્રતિ** રાજાને બોધ આપી જૈનધર્મી બનાવ્યો હતો. તેથી તેઓ જૈનધર્મના ફેલાવા અર્થે ઘણુ કરી શકયા હતા શ્રી હેમચદ્રાચાર્યે કુમારપાળ રાજાને બોધ આપી જૈનધર્મી બનાવ્યા હતા, તેથી તેઓ પણ જૈન-ધર્મનો સારો ફેલાવો કરી શકયા હતા શ્રી

હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે બોધ આપી ઘણા લોકોને જૈન બનાવ્યા હતા. જેઓએ ચોરાશે ને ચુમાલીશ ગ્રંથ બનાવ્યા છે. જીનદત્તસૂરિજી તથા શ્રીરત્નપ્રભાચાર્ય વગેરે આચાર્યોએ જરા માત્ર પણ પ્રમાદ ન કરતા કટિબદ્ધ થઈ ઉપદેશ આપી જૈનધર્મનો ફેલાવો કર્યો હતો. શ્રી હીરવિજયસૂરિજી, શ્રી વિજયસેનસૂરિજી તથા શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય વગેરેએ જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપી સારો ફેલાવો કર્યો હતો, પાછળથી શિથિલાચાર પેસવાથી વલ્લભાચાર્યના વખતમાં ઘણા જૈનોને ઉપદેશ ન મળવાથી વૈષ્ણવો વગેરે બની ગયેલા હાલ પ્રત્યક્ષ માલુમ પડે છે.

આનું ખરેખરૂં કારણ એજ જણાય છે કે જૈન ધર્મના ખરેખરા ઉપદેશની ખામી છે. જો બરોબર ઉપદેશ મળતો હોય તો આવું કદાપિ કાળે બને નહિ. આ વાત લક્ષ્યમાં રાખી સાધુ સાધ્વીઓએ યથાશક્તિ ઉપદેશ દેવા માટે તીર્થ

સ્થળે પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઇએ અને લાંબા કાળ સુધી તીર્થમાં પડી રહી શિથિલાચારી થવું નહિ જોઇએ. હાલ થોડા વખત પર થઇ ગયેલા મુનિ મહારાજ શ્રી આત્મારામજી ઉર્ફે વિજયાનંદસૂરિ મહારાજનું જીવન ચરિત્ર વાંચ્યું હશે, તેઓને માલુમ હશે કે જૈન ધર્મના ઉપદેશ આપવાથી ઘણો ફાયદો થાય છે. સાધુ અને સાધ્વીઓ પાસે જો દાન દેવાની શક્તિ હોય તો તે એજ છે કે, જૈન ધર્મનો ઉપદેશ દેવો. શ્રી સંપ્રતિ રાજાએ જૈન ધર્મનો ઉપદેશ દેવા માટે ગ્રહસ્થોને જૈન સાધુઓનો વેષ પહેરાવી બલુચીસ્તાન, અફગાનીસ્તાન, ટીબેટ, તુર્કસ્તાન, અરબસ્તાન, આસામ, બ્રહ્મદેશ વગેરે દેશોમાં મોકલ્યા હતા. ઉક્ત આચાર્યોને પગલે ચાલી આપણે પણ તે પ્રમાણે ઉપદેશ દેવાને માટે પ્રાણ પડે તેની પણ દરકાર રાખવી જોઇએ નહીં. શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓએ પણ જૈન ધર્મનું તત્ત્વ ગ્રહણ કરી બીજાઓને

જૈન બનાવવા માટે તેઓને તત્ત્વ સમજાવવું અને તેઓના મનનું સમાધાન કરવું અન્ય ધર્મીઓ ક્યા રીતે બોધ પામી શકે તેનું શિક્ષણ પોતે લઈને ફરી બોધ આપવામા આવે તો બીજાઓને તરત અસર થાય સાધુ અને સાધ્વીઓને ઉપદેશ દેવામા જે શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ મદદ કરે છે તેને અનંત ઘણું ફળ થાય છે સાધુ અને સાધ્વીઓની વિદ્વત્તા વધારવા માટે જે શ્રાવક અને શ્રાવિકા મદદ કરે છે તેઓને અનંત ઘણું ફળ થાય છે તીર્થોની યાત્રા કરીને દરેક યાત્રાળુઓએ આવો સદ્ગુણ ગ્રહણ કરવો જોઇએ

यात्रालुओए उपदेश श्रवण तथा ग्रंथ वाचन ए बे गुणो अंगीकार करवा जोइए.

આ બે ગુણો અવશ્ય પ્રાપ્ત કરવા લાયક છે. પરદેશી રાજા પરિપૂર્ણ નાસ્તિક હતો, પણ જ્યારે શ્રી કેશીકુમારનો ઉપદેશ સાંભળ્યો ત્યારે સર્વ

પ્રકારની નાસ્તિક બુદ્ધિ ટળી ગઈ અને પરિપૂર્ણ શ્રદ્ધાળુ બની ગયો. ઉપદેશ શ્રવણ કરવાથી હૃદયમા જ્ઞાનરૂપ દીપકની જ્યોતિ પ્રગટે છે અને અનેક પ્રકારની શકાઓનો નાશ થાય છે શ્રી ઇન્દ્રભૂતિએ પ્રભુનો ઉપદેશ સાભળ્યો કે તુર્ત તેમના મનની શકાઓ ટળી ગઇ શ્રી હેમચદ્રાચાર્યનો ઉપદેશ સાભળવાથીજ કુમારપાળ જૈન થયા ઉપદેશથી વિજળીના કરતા પણ અધિક અસર હૃદયમા થાય છે ઉપદેશ શ્રવણથી મનના વિકલ્પો અને સકલ્પો ટળી જાય છે, માટે જીનવાણી રૂપ અમૃતનુ પાન કરવુ તેજ ઉત્તમ છે યાત્રાળુઓએ ગુરૂ પાસે વિનયથી બેસી વિધિ પૂર્વક સૂત્ર સિદ્ધાતોનુ શ્રવણ કરવુ જોઇએ, જ્યારે ગુરૂનો યોગ ન મળે ત્યારે પવિત્ર ગ્રથોનુ વાચન શરૂ કરવુ, ગીતાર્થ ગુરૂની સમ્મતિ મેળવીને પોતે કયા ગ્રથો વાચવા તેનો નિશ્ચય કરવો જે જે વાચવુ તે બરાબર સમજીને વાચવુ હાલમા ઘણા

જૈન ગ્રન્થો છપાઇ ને બહાર પડ્યા છે, અને ઘણા ગ્રંથો છપાવવાની હીલચાલ થતી જાય છે, પણ કેટલાક જૈનો જૈનપણાનુ અભિમાન ધારણ કરીને પણ પોતાના ધર્મના ગ્રન્થો વાંચવા પ્રેમ ધારણ કરતા નથી. તે બહુ દીલગીરીની વાત છે. ગ્રન્થો વાચવાથી હરરોજ અભિનવ જ્ઞાન વૃદ્ધિ પામે છે, ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય તેની પેઠે હરરોજ થોડું થોડુ વાચના થોડું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઇ શકે છે. કેટલીક વખત તો આપણા જૈનોને અન્ય ધર્મ-વાળાઓ પુછે છે તો કઇ પણ ઉત્તર દઇ શકતા નથી, અને કહે છે કે, ભાઇ અમને કઇ આવડતું નથી, અમારા ગુરૂ પાસે સહુ પુછજો, કેટલીક વખત તો અન્ય ધર્મવાળાની હા એ હા જૈનો પણ કરી લે છે, આવા અક્ષર શૂન્ય શ્રાવક જૈનો ભલે પૈસાદાર હોય, પણ તેઓ જ્ઞાન વિનાના એક ઓઘ શ્રદ્ધાથી જૈનો છે, પણ જ્ઞાન પામેલા જૈનો કહેવાય નહીં. જ્ઞાન

પામ્યા વિનાના જૈનો પોતાને મઘપતિ કહેવરાવે, સઘના આગેવાન કહેવરાવે પણ જ્ઞાની જૈનોની દૃષ્ટિમાતો તે કરૂણાને પાત્ર ઠરે છે જૈન ધર્મના જ્ઞાનથી શૂન્ય એવા શ્રાવક જૈનો શ્રાવક સઘના ઉપરી પૈસાથી વા શેઠાઇની પદવીથી હો તો ભલે હો, પણ જ્ઞાનથી તો તે કદી ઉપરી હોઇ શકતા નથી, અને તેથી તેઓ પોતાનુ તથા પરનુ ભલુ કરવા સમર્થ થતા નથી અને ગ્રન્થોનુ ગુરૂગમ પૂર્વક વાચન કરીને જેઓએ વિદ્વતા મેળવી છે, તેવા શ્રાવક જૈનો, જૈન વર્ગનો ઉદ્ધાર કરવા માટે સમર્થ થઇ શકે છે કેટલાક શ્રાવક જૈનો અક્ષર શૂન્ય છતા વ્યાખ્યાન ચાલતુ હોય છે તે વખતે સર્વની આગળ આવીને બેસે છે, તેમા તેઓની પાસે રહેલી લક્ષ્મી વા શેઠાઇપણુ કારણ છે, પણ જ્ઞાનની અપેક્ષાએ જોતા તો તેઓ **પ્રેમપાત્ર** ઠરે છે જૈન ગ્રન્થોનુ વાચન કરનાર શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પોતાના ધર્મમા શ્રદ્ધાળુ રહે છે, પ્રભુપ્રતિમા,

તીર્થો વીગેરની શ્રદ્ધાવાળા રહે છે, અને જો તેઓ-માં જ્ઞાન નથી હોતું તો તેઓને અન્યોનો ઉપદેશ લાગે છે. તેઓના વિચારને અનુસરનારા થઈ જાય છે અને અંતે જૈન ધર્મથી ભ્રષ્ટ પણ થાય છે, માટે જૈન તરીકે નામ ધરાવનારાઓએ અવશ્ય જૈન ગ્રંથો વાંચવા જોઈએ. મનન પણ કરવું જોઈએ અન્ય ધર્મ પાળનારાઓને પણ તેઓને યોગ્ય એવા જૈન ગ્રંથો વાંચવા આપવા જોઈએ. તીર્થ યાત્રાળુઓ જો વાચનનો ગુણ ધારણ કરશે તો તીર્થનાસ્થાને નિરૂપાધિદશા હોવાથી ઘણું જ્ઞાન મેળવી શકશે, અને તેઓ તીર્થની યાત્રાની ખરી સાધના કરવાને પરિપૂર્ણ લાયક પણ થઈ શકશે જેઓએ જૈનતત્ત્વનું સારી રીતે જ્ઞાન કર્યું છે, તેવા શ્રાવકો અને શ્રાવિકા-ઓનેજ ખરા જૈનો તરીકે માનીએ છીએ, બાકી જીવોઓને તો શ્રદ્ધા આદિ જે જે ગુણો જે જે અંશે રહેલા છે, તે તે અપેક્ષાએ જૈનો તરીકે

માનીએ છીએ મનુષ્યની જીદગી ધારણ કરી નકામી ન ગુમાવવી જોઇએ અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગજ્ઞાન આદિ દ્રવ્ય જ્ઞાનના પુસ્તકોનુ વાચન અવશ્ય દરરોજ કરવુ જોઇએ, આળસુ એદીની માફક જીદગી ન ગુજારવી જોઇએ

यात्रालुओए श्री सद्गुरुनी आज्ञा प्रमाणे वर्तवुं जोइए.

સદ્ગુરૂ સમાન આ જગતમા કોઇ ઉપકારી નથી આ જગતમા શ્રી સદ્ગુરૂ થકીજ તરવાનુ છે જેઓએ અજ્ઞાનથી મિચાએલી આખો ઉઘાડીને શિષ્યોને દેખતા કર્યા, એવા શ્રી સદ્ગુરૂ તીર્થજ છે, તેઓ જ્યા જ્યા વિહાર કરતા હોય ત્યા જઇ તેઓશ્રીનો ઉપદેશ સાભળવો, તેઓશ્રી જે જે આજ્ઞાઓ કરે તે તે આજ્ઞાઓને મસ્તકે ચઢાવવી અને તે પ્રમાણે વર્તવુ જૈન ધર્મના પ્રવર્તાવનાર ગુરૂમહારાજ છે જેણે સમ્યકત્વનુ

દાન કર્યું એવા ગુરુઓના કોઇ પણ રીતે કરોડો ઉપાયો કરે છતે અને કોડી વર્ષ ગએ છતે પણ બદલો વાળી શકાતો નથી દ્રવ્ય ઉપકાર કરનારાઓ તો જગતમાં ઘણા મળી શકે, પણ ભાવ ઉપકાર કરનાર તો અલ્પ મળી શકે છે પ્રાણ પડે તોપણ ગુરુની આજ્ઞા લોપવી નહી ગુરૂ શી વસ્તુ છે તેની સમજણ જ્ઞાનીઓને પડે છે અજ્ઞાનીઓ કે જે જગતમાં માન ઘણાની બુદ્ધિથી સ્વાર્થી બની સ્વાર્થનોજ અભ્યાસ કરે છે, તેઓને ગુરુની ગુરૂતાનો ખ્યાલ આવી શકતો નથી સમકિતદાતા મુનિ ગુરૂનીભક્તિ કરવાના અનંત પ્રેમ ધારણ કરવા તેઓનો ભકિત અને બહુમાનથી ઘણો વિનય કરવો અને તેઓને ત્રણ કાળ વંદન કરવું અજ્ઞાનીઓ, જે આવે તેને એક સરખા વસ્ત્રધારી માની ગુરૂ માન્યા કરે છે, પણ તેઓની અલ્પ બુદ્ધિ હોવાથી બનાગર ગુરૂની પરીક્ષા કરી શકતા નથી ગુરુઓએ પણ યોગ્ય

જાણી તેઓને ધર્મોપદેશ દેવો જોઇએ. તપ, જપ, દાન, ક્રિયાકાંડ, તીર્થ વગેરે પણ ગુરૂની આજ્ઞા પાળ્યા વિના સફળ થતાં નથી, માટે શ્રી સદ્દગુરૂની આજ્ઞા પાળીને તીર્થયાત્રા કરવી જોઇએ.

यात्रालुओए आत्मध्यान करवुं जोइए.

યાત્રાળુઓએ યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિનું જૈન ગ્રન્થોના આધારે બરાબર સ્વરૂપ સમજવું જોઇએ. જૈન ગ્રન્થોની સત્યતા બરાબર છે. પોતાના ધર્મમાં યોગના જે જે ગ્રન્થો છે તેઓને વાંચ્યા વિના જેઓ અન્યધર્મવાળાઓ પાસે જાય છે, તેઓને કોઇ વખત પોતાના ધર્મથી ભ્રષ્ટ થવું પડે છે. **જૈન શાસ્ત્રાધારે આત્મજ્ઞાન કરી આત્મધ્યાન કરવું જોઇએ.** યમ, નિયમ અને આસનની સિદ્ધિ કરીને પ્રાણાયામની ક્રિયા ગુરૂગમ પૂર્વક શરૂ કરવી. આપણા ગ્રન્થોમાં પ્રાણાયામનું સારી રીતે સ્વરૂપ દર્શાવ્યું છે. આત્માનું બરાબર

જેઓ જ્ઞાન મેળવતા નથી, તેઓ આત્મધ્યાન કરવાને માટે બિલકુલ લાયક નથી આપણા દ્રવ્યાનુયોગના ગ્રન્થોનો સારી રીતે અભ્યાસ કરી પૂર્વાચાર્યોના બનાવેલા અધ્યાત્મીય ગ્રન્થોનુ સારી રીતે અધ્યયન કરવુ ષ દર્શનમા આત્માનુ કેવુ સ્વરૂપ મનાય છે તેનુ પરિપૂર્ણ જ્ઞાન કરવુ સ્યાદ્વાદ રીતે આત્માના સ્વરૂપનો પરિપૂર્ણ નિશ્ચય કર્યા બાદ આત્મધ્યાન ધરવાને માટે જેનો લાયક થઈ શકે છે જ્ઞાની ગીતાર્થ ગુરૂ પાસે જ્ઞાન મેળવ્યા વિના જ્ઞાન થઇ શકતુ નથી જેટલુ આત્માનું જ્ઞાન તેટલુજ આત્માનું ધ્યાન થઇ શકે છે **દ્રવ્યાનુયોગ અને અધ્યાત્મજ્ઞાન વિના કેટલાક ધ્યાન કરવા ઇચ્છા રાખે છે, પણ તે અધિકાર વિના યોગ્ય નથી** પૂર્વોક્ત સ્થિતિનુ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી તીર્થ સ્થળોમા આત્મધ્યાન કરવુ જોઈએ જેમ જેમ ધ્યાનનો અભ્યાસ વધતો જાય છે તેમ તેમ

અનુભવ જ્ઞાન વધતુ જાય છે આત્મધ્યાન વિના અનેક પ્રકારની ચમત્કારિક શકિતઓ પ્રાપ્ત થઇ શકતી નથી ધ્યાનના બળથી હૃદય શકિત ખીલે છે અને તર્ક શકિત પણ ખીલે છે તીર્થ કરોએ પહાડો વગેરેમા જઈ ધ્યાન ધર્યું હતુ અને ત્યા કેવળ જ્ઞાન પામ્યા, માટેજ તે જગ્યાઓ પણ પૂજનીય તીર્થ રૂપ થઈ છે, તો આપણે પણ ખરા યાત્રાળુ ત્યારે કહેવાઇએ છે, જ્યારે તેઓની પેઠે ધ્યાનના ધ્યાતા થઇએ, ધ્યાન વિના કેવળજ્ઞાન થઇ શકતુ નથી, જેટલા જીવો મુક્તિ પામ્યા અને પામશે તેમા ધ્યાનનોજ પ્રતાપ જાણવો, માટે તીર્થમા કોઈ પણ એકાંત નિરૂપાધિ સ્થળમા બેસી આત્મધ્યાન ધરવુ આત્માની શકિતઓ પ્રાપ્ત કરવાની કુચીઓ ધ્યાની ગુરૂઓ આપી શકે છે, જેને જેટલી યોગ્યતા પ્રાપ્ત થઇ હોય છે તેને તે પ્રમાણે ગુરૂઓ ધ્યાનની કુચીઓ શિખવાડે છે, તે વાત લક્ષમા રાખવી તીર્થના

સ્થાનોમા જઇ આ પ્રમાણે સદ્ગુણો લેવા પ્રયત્ન કરવો જ ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સદ્ગુણો લે છે તથાની યાત્રા ગુણકારક થઇ પડે છે, તે માટે અત્રે કેટલીક હકીકત જણાવી છે

આ વા ગી ગર્ડ, લખ્યા મુજબ સદ્ગુણો પામ કરેના તીર્થની આગળ પ્રતિજ્ઞા કરશો, તો નતિદિન આત્માની ઉન્નતિ કરવા ભાગ્યશાળી નીવડશો ઉપર પ્રમાણે વાચી દ્રવ્યયાત્રા, ભાવ યાત્રા, સ્થાવરતીર્થયાત્રા, જંગમતીર્થયાત્રા, ગુરૂ યાત્રા નિમિત્તહેતુ યાત્રા, ઉપાદાન યાત્રા શ્રુત-જ્ઞાનતીર્થ યાત્રા વગેરે યાત્રાઓમા વિવેક પૂર્વક લક્ષ્ય રાખી જૈન ધર્મની ઉન્નતિ કરવા પ્રયત્ન કરશો

કલેશ, નિન્દા, આદિ પરભાવથી દૂર રહી આત્માની ઉચ્ચ દશા કરવા પ્રયત્ન કરશો તમારા પુત્રો, તથા પુત્રીઓ બાધવો તથા મિત્રોને લખ્યા પ્રમાણે સમજાવશો જમાનાને અનુસરી ખરા

યાનાગુ બનશે। જ્ઞાનશકિનથી નર્વ વિચારશે। મનુષ્ય જીદગીમા જેટલુ કરાય તેટલુ કરી લેશે, ધર્મ, અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે વર્ગનુ આરાધાન કરવુ

પહેલા તો સમજવાનુ ક આત્મામા રહેલા આત્યતિકસુખનુ કોણે આવરણ કર્યું છે? તેમ પૂછતા ગુરૂગમદ્વારાજ્ઞ નથી માલુમ પડશે કે આત્માના અસખ્યાત પ્રદેશને લાગેલી કર્મવર્ગણાઓથી આત્મા પુદગલસગે સ્વસુખ પામી શકતો નથી ત્યારે વળી વિચારથશે કે એ આત્મસુખ પામવાનુ કઇ કારણુ છે કે નહિ? ત્યારે પ્રત્યુત્તર ભાસશે કે કર્મનો નાશ થતા સ્વસુખ સ્વત પ્રકાશશે વળી કર્મનો નાશ કરવાના કારણો જ્ઞાન, ધ્યાન, શ્રદ્ધા, સવરકિયા, ઉત્તમક્ષેત્રે તીર્થંકરના આલબન ઇત્યાદિક દેખાશે ત્યારે તે કારણોને ઇષ્ટ જાણી ચૈતન તેને અવલબશે અસખ્યયોગો મુક્તિરૂપ કાર્યના હેતભૂત છે તેમા પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર

ની મુખ્યતા છે જ્ઞાન એ આત્મગુણ છે, તે મોક્ષ-
દશામા પણ સાથે રહે છે, પણ ક્રિયા મુક્તિ
દશામા નથી દર્શન એ આત્માનો સામાન્ય ઉપ-
યોગ છે તેની પ્રાપ્તિ થતા દર્શનાવરણીય કર્મનો
નાશ થાય છે સ્વગુણ જે દર્શન તેની સાદીઅનત
સ્થિતિ જાણવી જ્ઞાનગુણ આત્મામા પ્રગટ થતા
તેની પણ સાદિઅનત સ્થિતિ જાણવી વેદનીયકર્મ
નાશ થવાથી અનતસુખ આત્મામા રહેલુ છે તે
પ્રકાશે છે મોહનીયકર્મનો નાશ થવાથી અરૂપી
ક્ષાયિક ચારિત્ર (સ્વગુણ સ્થિરતા રૂપ) આત્મામ
પ્રકાશે છે આયુષ્યકર્મનો સપૂર્ણ નાશ થતા
વારવાર સસારમા જન્મ મરણ ધારણ કરવા
પડતા નથી, અને મુક્તિમા સાદિઅનત સ્થિતિ
ભાગે આત્મા રહે છે નામકર્મનો નાશ થવાથી
અરૂપીપણુ આત્મામા પ્રગટ થાય છે ગોત્રકર્મનો
નાશ થવાથી અગુરુલઘુ ગુણ ઉત્પન્ન થાય છે અન્ત
રાયકર્મનો નાશ થવાથી અનન્તવીર્ય (આત્મ

શક્તિ રૂપ) આત્મામા પ્રકાશે છે એ આઠ ગુણો આત્મામા છે, પણ કર્મના જોગે આચ્છાદિત થયા હતા, તે પાછ કર્મનો નાશ થવાથી સ્વસ્વરૂપે પ્રકાશે છે એ આઠગુણ ઉપરાન્ત આત્મામા અનતા ગુણ રહ્યા છે કે જે ગુણો પામવાથી અનહદ સુખ ઉત્પન્ન થઇ શકે, પણ આત્મા આત્માને ઓળખે તો સ્વગુણ પ્રગટ થઇ શકે

આ મતિશ્રુ જ્ઞાન ગુણથી આત્માનુ સ્વરૂપ જાણ્યા બાદ તેને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો એજ તીર્થ કરમહારાજની આજ્ઞા છે તીર્થ યાત્રા કરવી એ પણ કર્મક્ષય હેતુ છે તેમા પણ સિદ્ધાચલગિરિ દર્શન દ્રશન અનત કર્મનો નાશ કરી શકે છે

नमस्कारसमो मत्र , शत्रुजयसमोगिरि
वीतरागसमो देवो, न भूतो न भविष्यति ॥ १ ॥

નમસ્કાર સમોમત્ર જગતમા કોઇ નથી, તમજ પર્વતોમા શત્રુજય સમાન બીજો કોઇ પર્વત નથી, કારણ કે તેના દર્શનથી વૈરભાવ દૂર

થાન છે એ સ્થાનમા તીર્થ કરો મહર્ષિઓએ આ ની રાગદ્વેષ-પી શત્રુનો જય કર્યો, માટે તે પર્વત પણ શત્રુજય એ નામે પ્રસિદ્ધ થયો છે ભાવ-રાગદ્વેષરૂપી શત્રુનો નાશ કરવા એ ગિરિ કારણ ભૂત છે, એમ હૃદયમા શ્રદ્ધા થવી જોઈએ વળી શત્રુજયતીર્થના સ્પર્શનાદિકથી મહાપાપી જીવો પણ દેવગતિ આદિ પામ્યા છે પામશે અને હાલ પણ ભવ્યજીવો પામે છે કહ્યુ છે કે –

हृत्वा पापसहस्राणि, हत्वा जतुशतानि च
इद तीर्थसमासाद्य तिर्यंचोऽपि दिवगता ॥२॥

હજારો પાપ કરીને અને હજારો પ્રાણીઓનો નાશ કરનારા તિર્યંચ પશુપખી વગેરે પણ આ તીર્થને પામી શુભભાવે દેવલોકમા ગયા, તો મનુષ્યનુ શુ કહેવુ ? કારણ કે તિર્યંચાદિ પણ, જો શુભભાવથી દેવલોકાદિ પામી શકે છે, તો મનુષ્ય શુભભાવે કરી સમભાવે આત્માને ભાવતો છતો દ્રવ્યથી ગિરિરાજનુ સ્પર્શન કરતો છતો અને ભાવથી

પોતાના આત્મારૂપ જ સિદ્ધ-અચલ એટલે ચલે નહિ એવુ જે સ્થાન, તેના ઉપર ચઢતો છતો કર્મરૂપરજથી રહિત થયો છતો, શાશ્વતસુખ પામી શકે છે એ વાત સત્ય છે સિદ્ધાચલ બે પ્રકારે છે એક દ્રવ્યસિદ્ધાચલ, બીજો ભાવસિદ્ધાચલ દ્રવ્ય-સિદ્ધાચલ શ્રી શત્રુંજય તીર્થ જાણવુ અને ભાવ-સિદ્ધાચલ પોતાનો આત્મા જાણવો કારણ કે સિદ્ધ પણ આત્મા છે ને અચલ પણ આત્મા છે જેમ સિદ્ધાચલ પર્વત પુદ્‌ગલના સ્કંધોથી બનેલો છે તેમ આત્મા અસખ્યાત પ્રદેશોથી પરિપૂર્ણ છે દ્રવ્યસિદ્ધાચલ જેમ પવિત્ર કરે છે તેમ સિદ્ધાચલ રૂપ જે આત્મા તેનુ સ્મરણ-ધ્યાન કરતા અનત જન્મ મરણના ફેરા ટળે છે કહ્યુ છે કે

एकैकस्मिन् पदे दत्ते शत्र, जयगिरि प्रति
भवकोटि सहस्रेभ्य पातकेभ्यो विमुच्यते ॥ ३ ॥

શુદ્ધ દેવગુરુ ધર્મની શ્રદ્ધા સહિત વીર્યોલ્લાસ વધતે છતે જ ભવ્યજીન સિદ્ધાચલ સન્મુખ એકક

ડગતુ ભર છે તે જીવ ક્રો વર્ષ સુધી કરેલા
પાપાથી છુટી જાય છ પાકી અભવિ જીવોને તો
એ ગિરિરાજના દર્શન પણ થવા દુર્લભ છે એ
ગિરિરાજનો એવો મહિમા છે કે ત્યા જનાર
જીવોની પરિણામની ધારા સારી શુભ શુદ્ધ થની
જાય છે અને કર્મમેલ દૂર થતો જાય છે માટે
સાક્ષાત્ એ ગિરિરાજના દર્શન તો ચક્ષુ પામ્યાનુ
સાર્થક જાણવુ અને ગિરિરાજના સ્પર્શન થકી
અંગ પામ્યાનું સાર્થક જાણવુ ત્યા જઈ દ્રવ્યથી
ગિરિરાજનુ નમન કરવુ, અને ભાવથી મનની
નિર્મળતા કરવી, શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી પ્હેલા તળાટી
એ સમતા પૂર્વક ચૈત્યવદન કરી ઉપર નીચીદૃષ્ટિ
રાખી સમભાવે કરી કનકનાશ કરતા કરતા ચઢવુ
અને ચાલતા કારણ વિના બીજા માણસ સાથે
વાતચિત પણ કરવી નહિ તેમ હસવુ પણ નહિ
આત્મસ્વરૂપનું ચિતવન કરવુ, અગર ચાલતા
પગને થાક લાગે તો મનમા વિચારવુ કે ચેતન

અરો થાક આજ સહન કરજે કે જેથી વારવાર
જન્મ મરણનો ભય લાગે નહિ વળી ચાલતા સારા
માણસોની સાથે એ ગિરિનું સ્પર્શન કરવું અના-
દિકાળથી ખરાબ ચાલ આત્માનો પડયો છે તેનો
તે વખતે ત્યાગ કરવો જોઇએ ક્રોધ, માન, માયા,
લોભ વગેરે એ તે વખતે મનમા પેશીને
આત્માને છેતરે નહિ ચાલતા પોતાની નાની
અવસ્થા હતી ત્યારથી જેટલા પાપ યાદીમા આવે
તેટલા સભારી સભારી શુદ્ધ અત કરણપૂર્વક
મિચ્છામિ દુક્કડ દેવો ચોરી, જારી, છળ, કપટ,
જીવની હિસા, અસત્યવચન, દેવગુરૂધર્મની નિદા
કરી હોય તે સર્વે દુષ્કૃત્ય વૈરાગ્યપૂર્વક મનમા
સભારી નિદવા, કે જેથી પાપકર્મ આત્મા સાથે
લાગેલા છે તે નાશ પામતા જાવ વળી મનમા
વિચારવુ કે હે ચેતન ! ઘણા સારા ભાવથી અહિ
કર્મનો નાશ કરવા આવ્યો છે, માટે કઇ પ
ખાકી મૂકીશ નહિ ભવ્યજીવોને એ ગિરિ સ્મર

સુવર્ણના દેખાય છે એ વાત સત્ય છે એ ગિરિના ભાવથી દર્શન કરતો મનુષ્ય આત્માને ઉજ્વલ કરે છે, અને પોતાનો સિદ્ધાચલ આત્મા તેનાં દર્શન કરે છે એ ગિરિ ચઢતાં જ્યારે અપ્રમત્ત દશારૂપ હિંગળાજનો હડો આવે છે ત્યારે પાપનો ઘડો ફુટે છે હિંગળાજ સુધી આવતાં ખુબ થાક લાગે છે ત્યાં ચેતન થાક લેવા વિશ્રામ કરે છે તે વખતે ભાવના ભાવવી કે હે ચેતન ! મનમાં વિચાર કે તે કોઈ વખત ભાવે કરી આત્મારૂપ સિદ્ધાચલ ગિરિના દર્શન કર્યાં હોત તો આ થાક લાગે છે તે લાગત નહિ આ થાક તને લાગતો નથી, થાક પુદ્‌ગલને લાગે છે, પણ તે તો સારો થાક લાગે છે કે જેથી તારા ભવોભવના પાપ ચાલ્યા જવાથી, તું થાકરહીત થાય છે, માટે ચઢતા પરિણામ રાખ સ્ત્રી પુત્ર પરિવારને માટે તેં તાઢ, તડકા, ભૂખ, તૃષા ઇત્યાદિ ઘણાં દુઃખ સહન કર્યાં, પણ તે દુઃખથી મુક્તિપદ પામ્યો નહિ, પણ જો આ વખતે તું

શરીરનુ દુઃખ સહન કરીને તો મુક્તિપદ સહેલુ છે એમ વિચારી શુભભાવે હે ચેતન! આગળ વધ, અને આદિનાથના દર્શન કરી આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કર વળી આગળ ચાલતા પાડવો વિગેરેના દર્શન કરી વિચાર કે અહો! તે પુણ્યવતા મહા બળવાન હતા, તેઓ પણ એક વખત આ જગતમાથી ચાલ્યા ગયા, તો હે ચેતન! વિચાર કર તુ કેમ પારકી વસ્તુ પોતાની માની પાપની પ્રવૃત્તિ કર્યા કરે છે! મરતી વખતે જીવની સાથે પુણ્ય અને પાપ આવે છે, માટે આત્મધ્યાનીઓ તો કાળાનુભાવે પુણ્ય અને પાપનો ત્યાગ કરી સિદ્ધ સ્થાનમા બીરાજે છે જે જીવ ભાવથી શત્રુંજય પર ચડે છે તે જીવ પોતાને ઉત્પન્ન થયેલા એવા જે સારા ભાવ તેથી ગુણશ્રેણિ પર ચઢી કેવલજ્ઞાન પામી પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરે છે

વળી આગળ ચઢતા ચેતને વિચારવુ કે અરે! તુ આ ગિરિ ચઢતો છતો કના ધ્યાનમા

નતું છે રએન આર્ત્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાન મનમા નવેશ થાય ધર્મધ્યાનવડે આત્મા નિર્મલ થતો છતા ઉપર ચઢી નવટુક વગેરેના દર્શન કરી જન્મ સફળ કરે છે ભાવથી આત્મગુણનુ અવલોકન કરતો નવવિધ બ્રહ્મચર્યવૃતગુપ્તિ ધારણ કરતો છતો નવ જાતના પાપનિયાણા કરે નહિ, એમ ઉપયોગ રાખતો છતો યુગાદિ દેવશ્રી ઋષભદેવની ટુકમા પ્રવેશ કરતો છતો વિચારે કે નતન!!! આવો દિવસ વારવાર પમાશે નહીં એમ વિચારી પહેલા શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનના દર્શન કરી, બીજુ ચૈત્યવદન કરી અધ્યાત્મશાન્તિ, ભાવે કરી પ્રાપ્ત કરતો છતો ચક્રેશ્વરી શાસનદેવતાને શ્રાવક નમસ્કાર કરે. ત્યાથી આગળ વધી કુમારપાળરાજાએ કરાવેલુ દહેરાસર જુહારી મનમા વિચારે કે ધન્ય છે પુણ્યવતોને કે જેના નામ સૂર્ય ઉગતા લોકો સભારે છે મહાત્માઓ સૂર્ય ઉગ્યા પહેલા ભવિજનોના હૃદયરૂપ ક્ષેત્રમા

પ્રકાશે છે અહો ! હું ક્યારે તેમના જેવો થઇશ ધન્ય છે કુમારપાળને કે જે આવતી ચોવીસીમા પદ્મનાભતીર્થંકરના ગણધર તરીકે થશે વળી આગળ વધી ચેતન, યુગાદિદેવને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેતો છતો રાયણતળે યુગાદિદેવની પાદુકા આગળ ચૈત્યવદન કરે ત્યાથી પુડરિક ગણધરને વદી ત્યા ચૈત્યવદન કરે ત્યાથી નવા આદીશ્વરભગવાન્ સમક્ષ સ્થિરતાપૂર્વક ચૈત્યવદન કરે ત્યાથી ત્રણ પ્રદક્ષિણા પૂર્ણ થયે છતે યુગાદિદેવના દર્શન સ્તુતિ કરવા મન, વચન અને કાયાવડે ભકિત પૂર્વક પ્રયત્ન કરવો ચૈત્યવદનમા જેમ ભાવ વધે તેમ કરવુ પછી શાન્ત મનથી પોતાના અને પ્રભુના વચ્ચે જે અતર છે, તે શો છે ? તે સબધી ચિતવન કરી ઉપયોગપૂર્વક સ્નાન કરી ચેતન, વિવિધ ફુલ થોડા પણ ભાવપૂર્વક ગ્રહણ કરે દ્રવ્યસ્નાન કરતી વખતે મનમા વિચારવુ કે હે ચેતન ! આ પાણીવડે ત્હારે કયા સુધી સ્નાન

કરવુ પડશે ? આ શરીર અનાદિકાળનુ અપવિત્ર છે હાડકાનો માળો અને ઉપર ચામડી છે એવુ જ આ શરીર તે કદિ પાણીવડે નિર્મલ થશે નહિ કારણુ કે શરીર તે તો પૂદ્દગલ છે, અને તેનો હાનિવૃદ્ધિનો સ્વભાવ છે, તે કર્મનાયોગે પામ થયુ છે તેના ઉપરથી મોહ ઉતાર અને આત્મ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવા ઉદ્યમ કર કે જેથી શિવસુખ પામી શકે વળી વિચારવુ કે આવો વખત પામી જીવ પરભવમા પેસીશ નહિ આગળ વધી સ્નાન કરી ચાહ્લ્યો કરતી વખતે એમ ચિંતવવુ કે એક દેવગુરૂધર્મની શ્રદ્ધા તેજ મને હોજો વળી ફુલ-ચહણ કરી સમતા પૂર્વક ફુલવડે અને ચદનવડે પ્રભુને પૂજવા અને નનમા વિનતિ કરવી કે હે પ્રભુ ! ફુલના જીવોમા અનતિવાર ઉત્પન્ન થયો, તેના ઉપર હુ હવે મમતા રાખીશ નહિ દ્રવ્ય-પૂજા ભાવપૂર્વક કરી ચૈત્યવદન, જેમ કર્મ નાશ થાય અને આત્માનદ થાન તેમ કરવુ વા- થાન

તેની દરકાર રાખવી નહિ, પણ સમતાભાવે પોતાના શરીરની શક્તિ મુજબ દરેક કૃત્ય કરવુ હેઠળ ઉતરી શુમ્સે થવાનો અખત આવે તોપણ જેમ બને તેમ સમભાવે જેટલા દિવસ રહેવાનું થાય ત્યા સુધી રહેવુ કહ્યુ છે કે —

अन्यस्थाने कृतंपाप, तीर्थस्थाने विमुच्यते,
तीर्थस्थाने कृतपाप, वज्रलेपो भविष्यति ॥ ४ ॥

અન્યસ્થાનમા કરેલુ પાપ તીર્થસ્થાનમા ત્યાગ કરાય છે, અને તીર્થસ્થાને જે આવીને પાપ કરી એ તો વજ્રલેપ સમાન થાય છે માટે ભવ્યાત્મા ઓએ જેમ બને તેમ ઉપયોગમા વર્તવુ ગિરિ ઉપર ચઢીને એકાન્તમા જ્યા ચિત્ત ઠરે ત્યા બેસીને વૈરાગ્ય વધે તેમ આત્મસ્વરૂપ ભાવવુ, અને જે જે પાપો કર્યા હોય તે સ્મરણ કરીને નિંદા કરવી ત્યા જઇ ભાડુતી લોક સાથે કલેશ ન થાય તેમ વર્તવુ વિશેષ શું? ગિરિ ઉપર ચઢતા ને ઉતરતા પણ મારી સગતિ કરવી, ઘણા

માણસો સાથે પણ જો પરભાવમા પેસી જવાય તેમ લાગે તો જવુ નહિ વારવાર આવો જોગ મલવો દુર્લભ છે શરીર માયા કુભસમાન છે જાવડશાહ મોતિશાહ શેઠ વિગેરે પણ ચાલ્યા ગયા તો આ શરીરનો શું ભરોસો રાખવો? પોતાના આત્માના ગુણનું ચિતવન કરતો જીવ શત્રુજય-ગિરિ પ્રત્યે એકેક પગલુ ભરતા હજારો ભવના કરેલા પાપોથી મૂકાય છે એ વાત સત્ય ઠરે છે એ પ્રમાણે ગિરિરાજના દર્શન કરતા અનેક જીવો મુક્તિપદ પામ્યા અને પામશે

छट्ठेण भत्तेण अप्पाणएण च सत्तजत्ताओ
जो कुणइ सेत्तुजे, सो तइयभव ल्हइ सिद्धि ॥ ५ ॥

દ્રવ્ય અને ભાવ એ બે પ્રકારવડે જીવ છઠ્ઠની તપશ્ચર્યા કરતો છતો જો એ દ્રવ્યભાવ સિદ્ધાચલ ગિરિની સાતવાર બે દિવસમા જાત્રા કરે તે જીવ ત્રીજાભવમા સિદ્ધિપદ પામે એમ જાણવુ વળી કહ્યુ છે કે —

वपु पवित्रीकुर तीर्थयात्रया,
चित पवित्रीकुरु धर्मवाछया
वित्त पवित्रीकुर धर्मदानत
कुल पवित्रीकुरु मचारित्रत ॥ ६ ॥

હે આત્મા તીર્થવડે શરીર પવિત્ર કર અને દ્રવ્ય તથા ભાવ એ બે પ્રકારની ધર્મવાચ્છાવડે મન પવિત્ર કર અને પાત્ર દાન થકી પૈસાને પવિત્ર કર, અને સારા આચરણવડે કુળ પવિત્ર કર આત્મા મનમા વળી વિચારે કે હે ચેતન! દશ દ્રષ્ટાતે દુર્લભ આ મનુષ્યજન્મ વારવાર મળી શકશે નહિ કોણજાણે કઈ ગતિમા જવુ પડશે અને ત્યા શુ થશે? કર્મની વર્ગણાઓ ટાળવી મુશ્કેલ છે, માટે હે ચેતન! સમ્યગ્રીતે ધર્મ સાધન કરવા પ્રયત્ન કર તુ એક છે, તારૂ કોઇ નથી, તુ કોઈનો નથી, તારી સાથે બીજુ કોઇ આવનાર નથી અને તુ સાથે બીજાને લઇ જાય તેમ નથી ફકત હે ચેતન! મારૂ મારૂ કરી કર્મ

કેમ બાધે છે? તારૂં તો તારી પાસે છે તેને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કર, મન વાણી લેશ્યા શરીરથી પૃથર આત્મતત્વ છે, તે અરૂપીઅનતગુણમય છે, તેને પ્રાપ્ત કરી પરમાત્મપદ પામવુ એજ લક્ષ્ય છે, એજ ઉપાદેય છે, તેને પામતા ચેતન મગલમાલા પામ્યો એમ સમજવુ એ પ્રમાણે જે આત્મા વર્તે તો પરમાત્મપદ પામે

आत्मोपदेशज आत्मने, करता शिवसुख थाय
आतम ते परमातमा, होवे सुख बहु पाय १
वकील मोहनलालना, हेते अध प्रयास
करता मन उलट वधी, प्रगटी शिवसुख आश २
द्रव्यभावथी जातरा, करशो चित्त लगाय
बुद्धिसागर सुख लही, परमातमपद पाय ३

વારવાર એવી જોગવાઇ મલવી દુર્લભ છે શરીરનો ભરૂસો નથી આત્માના ચઢતા પરિણામ જેના છે અને જે ધર્મધ્યાન ધ્યાવે છે તે મોટો જાણવો

નિ બહાર્થી લોકો જે વ્યવહાર કરે છે તે લોકોના સુખેજ ફળ તરીકે જાણવો પણ આત્મા નુ કાઇ નહિ માટે અમૂલ્ય વખત મળેલો છે તેની પુનઃ પુન યાદી આવે એમ તેનો ઉપયોગ કરી શિવસુખને માટેજ લક્ષ્ય રાખવુ એજ તત્ત્વોપદેશ છે

સ્થાવર તીર્થ અને જગમ તીર્થની યાત્રાથી મનવાણીકાયાની તથા આત્માની શુદ્ધિ થાય છે દ્રવ્ય તીર્થની યાત્રાનો ઉપયોગ કરતા આવડવો જોઇએ યાત્રાના અધ શ્રદ્ધાલુને પણ સિદ્ધાચલાદિક તીર્થની સેવાથી મોક્ષમાર્ગમા સચરવાની યોગ્યતા આવે છે તો જ્ઞાનીની તો શી વાત કહેવી? જ્ઞાની નિરૂપાધિ દશામાટે તીર્થની સેવા કરે છે અને આત્મશાંતિ નિવૃત્તિ મેળવી શકે છે ગૃહસ્થદશામા મે બે વખત સિદ્ધાચલ તીર્થની યાત્રા કરી છે સ ૧૯૫૨ મા અમદાવાદવાળા શા મોતીલાલ વીરચદના સઘ સાથે છ 'રી' પાળીને

સિદ્ધાચલ તીર્થની યાત્રા કરી હતી પશ્ચાત
સં ૧૯૬૯ ના અષાડી ચોમાસામા ગૃહસ્થદશાના
મેસાણુવાળા મિત્ર શા મોહનલાલ દોલતરામની
સાથે ત્રણ માસ સુધી ત્હી યાત્રા કરી હતી
મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયજીનો તે વખતે ત્યા યોગ
હતો ત્યા ચોમાનામા દરરોજ તલાટીએ દેવદર્શન
થતા હતા માર્જરે તલાટી પાસેની ન્હાની ટેક-
ઓપર બેસી જ્ઞાન ગોષ્ઠી કરવામા આવતી હતી
અને આત્મધ્યાન ભાવના ભવાતી હતી તેથી
અત્યત આનદ આવતો હતો કેટલીક વખત
તો ધ્યાતા ધ્યેય અને ધ્યાનની એકતા જેવા
અનુભવની આનદ ઝાખી આવતી હતી છપ્પનની
સાલમા વર્ષા ન હોવાથી ઉપર ચઢી દેવદર્શન પૂજા
વગેરેનો દ્રવ્યભાવથી સારી રીતે લાભ લેવાતો હતો
અને તેથી આત્માના આનદો લાસમા ઘણી
ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થતી હતી દીવાલીના ત્રણ દિવસનો
અઠ્ઠમ કરીને તલાટી પાસે આવેલી સરસ્વતીની

ગુફામા ત્રણ દિવસ સુધી સરસ્વતીનુ ધ્યાન તથા આત્મધ્યાન ધર્યુ હતુ શ્રી ક્ષમાકલ્યાણજીએ પહેલા ત્યા સરસ્વતીનુ ધ્યાન ધર્યુ હતુ મ્હને તેથી ઘણો આનદ થયો હતો સિદ્ધાચલથી માગશર સુદિ એકમે મેસાણે આવવાનુ થયુ હતુ, પશ્ચાત્ માગશર સુદિ ત્રીજે ગુરૂમહારાજ પાલનપુર હતા ત્યા યાત્રાર્થે જવાનુ થયું અને ત્યા માગશર સુદિ છઠે ગુરૂમહારાજ પાસે ચારિત્રની દીક્ષા અગીકાર કરી, તેમા તીર્થયાત્રાઅને સાધુને દાન આપવાથી ચારિત્રાવરણનો ક્ષયોપશમ થયો એવો અનુભવ છે આત્મા તેજ સર્વ તીર્થ શિરદાર પરમ ઉપાદાન તીર્થ છે, તેની શુદ્ધિ કરવા જગમ સ્થાવર અનેક તીર્થની ઉપયોગિતા છે, નિમિત્ત કારણતા છે, એમ ઉપયોગમા હોય છે તો સાધ્યોપયોગથી યાત્રાવડે આત્મશુદ્ધિમાં આગળ વધાય છે એકાતમા પર્વતો વગેરે તીર્થો હોય છે ત્યા અલ્પોપાધિથી જવાથી તથા

રહેવાથી મન શાંત થાય છે શરીરને આરામ મળે છે શુદ્ધ હવા પાણી અને સત્સંગનો લાભ મળે છે તેથી શરીર તથા મનનું આરોગ્ય વધે છે તીર્થોમાં ઘર જેવું કરીને રહેતાં, તીર્થ સેવાનું ફળ જે ખરેખરૂં તુર્ત અનુભવાય છે તે અનુભવાતું નથી બાલજીવે ઔદયિક ભાવની શુભપરિણતિએ પ્રાય તીર્થ યાત્રા કરે છે, અને ઔદયિક શુભભાવરૂપ ફલને પામે છે જે જે ભાવે તીર્થયાત્રા સેવા કરવામાં આવે છે તે તે ભાવે પોતાના આત્મા પરિણમે છે અને તેના ફલને પામે છે ઉપશમભાવે પરિણમીને યાત્રા કરવાથી ઉપશમભાવરૂપ ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે જ્ઞાનીને તીર્થયાત્રાથી દર્શનમાં અને ચારિત્રમાં ઉપશમભાવે અને ક્ષયોપશમભાવે પરિણમાય છે. જ્ઞાની ગુરૂ તે નિમિત્ત કારણરૂપ મહાતીર્થ છે, તેની સેવાભક્તિરૂપ યાત્રાથી આત્માનું જ્ઞાન પ્રકટે છે, અને તેથી સ્વાત્માજ તીર્થરૂપ ઉપાદાનભાવે અનુભવાય

છે જંગમતીર્થ સાધુસાધ્વીની સંગતિમાં રહેવા માટે સ્થાવર તીર્થોમાં રહેવાની જરૂર છે જ્ઞાનીને દુનિયાના સર્વ પદાર્થો અપેક્ષાએ આત્મશુદ્ધિમાં ઉપયોગી થાય છે, કારણ કે તે અવગાને પણ સવગારૂપે પરિણમાવી શકે છે તેથી તે જ્યાં ત્યાં પદાર્થોને નિમિત્ત તીર્થરૂપે પરિણમાવીને આગળ વધી શકે છે ઔદયિકભાવમાંથી આત્મભાવમાં જવા માટે સ્થાવર તીર્થોની અને જંગમતીર્થોની ઘણી ઉપયોગિતા છે આત્મદૃષ્ટિ ખીલતાં આત્મ-શુદ્ધિ માટે દ્રવ્યતીર્થ, સ્થાવરતીર્થ અને જંગ-મતીર્થોની યાત્રા થાય છે જ્યાં જ્યાં સ્થાવરતીર્થો થયાં છે તે પણ જંગમતીર્થરૂપ અરિહંત, સૂરિ, સાધુઓના ચરણસ્પર્શથીજ થયાં છે જંગમતીર્થો છે તેજ સ્થાવરતીર્થોની ઉત્પત્તિ કરનાર છે, માટે જે જે જંગમતીર્થરૂપ અરિહંત, સાધુથી જ્યાં સ્થાવરતીર્થ પ્રસિદ્ધ થયું હોય ત્યાં ત્યાં તે અરિ-હંત, મુનિ, સાધુનું ચરિત્ર વાંચવું, તેમના

ચરિત્રનું સ્મરણ કરવું, તેઓનું શ્રદ્ધાપ્રીતિથી ધ્યાન ધરવું, તેથી તે તે અરિહંતાદિકના જેવો આત્મા કરવાને આત્મોલ્લાસભાવ પ્રગટે છે અને તેથી દર્શન અને ચારિત્રની શુદ્ધિ થાય છે, દુર્ગુણો નષ્ટ થાય છે અને સદ્‌ગુણો પ્રકટે છે. તીર્થોની સેવા તે વસ્તુતઃ આત્માની સેવા છે. આત્મા ઉપશમભાવે પરિણમે તે ઉપશમ તીર્થરૂપ આત્મા છે, આત્મા ક્ષયોપશમભાવે પરિણમે તો ક્ષયોપશમભાવે આત્મા તે જ તીર્થ છે. આત્મા તે જ ક્ષાયિક ચારિત્રભાવે પરિણમે ત્યારે તે ક્ષાયિક તીર્થરૂપ આત્મા છે. બહિરાત્મભાવમાંથી અંતરાત્મભાવમાં જવું તે અંતરાત્મ તીર્થયાત્રા છે, અને અંતરાત્મભાવમાંથી પરમાત્મભાવમાં જવું તે પરમાત્મ તીર્થયાત્રા છે પરમાત્મપદ પામ્યા પછી બાહ્યાંતર નિમિત્ત ઉપાદાનરૂપ સાધન તીર્થ માત્રની જરૂર રહેતી નથી ધર્મશાસ્ત્રો ગ્રન્થો સર્વે તીર્થરૂપ છે. શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ જંગમતીર્થરૂપ

છે. ચતુર્વિધસંઘ તે જંગમતીર્થ છે તેને કેવલ-જ્ઞાની તીર્થ કરી પણ નમસ્કાર કરે છે, તેની શ્રદ્ધાભક્તિમાં સ્થાવરતીર્થોનો અંતર્ભાવ થાય છે. નિમિત્તતીર્થના સેવન વિના ઉપાદાનતીર્થરૂપ આત્માની શુદ્ધિ પ્રગટતી નથી. પ્રથમ નિમિત્ત-તીર્થરૂપ ગુરૂ, સાધુ, સંઘ, આચાર્ય, ધર્મશાસ્ત્ર સ્થાવરતીર્થ વગેરેના અવલંબનની અત્યંત આવ-શ્યકતા છે. નિમિત્તતીર્થની સેવાભક્તિ તે વ્યવ-હાર સાધનધર્મ છે તેથી નિશ્ચય આત્મધર્મ પ્રગટે છે. જેના મનમાં સ્થાવરતીર્થ આગળ જંગમતીર્થની મહત્તા નથી તે અજ્ઞાની બાલજીવ છે. સ્થાવરતીર્થ કરતાં જંગમતીર્થની અનંતગુણી સત્ય મહત્તા છે. શુદ્ધાત્મા તે સદ્‌ભૂત તીર્થ છે, બાકી વ્યવહારનયથી ગણતાં શુદ્ધાત્મા થવામાટે જે જે નિમિત્તતીર્થો છે તે આત્માની અપેક્ષાએ કારણભૂત તીર્થ હોવાથી અસદ્‌ભૂત તીર્થો છે. જેમ જેમ આત્મા, સ્વસ્વભાવે પરિણમતો આગળ વધે

છે તેમ તેમ તેને દેવમાટે બાહ્ય નિમિત્તતીર્થોની પશ્ચાત ઉપયોગિતા તરતમયોગે ઘટતી જાય છે, પણ અન્ય જીવો માટે તો તેની ઉપયોગિતા નિમિત્ત કારણતા કાયમ રહે છે. જે પોતાના માટે ઉપયોગી નથી તે અન્યોમાટે ઉપયોગી હોય છે. અને જે અન્યોને અપેક્ષાએ અનુપયોગી હોય છે તે પોતાના માટે અસંખ્ય યોગ દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ ઉપયોગી થાય છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તે ઉપાદાન તીર્થ છે. દયા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય. પરિગ્રહત્યાગ મૈત્રી–ભાવ, પ્રમોદભાવ, સેવા, ભક્તિ વગેરે ગુણો છે તે ઉપાદાનતીર્થ પ્રગટાવવામાં આંતરનિમિત્તતીર્થો છે. સત્વગુણી આહાર અને સત્વગુણી પ્રકૃતિ વિચાર તે આંતરિકનિમિત્તતીર્થ છે. સંવર અને નિર્જરાની પરિણતિ તે ઉપાદાન કારણ અંતરતીર્થ છે. સાધુ મત અને શ્રાવક મત તે નિમિત્તતીર્થ છે. સમકિતના સડસઠ બોલ પ્રમાણે વર્તન તે બાહ્યાંતર નિમિત્તતીર્થ છે. અને ઉપાદાન શુદ્ધાત્મદશા તે

ઉપાદાન કારણરૂપ તીર્થ છે તીર્થ કરાદિ પુણ્યની
પ્રકૃતિયો છે તે આત્માની શુદ્ધિના હેતુઓમા
સહાયકારી હોવાથી શુભ પુણ્ય ઔદયિકભાવરૂપ
નિમિત્તતીર્થ છે સમ્યક્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવામાટે
મનુષ્ય શરીર મનવાણીની સામગ્રી ત પુણ્યોદયરૂપ
નિમિત્તતીર્થ છે, કારણ કે મનવાણીકાયાના યોગની
પ્રાપ્તિ વિના કો આત્મા પોતે કેવલજ્ઞાની પરમાત્મા
બની શકે નહિ આ મહાજ્ઞાનીને આસ્રવના હેતુઓ
છે તે પણ સંવરરૂપે પરિણમતા હોવાથી તે પણ
જ્ઞાનીની અપેક્ષાએ નિમિત્તતીર્થમા સમાઇ જાય છે
સમ્યગ્દષ્ટિ જ્ઞાનીને લૌકિક તીર્થો છે તે પણ અંતરમા
આત્મતીર્થની શુદ્ધિ અર્થે પરિણમે છે, તેથી
તેનામા લૌકિક તીર્થોને પણ લોકોત્તર તીર્થરૂપે
પરિણમાવવાની શક્તિ ખીલી હોય છે તેવા
જ્ઞાનીનેમાટે સર્વ દુનિયા-નિમિત્તતીર્થ રૂપ છે, પણ
એવી જેની દશા ન થઇ હોય તેણે તો લોકોત્તર
સ્થાવર જંગમતીર્થોના અવલંબનથી આત્મશુદ્ધિ

છે તેમ તેમ તેને સ્વમાટે બાહ્ય નિમિત્તતીર્થોની ઉપયોગિતાના તરતમયોગે ઘટતી જાય છે અને અન્ય જીવો માટે તો તેની ઉપયોગિતા નિમિત્ત મળતી કાયમ રહે છે જે પોતાના માટે ઉપયોગી નથી તે અન્યોમાટે ઉપયોગી હોય છે અને જે અન્યોને અપેક્ષાએ અનુપયોગી હોય છે તે પોતાના માટે અસંખ્ય યોગ દૃષ્ટિની અપેક્ષાએ ઉપયોગી થાય છે જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર તે ઉપાદાનતીર્થ છે દયા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય પરિગ્રહત્યાગ મૈત્રી–ભાવ પ્રમોદભાવ, સેવા, ભક્તિ વગેરે ગુણો છે તે ઉપાદાનતીર્થ પ્રગટાવવાના આંતરનિમિત્તતીર્થો છે સત્ત્વગુણી આહાર અને સત્ત્વગુણી પ્રકૃતિ વિચાર તે આત્મિકનિમિત્તતીર્થ છે સંવર અને નિર્જરાની પરિણતિ તે ઉપાદાન કારણ અંતરતીર્થ છે સાધુ મત અને શ્રાવક મત તે નિમિત્તતીર્થ છે સમકિ–તના સડસઠ બોલ પ્રમાણે વર્તન તે બાહ્યાંતર નિમિત્તતીર્થ છે અને ઉપાદાન શુદ્ધાત્મદશા તે

ઉપાદાન કારણરૂપ તીર્થ છે તીર્થ કરાદિ પુરુષની પ્રતિમાઓ છે તે આત્માની શુદ્ધિના હેતુઓમ સહાયકારી હોવાથી શુભ પુણ્ય ઔદયિકભાવરૂપ નિમિત્તતીર્થ છે સમ્યકત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત થવામાટે મનુષ્ય શરીર મનવાણીની સામગ્રી તે પુણ્યોદયરૂપ નિમિત્તતીર્થ છે, કારણ કે મનવાણીકાયાના યોગની પ્રાપ્તિ વિના કોઈ આત્મા પોતે કેવલજ્ઞાની પરમાત્મા બની શકે નહિ આત્મજ્ઞાનીને આસ્રવના હેતુઓ છે તે પણ સંવરરૂપે પરિણમતા હોવાથી તે પણ જ્ઞાનીની અપેક્ષાએ નિમિત્તતીર્થમા સમાઈ જાય છે સમ્યગદૃષ્ટિ જ્ઞાનીને લૌકિક તીર્થો છે તે પણ અંતરમા આત્મતીર્થની શુદ્ધિ અર્થ પરિણમે છે, તેથી તેનામા લૌકિક તીર્થોને પણ લોકોત્તર તીર્થરૂપે પરિણમાવવાની શક્તિ ખીલી હોય છે, તેવા જ્ઞાનીનેમાટે નર્ક દુનિયા–નિમિત્ત તીર્થ રૂપ છે, પણ એવી જેની દશા ન થઈ હોય તેણે તો લોકોત્તર સ્થાવર જંગમતીર્થોના અવલંબનથી સ્વાત્મશુદ્ધિ

કરવી, અન્યથા તે પતન પામે એમાં કંઈ શંકા નથી સમ્યગ્દૃષ્ટિના સદ્વિચાર અને સદાચાર સર્વે તીર્થરૂપ છે સાધુસાધ્વીની કાયા મન અને વાણી છે તે અન્યોના ઉપકારાર્થે થાય છે માટે તે તીર્થરૂપ છે એમ નિમિત્ત ઉપાદાનના અનેક ભેદાની અપેક્ષાએ અનેક તીર્થ જાણવાં કોઈપણ જાતના તીર્થની ઉત્થાપના ન કરવી, કારણ કે કોઈને કોઈ રૂપે તે ઉપયોગી થાય છે, પરંતુ પોતાને માટે તો જેનાથી આત્મામાં રમણતા સ્થિરતા પ્રગટે, આત્માનંદ અનુભવાય એવા નિમિત્તતીર્થો કે જેની સેવામાં રસ પડે તેનું અવલંબન લેવું અને અન્યો પોતપોતાની દશા પ્રમાણે તીર્થો સેવે તેમાં તેઓને જ્ઞાનાદિક પ્રગટાવવાને મદદ નદૃષ્ટિએ સહાયક થવું સર્વતીર્થની સેવાભક્તિથી આત્માને પરમાત્મા બનાવવો વર્તમાનમાં જે આત્માઓ-જૈનો છે તેઓને ભાવતીર્થરૂપ કરવાને જે જે જ્ઞાનાદિક દાનની સહાયતા કરવી

ન જગમ તીર્થ જેવા છે આત્માજ સર્વ બાહ્ય
તીર્થનો પ્રકાશક છે તે આત્મજ્ઞાનથી પોતાને
તીર્થરૂપ બનાવીને અન્યોને તીર્થરૂપ બનાવે છે
ગુરૂ આદિ જગમતીર્થ છે તે અત્યત પુષ્ટનિમિત્ત
કારણ છે પુષ્ટ નિમિત્તરૂપ ગુરૂદેવ સ્થાવરતીર્થ
ધર્મશાસ્ત્રોથી ઉપાદાન તીર્થરૂપ આત્મગુણ પર્યાય
ની શુદ્ધિ થાય છે નિમિત્તતીર્થનુ જેટલુ અવલબન
થાય છે તેટલીજ ઉપાદાનતીર્થની શુદ્ધિ થાય છે
સર્વ તીર્થોનો પ્રકાશ કરનાર સદ્ગુરૂ છે તેજ સર્વ
નિમિત્તતીર્થોમા પુષ્ટનિમિત્તતીર્થ છે સિદ્ધાચલાદિ
તીર્થોની અત્યત ઉપયોગિતા છે, ત્યા ગમન
કરીને મનવાણીકાયાની શુદ્ધિ કરવી દ્રવ્યથી
ભાવથી જિનેશ્વર પ્રભુની પ્રતિમાનુ પૂજન
સ્તવન ધ્યાન ધરવુ એકાત પર્વતપ્રદેશમા પ્રભુનુ
તથા આત્માનુ શુદ્ધ સ્વરૂપ વિચારવુ ધર્મધ્યાનના
ચાર પ્રકારના પાયાનુ ચિતવન કરવુ અને સર્વ
પ્રકારે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપના ઉપયોગી થવુ

રાત્રે ના આઠ વાગ્યા લગભગ તહેથી અમર અન્તરસ્થાને આત્મધ્યાન ધરવું પ્રભુના સ્વરૂપના મન રાખવું અને બાહ્યજડ પદાર્થોમાં થતું અહંમમત્વ દૂર કરવું મોહનીય કર્મની જે જે પ્રકૃતિયોના ઉભરા આવતા હોય તે તે ઉભરા શમાવવાની આત્મભાવનામાં આરૂઢ થવું તીર્થ સાચવવું ધ્યાન રહે એવી રીતે યાત્રા કરવી, સાધુઓ વગેરેની આહારાદિકથી ભક્તિ કરવી, શ્રાવકોની અને શ્રાવિકાઓની યથાશક્તિ ભક્તિ કરવી, મનવાણીકાયાના દોષો ટાળવાની દૃઢ પ્રતિજ્ઞા કરવી, આકાશની પેઠે આત્માને અરૂપી ભાવવો અનન્તજ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમય આત્મા છે એમ વિચાર કરવો મનમાં પ્રગટતા રાગદ્વેષના શુભા-શુભ પરિણામને આત્મપયોગથી રોકવા સાધુ સાધ્વી વગેરે કોઇની નિંદા કુથલી ટીકા કરવામાં મનને રોકવું નહિ સમભાવે આત્મસ્વરૂપમાં જેટલા વખત પર્યંત રહેવાય તેટલા કાલ સુધી

ગેહવુ જેનો સમાગમ કરવાથી આનદ હર્ષ પ્રગટે, આત્માની શુદ્ધિ થાય તેની સગતિ કરવી આત્માનો હર્ષોલ્લાસ પ્રગટે એવા નિમિત્તો સેવવા. જ્યારે નિમિત્ત તીર્થના આલબન વિના આત્મા પોતાના શુદ્ધસ્વરૂપમા ઉપયોગદ્વારા રમણતા કરી શકે ત્યારે બાહ્ય નિમિત્તતીર્થની આવશ્યકતા ન રહે, પણ અન્તભક્તો માટે સાલબનદશા રહે આનદ રસ પ્રગટે ત્યા તીર્થયાત્રા છે જડ વસ્તુમા રસ પ્રગટે છે ત્યા સુધી અજ્ઞાન મોહ દશા છે તેને ટાળવા માટે સ્થાવર જગમ તીર્થનુ વારવાર સેવન પૂજન કરવુ ભૂલો થાય તે વારવી, પણ તીર્થનુ સેવન કરવુ પ્રથમ સાધક દશામા ભૂલો દ્રાપો થાય તેને ગુરૂગમ લેઇ ગારવી જેને જેવી યોગ્યતા-જ્ઞાન પ્રગટયુ હોય છે અને જેવા જેવા ભાવે તીર્થ યાત્રા કરે છે તેને તેવા ભાવે ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે તીર્થ એકજ હોય પણ સર્વને ભિન્ન ભિન્ન ભાવે ભિન્ન ભિન્ન ફલ થાય

તેમા આશ્ચર્ય નથી નાનનયોની અપેક્ષાએ તીર્થનુ સ્વરૂપ જાણીને જે આપેક્ષ તીર્થની શ્રદ્ધા ધારણ કરી વર્તે છે તેજ પોતે તીર્થરૂપ છે, અને તેજ તીર્થભક્ત સ્થાપક છે જ્ઞાનયોગ, કર્મયોગ, ઉપાસના, ભક્તિ તે તીર્થો છે બાહ્યતીર્થોનું અને આન્તરતીર્થોનુ ઉપયોગિત્વ વિચારવુ જે કાલે જે ક્ષેત્રે જે તીર્થોનો નાશ થતો હોય તેનો ઉદ્ધાર કરવો અને સ્વાધિકારે ગીતાર્થની સલાહથી જે જે તીર્થની યાત્રા સેવા કરવી ઘટે તે કરવી સર્વ તીર્થયાત્રાઓનો ઉદ્દેશ ખરખર આત્મશુદ્ધિ કરવામા સમાઈ જાય છે સં ૧૯૬૮ ના માગશર માસમા સિદ્ધાચલતીર્થની આત્મસિદ્ધાચલતીર્થના પ્રકાશ માટે યાત્રા કરી હતી તે વખતે જિનેશ્વર સ્તવન-ધ્યાનથી અને આત્માના ધ્યાનથી અત્યન્ત આનદ થયો હતો અહીં બેઠા સિદ્ધાચલ સ્મરણથી આમેહુબ હૃદયમા સિદ્ધાચલ દેખાય છે, અને ઉપાદાન સિદ્ધાચલ જે આત્મા છે તેનુ સ્મરણ-

ધ્યાન થાય છે. આત્મારૂપ સિદ્ધાચલના અસંખ્ય પ્રદેશમાં અનંત જ્ઞાનાનન્દ છે તેના ઉપયોગમાં સ્થિરતા થાય છે, તેથી રાગદ્વેષના સંકલ્પ વિકલ્પ ટળતાં અમુક વખત સુધી આનંદની ઘેન વર્તે છે અને જીવંત નિત્ય સિદ્ધાચલની રોકડાનાણા જેવી યાત્રા અનુભવાય છે, છતાં સ્થાવર સિદ્ધાચલની આત્માની શુદ્ધિ માટે યાત્રા કરવાનો ભાવ વર્તે છે. તે પ્રમાણે ઉપયોગ રાખી વ્યવહાર અને નિશ્ચયનયથી યાત્રા કરવામાં અત્યંત ઉત્સાહથી પુરૂષાર્થ કરવો. સત્સમાગમ એ સર્વતીર્થોની યાત્રા છે. સ્થાવર તીર્થોમાં ગમન કરી સર્વ પ્રકારના પ્રમાદોથી દૂર રહેવું, કલેશથી દૂર રહેવું, મનમાં આર્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાન પ્રગટવા દેવું નહિ નકામી વાત ચીત ન કરવી, મોહ પ્રગટે એવા વિચારાચાર વિહારનો ત્યાગ કરવો, મનની સ્થિરતા કરવી, ધ્યાનમાં ચિત્ત ન ચોંટે ત્યારે શ્રવણમાં મન જોડવું, ધર્મપુસ્તક વાચનમાં મન જોડવું ...

ભાવથી ગૃહસ્થોએ પ્રભુની પૂજાસ્તવનમા મન જોડવુ ધર્મગોષ્ઠી કરવામા તથા મહાવીર મહાવીર અરિહંત એવો પ્રભુનો જાપ જપવામા મન અને ઉચ્છ્વાસને રોકવી અને મહાવીર દેવમા ઉપયોગ ધારણ કરવો, તથા સિદ્ધાચલાદિ નામોનો જાપ જપવો, અને તે આત્માના અધ્યાત્મદૃષ્ટિએ નામો છે એમ જાણી તેનો અર્થ કરી આત્મામા રમણતા કરવી ક્રોધાદિકષાયો – દોષો ટાળવા માટે સામાયિકાદિ ષડાવશ્યકને આરાધવા દ્રવ્ય અને ભાવથી પૌષધ કરીને આત્માની પુષ્ટિ કરવી બાહિરથી તથા અધ્યાત્મદૃષ્ટિએ રાગદ્વેષ શત્રુનો જય કરનાર આત્મારૂપ શત્રુંજયની દ્રવ્યભાવથી શ્રી ઋષભદેવે અંતરમા પૂર્વે નવાણુંવાર યાત્રા કરી હતી, અને ત્રીજા આરાની આદિમા ઇશ્વર–પરમેશ્વર થયા એમ અધ્યાત્મદૃષ્ટિથી વિચારવુ જ્ઞાનીઓએ અનેક નયની અપેક્ષાએ તીર્થોની સ્થાપના કરી છે તે સર્વથા અપેક્ષાએ સત્ય છે

અજ્ઞાનીને યાત્રા કરતાં બુદ્ધિભેદ-શંકા થાય તેવું ન કરવું, પણ તેઓ સ્વાધિકારે સમજે અને દોષોને ટાળે તથા ક્રમેક્રમે આગળ વધે એવી રીતે અને તેટલું કરવું, અન્યથા મૌન રહેવું. સમભાવ અને આત્મજ્ઞાનથી આત્મશુદ્ધિમાં પ્રતિક્ષણ વિશેષતઃ ઉપયોગી થવું, તથા શ્રાવકધર્મ પ્રમાણે વ્યવહારમાં વ્યવહાર પ્રમાણે અને અંતરમાં આત્મોપયોગે વર્તવું અંતરમાં ઉપયોગ રાખી નિર્લેપ રહેવું. અસંખ્ય-તીર્થો અને અસંખ્યરીતે તીર્થ સેવા છે. મોક્ષમાર્ગ-રૂપ અસંખ્યયોગરૂપ અસંખ્ય તીર્થો છે તેમાં જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર મુખ્ય છે. સિદ્ધાચલાદિતીર્થોમાં અણસણ કરનારા મુનિયોનો અધ્યાત્મભાવ કેવો હશે તેનો એકાંતમાં વિચાર કરવો અને દેહાધ્યાસ ટળે તે માટે આત્મોપયોગ ધારવો. સર્વ પ્રકારનાં તીર્થોની યાત્રામાં શ્રદ્ધાપ્રેમવાળા ભક્તોને નમસ્કાર હો. ભક્તોની સેવાભક્તિમાં તીર્થની ભક્તિનું ફલ સમાઇ જાય છે. જંગમ તીર્થરૂપ સંઘની

ભાવથી ગૃહસ્થોએ પ્રભુની પૂજાભાવનમા મન
જોડવુ ધર્મગોષ્ઠી કરવામા તથા મહાવીર મહાવીર
અરિહંત એવો પ્રભુનો જાપ જપવામા મન અને
જીભાને રોકવી અને મહાવીર દેવમા ઉપયોગ
ધારણ કરવો, તથા સિદ્ધાચલાદિ નામોનો જાપ
જપવો, અને તે આત્માના અધ્યાત્મદૃષ્ટિએ નામો
છે એમ જાણી તેનો અર્થ કરી આત્મામા રમણતા
કરવી ક્રોધાદિકષાયો - દોષો ગાળવા માટે
સામાયિકાદિ ષડાવશ્યકને આરાધવા દ્રવ્ય અને
ભાવથી પૌષધ કરીને આત્માની પુષ્ટિ કરવી
બાહિરથી તથા અધ્યાત્મદૃષ્ટિએ રાગદ્વેષ શત્રુનો
જય કરનાર આત્મારૂપ શત્રુંજયની દ્રવ્યભાવથી
શ્રી ઋષભદેવે અંતરમા પૂર્વે નવાણુંવાર યાત્રા
કરી હતી, અને ત્રીજા આરાની આદિમા
પરમેશ્વર થયા એમ અધ્યાત્મદૃષ્ટિથી વિચાર
જ્ઞાનીઓએ અનેક નયની અપેક્ષાએ તીર્થ
સ્થાપના કરી છે તે સર્વથા અપેક્ષાએ સત્ય

5

દર્શન પાઠન ત જ્ઞાન તીર્થયાત્રા છે સાધુઓને અને સાધ્વીઓને ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસમા સર્વથા સહાયક થવુ તીર્થયાત્રાળુઓની અનુમોદના કરવામા તીર્થયાત્રાનુ ફળ થાય છે સમકિતવાળો આત્મા તીર્થ છે ચોથા ગુણસ્થાનથી તે ચૌદમા ગુણસ્થાનક સુધી વર્તનારા આત્માઓ સર્વે તરતમયોગે તીર્થરૂપ છે, તેઓના મનવાણી અને કાયા પણ તીર્થરૂપ છે, કારણ કે તેથી અન્યોના આત્માઓ તીર્થરૂપ જાગ્રત થાય છે જડવાદી અજ્ઞાની નાસ્તિક લોકોને સમ્યગ્જ્ઞાનાદિકનો ઉપદેશ કરવામા તીર્થયાત્રા ખરેખર થાય છે લૌકિક તીર્થરૂપ માતપિતા વૃદ્ધજન વગેરે તીર્થ મનાય છે, તેમની લૌકિક દૃષ્ટિએ સેવા કરવી તે પણ ગૃહસ્થોને લૌકિક તીર્થયાત્રા છે શુભ ઓદયિકભાવ તે શુભયાત્રા છે પ્રથમ શુભ યાત્રાની શરૂઆત થાય છે સર્વ જીવોના ભલામા પ્રવૃત્તિ કરવી, અહિંસાનો વિશ્વમા પ્રચાર કરવો, બ્રહ્મચર્યનો

નાભક્તિના શુભ પરિણામને પણ જ ધારણ કરે છે તે છેવટે મુક્તિને પામે છે, એવી શ્રદ્ધા રીતિનાગાને સ્તવું કે વિશેષ શું વધુ જેમ મન તેમ રાકડનાણાના જેવી તીર્થયાત્રા કરવી આત્માનંદના ઉભેના નગરે ત્યાગ અમૃતક્રિયાવાળી તીર્થયાત્રા થઇ એમ જાણવું તીર્થંકરોએ જેવી રીતે આત્માની શુદ્ધિ કરી તે રીતે આત્માની શુદ્ધિ કરવા પ્રવૃત્તિ કરવી તે તીર્થયાત્રા છે અજ્ઞાની લોકોને જૈનધર્મ પમાડવા તે યાત્રા છે મધર્મી ઉન્નતિના કાર્યો કરવા તે પણ તીર્થયાત્રા છે, યાત્રાળુઓની સેવાભક્તિ કરવી યાત્રાળુઓનું રક્ષણ કરવું અંતરમાં રાગદ્વેષના પરિણામથી નિર્લેપ રહેવું તે નિશ્ચે તીર્થયાત્રા છે યાત્રાળુઓને જ્ઞાન ધ્યાન પૂજા સેવામાં સર્વ પ્રકારની સગવડતા કરી આપવી અને તેઓમાં તીર્થપણું માનવું-ભાવવું તે પણ તીર્થયાત્રા છે જેને જે રીતે રૂચે જેવા ભાવ પ્રગટે તેવા ભાવે યાત્રા કરવી ધર્મશાસ્ત્રોનું

ઠન પાઠન ન જ્ઞાન તીર્થયાત્રા છે સાધુઓને અને સાધ્વીઓને ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસમા સર્વથા સહાયક થવુ તીર્થયાત્રાળુઓની અનુમોદના કરવામા તીર્થયાત્રાનુ ફળ થાય છે, સમકિતવાળી આત્મા તીર્થ છે ચોથા ગુણસ્થાનથી તે ચૌદમા ગુણસ્થાનક સુધી વર્તનારા આત્માઓ સર્વે તરતમયોગે તીર્થરૂપ છે, તેઓના મનવાણી અને કાયા પણ તીર્થરૂપ છે, કારણ કે તેથી અન્યોના આત્માઓ તીર્થરૂપે જાગ્રત થાય છે જડવાદી અજ્ઞાની નાસ્તિક લોકોને સમ્યગ્જ્ઞાનાદિકનો ઉપદેશ કરવામા તીર્થયાત્રા ખરેખર થાય છે લૌકિક તીર્થરૂપ માતપિતા વૃદ્ધજન વગેરે તીર્થ મનાય છે, તેમની લૌકિક દૃષ્ટિએ સેવા કરવી તે પણ ગૃહસ્થોને લૌકિક તીર્થયાત્રા છે શુભ ઔદયિકભાવ તે શુભયાત્રા છે પ્રથમ શુભ યાત્રાની શરૂઆત થાય છે સર્વ જીવોના ભલામા પ્રવૃત્તિ કરવી, અહિંસાનો વિશ્વમા પ્રચાર કરવો, બ્રહ્મચર્યનો

નાભક્તિના શુભ પરિણામને પણ જ
કર્મ છે ત છેદ મુક્તિને પામે છે, એવી
રીતિવાળાને સ્તવુ પણ વિશેષ શુ લખુ
અને તમ કડનાઆના જેવી તીર્થયાત્રા
આત્માનદના ઉભરા પ્રગટે ત્યારે અમૃતક્રિય
તીર્થયાત્રા થઇ એમ જાણવુ તીર્થકરોએ
રીતે આ માની શુદ્ધિ કરી તે રીતે આ
શુદ્ધિ કરવા પ્રવૃત્તિ કરવી તે તીર્થયાત્રા છે અ
લોકોને જૈનધર્મ પમાડવા તે યાત્રા છે
ઉન્નતિના કાર્યો કરવા તે પણ તીર્થયાત્રા
યાત્રાળુઓની સેવાભક્તિ કરવી, યાત્રાળુઓનુ
કરવુ અતરમા રાગદ્વેષના પરિણામથી નિ
રહેવુ ત નિવૃત્તિ તીર્થયાત્રા છે યાત્રાળુઓને
ધ્યાન પૂજા સેવામા સર્વ પ્રકારની અનુકૂળતા
મા રવી અને તેઓમા તીર્થપણુ માનવુ-ભ
તે પણ તીર્થયાત્રા છે જેને જે રીતે રૂચે
ભાવ પ્રગટે તેવા ભાવે યાત્રા કરવી ધર્મશાસ્

[illegible]

	૧૮૨	૦-૬-૦
	૧૧૧૦	૦-૪-૦
	૩૦૪	૧-૦-૦
	૧	૧-૦-૦
	૧૭૦	૦-૮-૦
	૪૮	૦-૨-૦
	૪૮	૦ ૨-૦
ઘા		
દી	૬૭૬	૩-૦ ૦
	૬૭૬	૩-૦-૦
	૧૦૨૮	૨-૮-૦
આર		
ની		૩-૦ ૦
	૧૦૬૫	૩-૦-૦
	૬૬૨	૦ ૧૦ ૦
૧૦૬	૧૬૮	૦ ૧૦ ૦
	૧૮૦૦	૨-૮-૦
		૦-૬-૦

સેવાભક્તિના શુભ પરિણામને
કરે છે તે છેવટે મુક્તિને પામે
પ્રીતિવાળાને સ્તવું છું વિશેષ
અને તેમ રોકડનાણાના જેવી તી
આત્માનંદના ઉભરા પ્રગટે ત્યારે
તીર્થયાત્રા થઇ એમ જાણવું. તીર્થ
રીતે આત્માની શુદ્ધિ કરી તે રી
શુદ્ધિ કરવા પ્રવૃત્તિ કરવી તે તીર્થયા
લોકોને જૈનધર્મ પમાડયો તે યા
ઉન્નતિનાં કાર્યો કરવાં તે પણ
યાત્રાળુઓની સેવાભક્તિ કરવી, યાત્રા
કરવું, અંતરમાં રાગદ્વેષના પરિણ
રહેવું તે નિર્લેપ તીર્થયાત્રા છે. યા
ધ્યાન પૂજા સેવામાં સર્વ પ્રકારની
આપવી અને તેઓમાં તીર્થપણું
તે પણ તીર્થયાત્રા છે. જેને જે રી
ભાવ પ્રગટે તેવા ભાવે યાત્રા કરવી

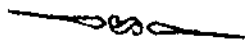
નવાભક્તિના શુભ પરિણામને પણ જ ધારણ
કરે છે તે છે રે મુક્તિને પામે છે, એવી શ્રદ્ધા
નીતિમાર્ગને સ્તવુ છુ વિશેષ શુ કહુ જગ
મને તેમ લાકડનારાના જેવી તીર્થયાત્રા કરવી
આત્માનંદના ઉભંગ ન રહે ત્યારે અમૃતક્રિયાવાળી
તીર્થયાત્રા થઇ એમ જાણવુ તીર્થંકરોએ જેવી
રીતે આત્માની શુદ્ધિ કરી તે રીતે આત્માની
શુદ્ધિ કરવા પ્રવૃત્તિ કરવી તે તીર્થયાત્રા છે અજ્ઞાની
ઓને જૈનધર્મ પમાડવો તે યાત્રા છે સંઘની
ઉન્નતિના કાર્યો કરવા તે પણ તીર્થયાત્રા છે,
યાત્રાળુઓની સેવાભક્તિ કરવી, યાત્રાળુઓનુ રક્ષણ
કરવુ, અંતરમા રાગદ્વેષના પરિણામથી નિર્લેપ
રહેવુ તે નિર્લેપ તીર્થયાત્રા છે યાત્રાળુઓને જ્ઞાન
ધ્યાન પૂજા સેવામા સર્વ પ્રકારની સગવડતા કરી
આપવી અને તેઓમા તીર્થપણુ માનવુ-ભાવવુ
તે પણ તીર્થયાત્રા છે જેને જે રીતે રૂચે જેવા
ભાન પ્રગટે તેના ભાવે યાત્રા કરવી ધર્મશાસ્ત્રોનુ

ધન પાડન ત નાન તીર્થયાત્રા છે સાધુઓને અને સાધ્વીઓને ધર્મશાસ્ત્રોના અભ્યાસમા સર્વથા સહાયક થવુ તીર્થયાત્રાળુઓની અનુમોદના કરવામા તીર્થયાત્રાનુ ફળ થાય છે, સમકિતવાળી આત્મા તીર્થ છે ચોથા ગુણસ્થાનથી તે ચૌદમા ગુણસ્થાનક સુધી વર્તનારા આત્માઓ સર્વે તરતમયોગે તીર્થરૂપ છે, તેઓના મનવાણી અને કાયા પણ તીર્થરૂપ છે, કારણ કે તેથી અન્યોના આત્માઓ તીર્થરૂપે જાગ્રત થાય છે જડવાદી અજ્ઞાની નાસ્તિક લોકોને સમ્યગ્જ્ઞાનાદિકનો ઉપદેશ કરવામા તીર્થયાત્રા ખરેખર થાય છે લૌકિક તીર્થરૂપ માતપિતા વૃદ્ધજન વગેરે તીર્થ મનાય છે, તેમની લૌકિક દૃષ્ટિએ સેવા કરવી તે

૪૨ પણ ગૃહસ્થોને લૌકિક તીર્થયાત્રા છે શુભ ઔદયિકભાવ તે શુભયાત્રા છે પ્રથમ શુભ યાત્રાની શરૂઆત થાય છે સર્વ જીવોના ભલામા પ્રવૃત્તિ કરવી, અહિંસાનો વિશ્વમા પ્રચાર કરવો, બ્રહ્મચર્યનો

વિશ્વમા પ્રચાર કરવો તે તીર્થયાત્રા છે નિશ્ચય ભાવે સ્વાધિકારે ધર્મ વિચારાચાર પ્રવૃત્તિ તે ગૃહસ્થોને તથા ત્યાગીઓને તીર્થયાત્રા છે, એમ સર્વનયોના સાપેક્ષ દૃષ્ટિબિંદુઓથી સંક્ષેપમા તીર્થ અને તીર્થયાત્રાનુ યતકિંચિત્ સ્વરૂપ લખી જણાવ્યું છે તે ધ્યાનમા લેઈ સ્વાધિકારે તીર્થયાત્રા કરવી સ્થાવર તીર્થોની સેવાથી અત્યંત નિવૃત્તનો અનુભવ થાય છે, એમ જે અનુભવ કરે છે તે સ્થાવરતીર્થની યાત્રાનો આનંદ પામી શકે છે સર્વ કર્મ રહિત આત્માને કરવામા જે જે નિમિત્ત ઉપયોગી કારણો હોય તેને તીર્થસ્વરૂપ માની ભાવી જ શ્રદ્ધાપ્રીતિથી શુદ્ધાત્મોપયોગે વર્તે છે તે મંગલમાલા પામેછે

इत्येवं ॐ अर्हं महावीर शांतिः ३

શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.
સ્વ૦ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજી ગ્રંથમાળામાં પ્રગટ થયેલા ગ્રંથો.

ગ્રંથાંક		પૃષ્ઠ	કિંમત
* ૧	અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાનમાળા	૨૦૬	૦-૪-૦
* ૨	ભજનસંગ્રહ ભાગ ૨ જો	૩૩૬	૦-૮-૦
* ૩	ભજનસંગ્રહ ભાગ ૩ જો	૨૨૫	૦-૮-૦
* ૪	સમાધિશતકમ્	૬૧૨	૦-૮-૦
* ૫	અનુભવપચ્ચિશી	૨૪૮	૦-૮-૦
* ૬	આત્મપ્રદીપ	૩૧૫	૦-૮-૦
* ૭	ભજનસંગ્રહ ભાગ ૪ થો	૩૦૪	૦-૮-૦
૮	પરમાત્મદર્શન	૪૦૦	૦-૧૨-૦
૯	પરમાત્મજ્યોતિ આવૃત્તી ૨	૫૦૦	૧-૮-૦
* ૧૦	તત્ત્વબિંદુ	૨૩૦	૦-૪-૦
૧૧	ગુણાનુરાગ (આવૃત્તિ બીજી)	૨૪	૦-૧-૦
* ૧૨-૧૩	ભજનસંગ્રહ ભાગ ૫ મો તથા જ્ઞાનદીપિકા.	૧૦૦	૦-૬-૦

૧૪ તીર્થયાત્રાનુ વિમ ન (આ ત્રીજી)		
* ૧૫ અધ્યા મભજન સ ગ્રહ	૧૯૦	૦-૬-૦
૧૬ ગુરૂબે ધ (આ બીજી)	૨૯૦	૦-૮-૦
૧૭ તત્ત્વજ્ઞાનદીપિકા આ ૨	૧૨૪	૦ ૧૦ ૦
૧૮ ગહુંલીમ ગ્રહ ભા ૧ આ ૨	૧૧૨	૦-૬-૦
૧૯ ૨૦ શ્રાવકધર્મ સ્વરૂપ ભા ૧ ૨	૪૦ ૪૦	૦-૧ ૦
* ૨૧ ભજનપદસ ગ્રહ ભાગ ૬ ઠો	૨૦૮	૦ ૧૨ ૦
* ૨૨ વચનામૃત	૮૩૦	૦ ૧૪ ૦
૨૩ યોગદીપક	૩૦૮	૦ ૧૪ ૦
૨૪ જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા	૩૦૮	૧-૦-૦
૨૫ આનન્દઘનપદ ભ વાર્થ આ ૨	૮૦૮	૩ ૦ ૦
૨૬ અધ્યાત્મશાતિ (આ ત્રીજી)	૧૩૦	૦-૩-૦
૨૭ કાવ્યસ ગ્રહ ભાગ ૭ મો	૧૬૬	૦ ૮-૦
૨૮ જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ		
* ૨૯ કુમારપાલ (હિંદી)	૬૬	૦ ૩-૦
૩૦ થી ૩૪ સુખસાગર ગુરૂગીતા	૨૮૭	૦-૬-૦
૩૫ ષડ્દ્રવ્યવિચાર આવૃતી ૩	૩૦૦	૦-૪-૦
*-૩૬ વિજાપુર વૃતાત	૨૪૦	૦-૪-૦
	૯૦	૦-૪-૦

× ૩૭ સાબરમતી ગુણશિક્ષણ કાવ્ય	૧૮૨	૦-૬-૦
* ૩૮ પ્રતિજ્ઞાપાલન	૧૧૦	૦-૫-૦
૩૯ ૪૦-૪૧ જૈનગચ્છમતપ્રબંધ સંઘપ્રગતિ જૈનગીતા	૩૦૪	૧ ૦-૦
૪૨ જૈનધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભાગ ૧		૧-૦-૦
* ૪૩ મિત્રમૈત્રી	૧૭૦	૦-૮-૦
* ૪૪ શિષ્યોપનિષદ્	૪૮	૦-૨-૦
૪૫ જૈનોપનિષદ્	૪૮	૦ ૨-૦
૪૬ ૪૭ ધાર્મિક ગદ્યસંગ્રહ તથા પત્રસદુપદેશ ભા ૧ લો	૬૭૬	૩ ૦-૦
૪૮ ભજનસંગ્રહ ભા ૮	૬૭૬	૩-૦-૦
૪૯ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા ૧ આ ૨	૧૦૨૮	૨-૮-૦
૪૯ શ્રીમદ્ દેવચં. ભા ૧ ના ચાર કકકા જુદા પાકા બાંધેલા		૩-૦-૦
× ૫૦ કર્મયોગ	૧૦૧૫	૩-૦-૦
> * ૫૧ આત્મદર્શન	૧૧૨	૦ ૧૦ ૦
– ૫૨ ભારતસહકારશિક્ષણ કાવ્ય	૧૬૮	૦ ૧૦ ૦
૫૩ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર ભા ૨ આ ૨	૧૨૦૦	૨-૮-૦
૫૪ ગહુંલી સંગ્રહ ભા ૨ આ ૨	૧૩૦	૦-૬-૦

	૫૪ ગહુંલી સંગ્રહ ભા ૧-૨ ભેગા પાકા બાંધેલા		૦-૧૨-૦
*	૫૫ કર્મપ્રકૃતિટીકા ભાષાંતર	૮૦૦	૩-૦-૦
	૫૬ ગુરૂગીત ગહુંલીસંગ્રહ.	૧૬૦	૦-૧૨-૦
	૫૭-૫૮ આગમસાર	૪૭૦	૦-૬-૦
*	૫૯ દેવવંદન સ્તુતિ સ્તવન સંગ્રહ	૧૭૬	૦-૪-૦
	૬૦ પૂજાસંગ્રહ ભાગ ૧ લો.	૪૧૬	૧-૦-૦
	૬૧ ભજનપદસંગ્રહ ભાગ ૯	૫૮૦	૧-૮-૦
	૬૨ ભજનપદસંગ્રહ ભાગ ૧૦	૨૦૦	૧-૦-૦
	૬૩ પત્રસદુપદેશ ભાગ ૨	૫૭૬	૧-૮-૦
	૬૪ ધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ ભા ૨	૧૮૦	૧-૦-૦
	૬૫ જૈનદ્રષ્ટિએ ઈશાવાસ્યોપનિષદ્ ભાવાર્થ વિવેચન	૩૬૦	૧-૦-૦
	૬૬ પૂજાસંગ્રહ ભાગ ૧-૨	૪૧૫	૨-૦-૦
	૬૭ સ્નાત્રપૂજા		૦-૨-૦
	૬૮ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી અને તેમનું જીવનચરિત્ર.		૦-૪-૦
	૬૯-૭૨ શુદ્ધોપયોગ વિ. સંસ્કૃત ગ્રંથ ૪		૦-૧૨-૦
	૭૩-૭૭ સંઘકર્તવ્ય વિ. સંસ્કૃત ગ્રંથ	૫	૦-૧૨-૦

૭૮ લાલા લજપતરાય અને જૈનધર્મ.	૧૦૦	૦-૪-૦
૭૯ ચિન્તામણિ	૧૨૦	૦-૪-૦
૮૦-૮૧ જૈનધર્મ અને ખ્રીસ્તિ ધર્મનો મુકાબલો તથા જૈનખ્રીસ્તિ સંવાદ	૨૨૦	૧-૦-૦
૮૨ સત્યસ્વરૂપ	૨૦૦	૦-૬-૦
૮૩ ધ્યાનવિચાર.	૮૫	૦-૮-૦
૮૪ આત્મશક્તિપ્રકાશ.	૧૪૦	૦-૪-૦
૮૫ સાંવત્સરિક ક્ષમાપના.	૮૦	૦-૩-૦
૮૬ આત્મદર્શન (મણીચંદ્રજીકૃત સજ્ઝાયો) નું વિવેચન.	૧૫૦	૦-૪-૦
૮૭ જૈનધાર્મિક શંકાસમાધાન.	૫૫	૦-૨-૦
૮૮ કન્યાવિક્રય નિષેધ.	૨૦૦	૦-૬-૦
૮૯ આત્માશિક્ષા ભાવનાપ્રકાશ.	૧૧૫	૦-૭-૦
૯૦ આત્મપ્રકાશ.	૫૬૫	૧-૮-૦
૯૧ શોક વિનાશક ગ્રંથ	૮૦	૦-૧-૦
૯૨ તત્ત્વવિચાર	૧૨૫	૦-૬-૦
૯૩-૯૭ અધ્યાત્મગીતા વિ સંસ્કૃત ગ્રંથ.		૧-૦-૦

૯૮	જૈનસૂત્રમાં મૂર્તિપૂજા	૬૬	૦-૩-૦
૯૯	શ્રી યશોવિજયજી નિબંધ	૨૧૦	૦-૬-૦
૧૦૦	આનંદઘનપદ સંગ્રહ ભા. ૧૧	૨૨૦	૦-૧૦-૦
૧૦૧	ભા. ૨ થી ૪ થી	૨૦૦	૦-૮-૦
૧૦૨	ગુજરાતના પ્રાચીન જૈનપુરાતત્વ		૧ ૪
૧૦૩	શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર જિનસ્તવન રચિત નય દેવવિલાસ	૨૩૦	* ૧૨ ૦
૧૦૪	મુનિરત્ન અને સંઘપતિ	૩૮૦	૧ ૮-
૧૦૬	કર્માવલી સુબોધ	૬૪૦	૧-૮ ૦
૧૦૭	સ્તવન સંગ્રહ (વિવરણ સહિત)	૨૭૫	૦ ૧૦ ૦
૧૦૮	પત્ર સદુપદેશ ભા ૩	૧૦૦	૦ ૩ ૦
૧૦૯	શ્રીબુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વર સ્મારક ગ્રંથ (સચિત્ર)	૩૫૦	૦ ૧૨ ૦
૧૧૦	પ્રેમગીતા સંસ્કૃત		૦-૬-૦

* આ નિશાનીવાળા ગ્રંથો સિલકમાં નથી

× આ ગ્રંથો બ્રિટિશ કેળવણી ખાતાએ મંજુર કરેલ છે

– આ ગ્રંથો શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારના કેળવણી ખાતાએ મંજુર કરેલા છે

૯૮ જૈનસૂત્રમા મર્તિપૂજા		
૯૯ શ્રી યશોવિજયજી નિબધ	૬૬	૦-૩-૦
૧૦૦ ભજનપદ સગ્રહ ભા ૧૧	૨૧૦	૦-૬-૦
૧૦૧ ભા ૧ આ ૪ થી	૨૨૦	૦ ૧૦ ૦
	૨૦૦	૦-૮-૦
૧૦૨ ગુજરાત મહૂડી વિજાપુર વૃત્તાન્ત	૩૦૦	૧-૪-૦
૧૦૩ શ્રીમદ્ દેવચદ્રજી વિસ્તૃત જીવન ચરિત્ર તથા દેવવિલાસ	૨૮૦	૦ ૧૨ ૦
૧૦૫ મુદ્રિતજૈન શ્વે મગચ્છાગચ્છ	૩૮૦	૧-૦-
૧૦૬ કક્કાવલી સુબોધ	૪૬૦	૧-૮-
૧૦૭ સ્તવન સગ્રહ (દેવવદન સહિત)	૨૭૫	૦ ૧૦ ૦
૧૦૮ પત્ર સદુપદેશ ભાગ ૩	૧૦૦	૦-૬-૦
૧૦૯ શ્રીબુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વર સ્મારક ગ્રથ (સચિત્ર)	૪૨૦	૦-૧૨ ૦
૧૧૦ પ્રેમગીતા સસ્કૃત		૦-૬-૦

* આ નિશાનીવાલા ગ્રથો શિલકમા નથી

× આ ગ્રથો બ્રિટિશ કેળવણી ખાતાએ મજુર કરેલા છે

– આ ગ્રથો શ્રીમત ગાયકવાડ સરકારના કેળવણી ખાતાએ મજુર કરેલા છે

